

Віта БУТЕНКО,
Світлана КОНДРАТЮК,
Ольга ШАПОВАЛОВА

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ
ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНІЇ
ОСВІТИ**

Суми 2025

УДК 373.24.091.33-021.464:[7+81'233](075.8.057.875)

Б93

Ухвалено до друку Вченою радою
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(протокол № 7 від 24 січня 2025 року)

Рецензенти:

Кушнір В.М. доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Чаговець А.І. доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної освіти КУ «Харківська гуманітарна педагогічна академія»

Бутенко В.Г., Кондратюк С.М., Шаповалова О.В.

Б93 Організація самостійної художньої діяльності в закладі дошкільної освіти: навчальний посібник. / В.Г. Бутенко, С.М. Кондратюк, О.В. Шаповалова. – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2025. – 160 с.

ISBN 978-966-698-271-4

Навчальний посібник «Організація самостійної художньої діяльності в закладі дошкільної освіти» створено для методичного забезпечення вибіркового курсу. У цьому посібнику подано теоретичний матеріал щодо методики організації самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку. Посібник пропонує різноманітні методи і прийоми керівництва самостійною художньою діяльністю дітей дошкільного віку, яка охоплює образотворчу, конструктивно-моделювальну, художньо-мовленнєву, театралізовано-ігрову та музичну творчість дітей.

Посібник рекомендовано для здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта, вихователів закладів дошкільної освіти, батьків і всіх, хто займається розвитком творчих здібностей дітей.

УДК 373.24.091.33-021.464:[7+81'233](075.8.057.875)

© Бутенко В. Г., Кондратюк С. М.,
Шаповалова О. В., 2025

ISBN 978-966-698-271-4

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ САМОСТІЙНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	8
Тема 1.1. Самостійна художня діяльність дітей дошкільного віку та її сутність	8
Тема 1.2. Методи керівництва самостійною художньою діяльністю дітей дошкільного віку	27
Тема 1.3. Сучасні підходи до організації предметного розвивального середовища для самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку	39
Тема 1.4. Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та родини з організації самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку вдома	52
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	66
Тема 2.1. Самостійна образотворча діяльність дітей дошкільного віку	66
Тема 2.2. Самостійна конструктивно-моделювальна діяльність дітей дошкільного віку	91
Тема 2.3. Самостійна художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку	112
Тема 2.4. Творчі прояви дітей дошкільного віку в самостійній театралізовано-ігровій діяльності	130
Тема 2.5. Самостійна музично-творча діяльність дітей дошкільного віку	140
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	154

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку освіти однією з головних задач є забезпечення гармонійного розвитку дитини, її творчого потенціалу, самостійності та ініціативності. У контексті дошкільної освіти особливого значення набуває художня діяльність як засіб розвитку особистості дитини. Самостійна художня діяльність виконує роль важливого засобу для формування креативності, естетичного смаку, уяви та емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. Вона допомагає дітям розвивати здатність до самовираження, збагачувати внутрішній світ і формувати стійкий інтерес до мистецтва.

Проте на практиці організація такої діяльності стикається з низкою проблем, серед яких:

- недостатня увага до створення умов для самостійної творчості в закладах дошкільної освіти;
- обмежений доступ до різноманітних матеріалів та технік, які могли б стимулювати дітей до експериментування;
- домінування педагогічного контролю над ініціативою дітей, що знижує їхню мотивацію до самостійного створення художніх образів;
- недостатня підготовка вихователів до роботи з художньою діяльністю в інтегративному підході;
- низький рівень залученості батьків у процес художньої діяльності дітей.

Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, що охоплює як організацію спеціально обладнаного простору, так і впровадження методик, які б заохочували самостійність і творчий пошук дітей. Особливої актуальності набуває розробка таких підходів, які б враховували вікові особливості дітей, їхні індивідуальні інтереси та потреби в художній самореалізації.

Навчальна дисципліна «Організація самостійної художньої діяльності в закладі дошкільної освіти» є вибірковою навчальною дисципліною для здобувачів освітнього рівня

«бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта. Предметом вивчення навчальної дисципліни визначено формування компетентності здобувачів щодо планування, організації та реалізації художньої діяльності дітей дошкільного віку з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних особливостей і творчого потенціалу.

Мета курсу: ознайомити здобувачів з педагогічними умовами, методами, особливостями, видами, змістом та передумовами організації самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку; сформувати компетентність щодо організації різних видів самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку.

Завдання курсу:

- сформувати знання здобувачів про сутність понять «самостійність», «самостійна (вільна) діяльність» дітей дошкільного віку»; познайомити з видами, змістом та передумовами самостійної дитячої діяльності; охарактеризувати значення та сутність самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку;

- ознайомити здобувачів з педагогічними умовами, методами, сприятливими для організації самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку, особливостями, на які доцільно звертати увагу при організації самостійної художньої діяльності та методикою керівництва самостійною художньою діяльністю дітей дошкільного віку;

- висвітлити значення предметного розвиваючого середовища в розвитку творчої активності дітей дошкільного віку, познайомити зі змістом, основними принципами та умовами створення предметно-ігрового середовища в сучасному закладі дошкільної освіти;

- розкрити значення та форми співпраці й співтворчості педагогів закладу дошкільної освіти та родини в аспекті організації самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку вдома;

– охарактеризувати методичні особливості організації різних видів самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

знати:

– тенденції, закономірності та специфіку розвитку дошкільної освіти;

– види, зміст та передумови самостійної дитячої діяльності;

– значення та сутність самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку;

– педагогічні умови, методи, особливості організації самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку та методичку керівництва нею;

– види самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку;

– методичні особливості організації різних видів самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку;

– форми співпраці педагогів закладу дошкільної освіти та родини в аспекті організації самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку вдома;

уміти:

– створювати предметно-ігрового середовище в сучасному закладі дошкільної освіти для організації самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку;

– організовувати різні види самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку та керувати нею.

– співпрацювати з родиною в аспекті організації самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку вдома;

– використовувати набуті знання в практичній діяльності.

Запропонований навчально-методичний посібник складено відповідно до чинної освітньої програми «Дошкільна освіта» та містить зміст, вступ, основну частину, перелік використаних джерел, словник і додатки. Навчальний матеріал основного тексту посібника структуровано за розділами, назви яких відповідають семантичним компонентам дисципліни «Організація самостійної художньої діяльності в закладі дошкільної освіти».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ САМОСТІЙНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ТЕМА 1.1. САМОСТІЙНА ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА ЇЇ СУТНІСТЬ

ПЛАН

1. Підходи науковців до розгляду поняття «самостійність».
2. Розкриття сутності феномену «самостійність» у контексті розвитку дитини дошкільного віку.
3. Поняття «самостійна (вільна) діяльність» як ключовий аспект розвитку дітей дошкільного віку.
4. Види самостійної діяльності дітей дошкільного віку: зміст і значення.
5. Самостійна художня діяльність як засіб творчого розвитку дитини: нормативно-правове забезпечення, сутність та особливості її організації.
6. Засоби формування художньої компетентності дітей дошкільного віку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Підходи науковців до розгляду поняття «самостійність»

Дошкільна освіта є важливим етапом у загальній системі освіти та основою для подальшого розвитку особистості дитини. Вона забезпечує старт для формування базових компетенцій і дає можливість дитині зробити перші кроки на шляху до самостійності. Згідно з вимогами Базового компонента дошкільної освіти, при визначенні основних

компетентностей та результатів навчання дітей дошкільного віку, особлива увага приділяється розвитку самостійності дітей через різноманітні види діяльності¹.

Розглядаючи поняття «самостійність», варто, перш за все, звернутися до Словника української мови², який визначає термін «самостійність» як «характеристику і стан, що відповідає поняттю «самостійний»; здатність діяти без допомоги чи керівництва з боку інших; виконання дій на власний розсуд. Термін «самостійний», в свою чергу, означає «той, хто не знаходиться під владою інших; незалежний, вільний; здатний діяти без зовнішнього втручання або наставництва; може здійснювати дії та вчинки самостійно, без сторонніх впливів; відокремлений від інших і має самостійне значення у певному контексті; реалізує власні наміри без зовнішньої допомоги чи контролю; оригінальний».

Аналіз наукових джерел дав змогу визначити, що поняття «самостійність» в доробках вчених розглядається як багатовимірний феномен, що охоплює когнітивний, емоційно-вольовий і практичний аспекти діяльності особистості. Дослідники наголошують на важливості розвитку самостійності як ключової компетентності, необхідної для становлення гармонійної особистості.

Так, на думку З. Гуріної, самостійність є одним із головних завдань виховання, оскільки вона передбачає розвиток у дитини здатності діяти на основі внутрішніх мотивів, без постійної залежності від зовнішніх вказівок чи контролю³. Учена акцентує увагу на формуванні в дітей морально-ціннісної основи самостійності, що забезпечує усвідомлення відповідальності за власні дії.

¹ Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція». 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

² Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php>

³ Гуріна З.В. Розвиток самостійності як базової характеристики підростаючої особистості дитини. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Випуск 9. С. 65–74.

Науковець Н. Дудник підкреслює значення самостійності в освітньому процесі й зазначає, що самостійність – це здатність особистості самостійно ставити мету, планувати діяльність, обирати засоби її виконання та оцінювати результати⁴. О. Лісовець додає, що для формування цієї якості необхідно створювати ситуації вибору та заохочувати дітей до прийняття власних рішень, що сприяє розвитку ініціативності та творчості⁵.

Дослідниці Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва та ін.⁶ наголошують на тому, що розвиток самостійності в дітей дошкільного віку має базуватися на поступовій передачі їм відповідальності за певні дії. Педагогічна підтримка при цьому має бути ненав'язливою та спрямованою на стимулювання дитячої ініціативи. Вчений М. Савченко відзначає важливість гри як провідної діяльності для розвитку самостійності у дітей⁷.

Із погляду педагогів О. Шаповалової, С. Парфілової, Н. Павлуценко, самостійність є невід'ємною складовою творчої діяльності дітей дошкільного віку⁸. Вчені вказують, що розвиток цієї якості можливий лише за умов вільної творчої атмосфери, коли дитина має можливість експериментувати, пробувати нове, виражати власні ідеї без страху помилитися.

Отож, науковці розглядають самостійність як комплексну якість, яка формується у процесі взаємодії дитини з соціальним середовищем, освітнім простором і власним досвідом. Різноманітність підходів підкреслює важливість поєднання

⁴ Дудник Н. Виховання самостійності у дітей дошкільного віку. *Гірська школа українських Карпат*. 2018. № 19. С. 118–122.

⁵ Лісовець О. Особливості становлення і розвитку самостійності дитини у дошкільному віці. *Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 28–34.

⁶ Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків: Мадрид, 2015. 220 с.

⁷ Савченко М. Вплив ігрової діяльності на виховання самостійності в дітей дошкільного віку. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/4_2011/26.pdf

⁸ Шаповалова О., Парфілова С., Павлуценко Н. Теоретичні аспекти виховання самостійності дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. Випуск 2 (8). С. 6–12.

педагогічного керівництва та забезпечення свободи дій дитини для розвитку її самостійності як базової риси особистості.

2. Розкриття сутності феномену «самостійність» у контексті розвитку дитини дошкільного віку

Самостійність є однією з фундаментальних характеристик особистості, що визначає здатність людини діяти незалежно, свідомо і відповідально. У контексті розвитку дитини дошкільного віку феномен «самостійність» розглядається як важливий аспект формування її індивідуальності, становлення навичок автономного мислення, прийняття рішень і самостійної діяльності.

Визначення самостійності може здатися очевидним, але кожен із нас інтерпретує це поняття по-своєму. Часто можна почути такі відповіді: «це здатність діяти без допомоги чи підказок від інших»; «уміння покладатися лише на власні сили»; «незалежність від чужих думок, свобода вираження власних почуттів і творчих ідей»; «здатність керувати власним життям, часом і самостійно ставити перед собою нові цілі»; «можливість вирішувати завдання без стороннього втручання». Ці визначення дійсно розкривають сутність самостійності і свідчать про зрілість особистості. Однак, як застосувати ці принципи до дитини дошкільного віку? Як це поняття відображається на їхній дії?

Самостійність дитини, безумовно, відносна, але її основи закладаються саме в ранньому дитинстві. Розпізнати перші ознаки самостійності, допомогти їй укріпитися й розвиватися – це важливе, але непросте завдання. Як недооцінка, так і надмірна переоцінка самостійності можуть мати негативні наслідки для розвитку дитини, викликаючи в неї безпорадність перед життєвими викликами або навіть уповільнення розвитку. Самостійність може проявлятися в різних видах діяльності, і вона є тією метою, до якої прагне будь-який заклад

дошкільної освіти. Але як спрямувати дитину на корисну гру, не стримуючи її ініціативи? Як правильно організувати простір і діяльність дітей, щоб забезпечити їм комфортне середовище для гри та взаємодії? Яким чином вирішувати виникаючі конфлікти між дітьми? Мистецтво вихователя полягає саме в організації самостійної діяльності, адже це безпосередньо впливає на розвиток дитини та формування її творчих здібностей.

У контексті розвитку самостійності не можна оминати важливу тему – особистісно-орієнтоване виховання, яке орієнтується на виявлення і розвиток індивідуальності кожної дитини⁹. У цьому підході особливо важливим є особистий досвід дитини, який стає основою для навчання і розвитку. Освітнє середовище, що створюється для дитини, має надавати можливість для реалізації її індивідуальних інтересів, потреб і активної самостійної діяльності. Поступово, через таку взаємодію, в дитини формується здатність до самостійних рішень і творчого самовираження. Кожній дитині повинна бути надана свобода вибору, в межах якої вона зможе самостійно приймати рішення про власну діяльність.

У цьому підході поняття «зразок» – як щось стале й незмінне – поступається місцем поняттю «норми». Норма передбачає не єдиний правильний шлях, а можливість різноманітних способів досягнення мети, що враховує індивідуальні особливості кожної дитини. Оволодіваючи нормами поведінки і діяльності, дитина отримує можливість виявляти власну індивідуальність і знаходити власне місце в культурному середовищі, розвиваючи власну здатність до самостійного вибору й прийняття рішень. При цьому важливо уважно спостерігати за процесом самореалізації дитини й надавати підтримку лише в тих випадках, коли це дійсно необхідно для її розвитку.

⁹ Кононко О. Особистісно орієнтована модель дошкільної освіти. Суть та проблеми впровадження у практику: збірник наукових праць. Київ: Науковий світ, 2002. С. 273–283.

В особистісно-орієнтованому підході велика увага приділяється розвитку здатності дитини самотійно ставити перед собою цілі, ініціювати діяльність і йти до її досягнення¹⁰. Це якість, яка поступово розвивається у процесі виховання та взаємодії з навколишнім середовищем.

Щоб дитина могла розкрити себе як особистість, важливо, щоб вона почувалася у комфортному соціальному та емоційному середовищі. Це досягається через позитивну підтримку її ініціатив, повагу до її інтересів і почуття впевненості у власних силах. Педагог, в свою чергу, повинен бути гнучким, здатним до імпровізації, готовим реагувати на зміни, які відбуваються у кожній дитині. Важливо, щоб вихователь не лише допомагав, але й був готовий змінювати власний підхід, сприяючи розвитку кожної дитини в унікальному для неї напрямі.

Феномен самотійності охоплює кілька ключових складових:

1. *Когнітивний компонент* – здатність до самотійного осмислення, аналізу ситуацій і прийняття рішень.

2. *Емоційно-вольовий компонент* – уміння контролювати власні емоції, виявляти наполегливість і самодисципліну.

3. *Практичний компонент* – уміння виконувати дії, завдання чи діяльність без сторонньої допомоги.

У дошкільному віці самотійність розвивається через взаємодію з дорослими та однолітками, участь у ігровій, навчальній і повсякденній діяльності. Важливу роль у цьому процесі відіграє організація умов, що сприяють самотійному прийняттю рішень дитиною, створення ситуацій вибору та стимулювання ініціативності.

¹⁰ Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків: Мадрид, 2015. 220 с.

Формування самостійності в дітей дошкільного віку має важливе значення для їхньої соціалізації. Дитина, яка вміє діяти самостійно, здатна брати відповідальність за власні дії, вирішувати конфлікти та адаптуватися до нових умов. Крім того, самостійність тісно пов'язана з розвитком творчого потенціалу, критичного мислення та впевненості в собі.

Таким чином, феномен «самостійність» є багатограним і важливим для розвитку дітей дошкільного віку. Виховання цієї якості вимагає системного підходу, де педагоги й батьки виступають партнерами дитини, допомагаючи їй ставати більш незалежною, ініціативною та відповідальною особистістю.

3. Поняття «самостійна (вільна) діяльність» як ключовий аспект розвитку дітей дошкільного віку

Самостійна (або вільна) діяльність є важливим аспектом розвитку дітей дошкільного віку, оскільки вона сприяє формуванню їхньої індивідуальності, творчих здібностей та соціальних навичок. Цей тип діяльності передбачає, що дитина сама ініціює та організовує власну діяльність, приймаючи рішення щодо того, чим і як їй займатися, без значного втручання дорослого. Самостійна (вільна) діяльність дітей – це особливий спосіб організації їх життєдіяльності, що відбувається у час, коли немає організованих навчальних занять, зокрема в ранкові та вечірні години, під час прогулянок або в інші моменти вільного часу¹¹. Цей вид діяльності здебільшого ініціюється самими дітьми, залежно від їхніх бажань і інтересів, і є важливою частиною їхнього щоденного розвитку та самовираження.

Необхідність самостійної (вільної) діяльності обумовлена природною потребою дітей дошкільного віку в осмисленні власного існування, у можливості знайти час для самостійних занять без постійного контролю з боку дорослих. Це дає дитині

¹¹ Долинна О., Низковська О. Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі. *Дошкільне виховання*. 2010. № 10. С. 7–15.

шанс не лише усамітнитися, але й розпоряджатися власним часом на власний розсуд. Важливою частиною такої діяльності є здатність самотійно закріплювати отриманий досвід, перевіряти рівень власної компетентності та розвивати впевненість у власних силах, що сприяє процесу самоствердження.

Під час такої діяльності важливим є створення середовища, яке б спонукало дитину до самотійного вибору, експериментування і дослідження. Це середовище має бути безпечним, цікавим та багатофункціональним, з достатньою кількістю матеріалів та ресурсів для розвитку різних видів діяльності. Одночасно дитина повинна мати свободу самовираження і можливість проявляти ініціативу, що допомагає їй розвивати креативність, самотійність і здатність до планування власних дій.

Також самотійна діяльність є важливим чинником соціалізації дитини, оскільки під час спільних ігор та активностей вона вчиться взаємодіяти з іншими дітьми, вирішувати конфлікти, приймати участь у групових завданнях. Водночас, вона не повинна залишатися без нагляду, оскільки дитина потребує підтримки й порад з боку дорослого, аби навчитися правильно організовувати власну діяльність і реагувати на виникаючі труднощі.

Загалом, самотійна діяльність у дошкільному віці є не лише важливим етапом у розвитку особистості, а й необхідною умовою для підготовки дитини до шкільного навчання та подальшого життя. Це шлях до розвитку внутрішньої свободи, впевненості в собі та бажання вчитися.

4. Види самотійної діяльності дітей дошкільного віку: зміст і значення

Самотійна діяльність дітей дошкільного віку охоплює різноманітні види, зокрема ігрову, пізнавально-дослідницьку,

предметно-практичну, художню (образотворчу, музичну, музично-ритмічну, театралізовану, художньо-мовленнєву), комунікативно-мовленнєву та рухову діяльність. Ці види діяльності повинні бути відображені в календарних планах вихователів як самотійна ігрова, самотійна пізнавальна, самотійна трудова та інші види самотійної діяльності.

Самотійна діяльність дітей може бути як індивідуальною, так і груповою, коли діти об'єднуються за спільними інтересами, планами та уподобаннями, реалізуючи власні задуми разом. Важливим аспектом є те, що самотійність може бути синтетичною, коли різні види діяльності поєднуються, що дозволяє дітям використовувати повніше власні можливості в різних видах діяльності – руховій, мовленнєвій, художній та інших.

Проявами високого рівня самотійної діяльності визначають¹²:

- здатність дітей самотійно організовувати власну діяльність у вільний час;
- мотивація власних дій, підготовка необхідних матеріалів для виконання задуму;
- уміння об'єднуватися з іншими дітьми для спільної роботи;
- організація розподілу ролей і обов'язків;
- здатність довести справу до кінця і адекватно оцінити отриманий результат.

Змістовна і самоорганізована діяльність розвивається поступово, залежно від віку дитини, її досвіду, ініціативності, креативності та інших особистісних якостей, що, в свою чергу, сприяє розвитку цих якостей у вільній діяльності.

Ключові чинники, які визначають зміст і рівень самотійної діяльності, охоплюють¹³:

¹² Формуємо самотійність і цілеспрямованість у дошкільників. *Педрода*. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/1622-formumo-samostynst-tslespryamovanst-u-doshklnikv>

- досвід володіння певними видами діяльності;
- загальну життєву компетентність дитини;
- наявність розвивального середовища, що сприяє активності;
- кваліфіковану підтримку дорослого, який знає, коли втручатися, а коли дозволити дитині діяти самостійно.

Саме життєва компетентність і досвід у певних видах діяльності є основою для розвитку самостійної діяльності дітей дошкільного віку, оскільки дозволяють адекватно реагувати на зовнішні ситуації, задовольняти особисті інтереси та потреби, спираючись на власні можливості. Однак емоційні враження, як позитивні, так і негативні, значно впливають на зміст цієї діяльності, адже позитивні емоції сприяють креативному розвитку, тоді як негативні – можуть обмежити ініціативність.

Тому важливо створювати позитивну атмосферу для дітей, насичуючи їх повсякденне оточення емоціями, які сприяють розвитку ініціативи і творчості, водночас вчасно реагуючи на негативні моменти й допомагаючи у вирішенні конфліктних ситуацій. Сприятливі умови для розвитку самостійної діяльності створюються в різноманітних формах організованої освітньої діяльності, таких як спостереження, екскурсії, ігри, колективна праця та інші активності.

Однак діти, які не підготовлені до певної діяльності, залишені без належного нагляду, можуть не знайти цікавої справи навіть при наявності вільного часу та іграшок. Самовиявлення можливе лише тоді, коли дитина має достатній запас знань, умінь та навичок для виконання завдання, а також в неї розвинута здатність до самоорганізації та ефективної взаємодії з іншими. Важливо навчити дітей не лише вирішувати завдання, а й організовувати власну діяльність: визначати плани, вибирати необхідні матеріали, домовлятися

¹³ Григор'єва Н. Теоретичні засади проблеми виховання самостійності у дітей дошкільного віку. *Наукові записки БДПУ*. 2019. С. 109–119. URL: <https://pedagogy.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/14.pdf>

про спільну діяльність, розподіляти ролі, обговорювати процес і результат роботи.

Завдяки таким підходам формується здатність дітей до самостійної діяльності, що є основою їхнього всебічного розвитку, самоствердження та впевненості в собі.

5. Самостійна художня діяльність як засіб творчого розвитку дітей: нормативно-правове забезпечення, сутність та особливості її організації

Самостійна художня діяльність є особливим способом організації життя дітей, який відповідає їхній природній потребі в інтимізації власного буття. Для дітей дошкільного віку важливо не лише мати можливість бути на самоті, але й мати достатньо часу, який можна використовувати на власний розсуд. Важливість цієї діяльності для дітей полягає в тому, що вона не лише розвиває їхні творчі здібності, але й дозволяє дитині самостійно закріпити здобутий художній досвід, проявити власний творчий потенціал, а також перевірити рівень власної майстерності та зміцнити почуття власної значущості та самоповаги.

Організація самостійної художньої діяльності в закладах дошкільної освіти є важливою складовою освітнього процесу, яка регулюється низкою **нормативно-правових актів**, що забезпечують реалізацію права дітей на всебічний розвиток, в тому числі й через художню діяльність.

1. Закон України «Про освіту»¹⁴ (2017 р.) визначає основи освітньої політики в Україні, серед яких однією з пріоритетних є створення умов для розвитку особистості дитини, її креативних і творчих здібностей. Закон передбачає впровадження компетентнісного підходу до освіти, в межах якого важливе місце займає розвиток самостійності та творчих здібностей дітей.

¹⁴ Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>

2. Закон України «Про дошкільну освіту»¹⁵ (2024 р.) є вирішальним нормативно-правовим актом, що регулює дошкільну освіту в Україні. Він визначає основні принципи та завдання дошкільної освіти, охоплюючи забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, а також сприяння їх всебічному розвитку. Закон наголошує на необхідності розвитку творчих і художніх здібностей дітей, що є важливим елементом організації освітнього процесу дітей дошкільного віку.

3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нової редакції¹⁶ (2021 р.) визначено основним нормативним документом, що характеризує вимоги до організації дошкільної освіти, в тому числі до розвитку творчих здібностей дітей. У цьому документі підкреслюється значення художньої діяльності як одного з основних напрямів розвитку дитини, що охоплює вираження власних думок і почуттів через різноманітні види мистецтва, а також стимулювання самостійності через творчу діяльність.

4. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти¹⁷ (2021 р.) містять практичні рекомендації для педагогів щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти згідно з новими вимогами Базового компонента. У методичних рекомендаціях акцентується увага на важливості забезпечення умов для самостійної художньої діяльності дітей, надаючи їм можливість вибору в діяльності, що стимулює творчий розвиток і самовираження. Також наголошується на інтеграції художньої діяльності в освітній процес, що сприяє розвитку креативності та естетичного смаку дітей.

¹⁵ Закон України «Про дошкільну освіту» № 2628-III від 11.07.2001. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

¹⁶ Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція». 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

¹⁷ Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти. 2021. URL: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>

5. *Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку*¹⁸ (2020 р.) визначає стратегічні напрями розвитку дошкільної освіти в Україні. Вона акцентує увагу на важливості створення освітнього середовища, яке підтримує інтерес дітей до самостійної творчої діяльності. У Концепції підкреслюється, що дошкільна освіта має бути орієнтована на розвиток творчих здібностей дитини, її емоційної чутливості, уміння самостійно вирішувати завдання та проявляти ініціативу в художній діяльності.

6. *Концепція «Нова українська школа»*¹⁹ (2016 р.) є стратегічним документом, що визначає напрями реформування системи освіти в Україні та акцентує увагу на необхідності забезпечення безперервності в навчанні дітей, зокрема на рівні наступності між дошкільною та початковою освітою. Основною метою цієї концепції є створення умов для розвитку учнів як активних, творчих особистостей, здатних до самостійного навчання, критичного мислення та адаптації до швидких змін у суспільстві. Базуючись на цю концепцію підкреслюється важливість надання дітям дошкільного віку можливості для розвитку самостійності та ініціативи, що є фундаментом для подальшого успішного навчання в школі.

7. *Рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти у 2024/2025 навчальному році*²⁰ містять конкретні вказівки для педагогів щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в поточному навчальному році. Вони акцентують увагу на впровадженні нових підходів до навчання і виховання, охоплюючи активне залучення дітей до самостійної художньої діяльності, розвитку

¹⁸ Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/12ta1d3vfwTtFhITpMTCJ-NO3SISU47Gd/view>

¹⁹ Концепція «Нова українська школа». 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

²⁰ Рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти у 2024/2025 навчальному році. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/92911/>

їхніх творчих здібностей через інтеграцію ігор, малювання, музичних і рухових активностей.

Представлені нормативні документи визначають основні засади і правила організації самостійної художньої діяльності в закладах дошкільної освіти, сприяючи розвитку творчих здібностей дітей, їх самовираження та індивідуальної самостійності через різні види мистецтва.

Сутність самостійної художньої діяльності полягає в тому, що вона дає дитині можливість самостійно вибрати й виконувати різні художні завдання, що відповідають її інтересам та здібностям²¹. Це може бути малювання, ліплення, аплікація, створення різних конструкцій із матеріалів, виготовлення музичних або театральних постановок. Самостійність у цьому процесі допомагає дітям виражати власні внутрішні переживання, досліджувати світ навколо, а також розвивати почуття впевненості у власних силах.

Особливості організації самостійної художньої діяльності²²:

1. *Створення сприятливого середовища.* Для організації самостійної художньої діяльності важливо влаштувати простір, який буде стимулювати інтерес дітей до творчості. Це означає наявність достатньої кількості художніх матеріалів (фарби, папір, глина, музичні інструменти, інші творчі матеріали), а також вільний доступ до них.

2. *Мотивація до творчої діяльності.* Для того, щоб дитина захотіла займатися творчістю самостійно, доцільно правильно мотивувати її до діяльності. Педагоги повинні створювати умови, коли дитина може сама вибрати, чим вона

²¹ Коваленко О., Бухарева Я. Особливості методичного супроводу самостійної художньої діяльності дітей п'ятого року життя. *Молодий вчений*. 2022. № 8 (108). С. 43–46. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-10>

²² Микуліна А.К., Михайлова К.В. Організація самостійної художньої діяльності дошкільників в умовах дошкільного закладу. *Освіта і наука: міжнародний науковий журнал*. 2022. № 1 (32). С. 68–72.

хоче зайнятися, пропонуючи їй різноманітні види творчості, що відповідають її віковим та індивідуальним потребам.

3. *Стимулювання ініціативи та самовираження.* Доцільно не обмежувати дитину в її прагненнях і не нав'язувати готових рішень. Організація самостійної художньої діяльності повинна сприяти розвитку ініціативи, дозволяти дитині приймати рішення, експериментувати з різними техніками та матеріалами, виявляти власну індивідуальність.

4. *Підтримка та заохочення.* Хоча дитина має можливість діяти самостійно, необхідно, щоб вихователь надавав підтримку, коли це потрібно. Це може бути у вигляді запитань, порад або підказок, що допомагають дитині довести розпочате до кінця. Важливо також заохочувати її старання, похвалити за проявлену творчість та індивідуальність.

5. *Різнманітність видів художньої діяльності.* Діти повинні мати можливість обирати різні види художньої діяльності, адже це дозволяє розвивати різні аспекти їхнього творчого потенціалу. Малювання, ліплення, аплікація, музика та рухи у ритмі – все це сприяє гармонійному розвитку дитини, дозволяючи їй відкривати різні шляхи для самовираження.

6. *Інтеграція різних видів діяльності.* Самостійна художня діяльність часто має синтетичний характер, поєднуючи малювання, музику, рухи, театральне мистецтво. Така інтеграція дозволяє дітям реалізувати власних творчі задумки більш повноцінно, розвиваючи різні аспекти власних здібностей.

Таким чином, самостійна художня діяльність не тільки сприяє розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, але й допомагає формувати важливі особистісні якості, такі як самостійність, впевненість, ініціативність, креативність та емоційну чутливість. Для того, щоб ця діяльність була максимально ефективною, важливо створювати відповідні умови, що стимулюють активність, самовираження та самостійність дітей у творчих процесах.

6. Засоби формування художньої компетентності дітей дошкільного віку

Формування художньої компетентності у дошкільному віці є важливим компонентом всебічного розвитку дитини, адже саме в цей період закладаються основи естетичного сприйняття, творчого самовираження та формування художніх навичок. Засоби формування художньої компетентності охоплюють різноманітні види діяльності та взаємодії, що сприяють розвитку емоційно-естетичної сфери дитини. До таких **засобів** відносяться: естетичне оформлення простору, знайомство з мистецтвом, музикою, театром та природою, а також активна участь у творчих процесах, що дає можливість дітям не лише сприймати красу, але й створювати її²³. Ці компоненти взаємодіють між собою, створюючи в дошкільному середовищі умови для розвитку художньої компетентності на всіх рівнях – від емоційного до практичного освоєння мистецьких форм.

Естетика побуту. Оформлення простору навколо дитини має велике значення для її естетичного розвитку. Естетичне середовище допомагає дітям не лише відчувати, а й усвідомлювати красу навколишнього світу, а також сприяє вихованню потреби створювати й зберігати цю красу. Художнє оформлення закладів дошкільної освіти повинно відповідати освітнім цілям, умовам здоров'я дітей і сприяти їх естетичному розвитку. Важливо, щоб меблі та іграшки були не лише функціональними, а й візуально привабливими, враховували елементи природної краси. Крім традиційних декорів, таких як репродукції творів мистецтва або маленькі скульптури, важливо залучати роботи дітей, батьків та педагогів, що надають індивідуальності та емоційного відгуку в простір. Формування естетичних уявлень через побут включає також

²³ Фурманюк С.М. Естетичне виховання дітей на сучасному етапі засобами художньої праці. *Психологія і педагогіка: актуальні питання: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 12–13 квітня 2019 р.).* С. 29–33.

навчання дітей культу столового етикету – використання красивих скатертин, серветок, посуду. Це не лише формує почуття краси, а й навчає важливих соціальних норм.

Мистецтво. Контакт з мистецтвом відкриває перед дітьми нові горизонти в усвідомленні навколишнього світу та дозволяє збагачувати їх емоційну та естетичну сферу²⁴. Завдяки мистецтву, діти починають відчувати естетичні переживання, розвивають здатність отримувати задоволення від сприймання краси, що оточує. Важливим елементом є використання творів образотворчого мистецтва – від класичних портретів і пейзажів до сучасних книжкових ілюстрацій і народних декоративних виробів. Вони можуть бути присутніми у вигляді декору, а також активно використовуватися в освітній діяльності. Мистецтво дає змогу дітям активно долучатися до процесу сприймання, що розвиває не лише художню свідомість, а й почуття власної творчості.

Музика. Музика є потужним інструментом для емоційного розвитку дітей, сприяє розвитку слухових здібностей, а також покращує настрій та емоційне самопочуття²⁵. Навіть якщо музика звучить на другому плані або стає тлом для інших видів діяльності, її вплив на емоційну атмосферу є важливим²⁶. У закладах дошкільної освіти музичний супровід застосовується під час освітньої діяльності, ігор, художньої самостійної діяльності, а також у побуті (наприклад, під час підготовки до сну, прийому їжі чи одягання на прогулянку). Музика допомагає дітям виражати власні почуття і настрої, стимулює розвиток емоційної виразності.

Мистецтво театру. Театр – це особливий спосіб розвитку дітей, адже він сприяє формуванню здатності

²⁴ Біла І.М. Розвиток художнього сприймання у дошкільному віці. *Практична психологія і соціальна робота*. 2014. № 1. С. 4–8.

²⁵ Гац Г., Добринюк Л. Музичне виховання як невід’ємний чинник гармонійного розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. № 2 (5). С. 21–26.

²⁶ Половіна О. Дитина у світі мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 3–8.

сприймати й інтерпретувати різні форми мистецтва²⁷. Переживання персонажів, оцінка поведінки акторів, розуміння змісту вистави – все це стимулює дітей до розвитку власної рефлексії. Вони навчаються співпереживати дійовим особам, усвідомлюють моральні питання, що розглядаються у виставах, а також намагаються перенести ці емоції та ідеї на свою реальність. Завдяки театру, діти вчаться виражати емоції, співвідносити їх з життєвими ситуаціями і використовувати набуті переживання у власному житті.

Природа. Природа – це безцінне джерело естетичних вражень, яке надає дітям можливість спостерігати та переживати красу навколишнього світу. Відчуття природної краси, здатність бачити її у вигляді кольору, форми, звуків і запахів є важливим етапом розвитку естетичного смаку дітей. Явища природи, будь-то квіти, дерева, птахи чи зміни погоди, є натхненням для творчості. Природа не тільки формує естетичні уявлення, але й допомагає дітям розвивати чуття кольору, світлотіні, форми, що є основою художнього сприйняття²⁸. Важливо, щоб діти мали можливість взаємодіяти з природою, що розвиває їхні емоційні та когнітивні здібності, формує потребу до творчого самовираження.

Ці всі засоби, поєднуючись, створюють унікальні умови для розвитку художньої компетентності дітей, допомагаючи їм розвивати не тільки художні навички, але й емоційний інтелект, здатність до самоорганізації.

Питання та завдання для самопідготовки

1. Як ви вважаєте, які з підходів науковців до самостійності найбільш актуальні для дошкільного віку, і чому?

²⁷ Єлдінова Є. Особливості театральної-ігрової діяльності в закладах дошкільної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка.* 2024. Випуск 71. Том 1. С. 343–348.

²⁸ Глухова Н. Емоційне спілкування дитини з природою як умова творчого осягнення світу. *Дошкільне виховання.* № 10. 2011. С. 8–9.

2. Як розвиток самостійності пов'язаний з іншими аспектами психічного та фізичного розвитку дитини в дошкільному віці?

3. Які фактори найбільше впливають на формування самостійності у дітей дошкільного віку, і чому?

4. Чому самостійна діяльність є важливою для розвитку дитини в дошкільному віці? Які зміни у поведінці дитини вказують на розвиток її самостійності?

5. Як ви розумієте різницю між самостійною ігровою діяльністю та самостійною пізнавальною діяльністю? Яка з них є більш важливою для розвитку дитини і чому?

6. Яким чином можна поєднувати різні види самостійної діяльності для забезпечення комплексного розвитку дітей?

7. Які основні нормативно-правові акти регулюють організацію самостійної художньої діяльності в закладах дошкільної освіти? Як ці документи підтримують творчий розвиток дітей?

8. Яким чином розвиток самостійності впливає на соціалізацію дитини в дошкільному віці? Чи змінюється цей процес залежно від культурних та соціальних умов?

Завдання 1. Створити концептуальну карту, в якій буде вказано основні підходи науковців до розгляду поняття «самостійність». Вибрати одного чи кількох дослідників і представити їх концепцію через короткі резюме та приклади.

Завдання 2. Розробити план інтеграції різних видів мистецтва (музика, образотворча діяльність, театралізована діяльність тощо) у повсякденну діяльність дітей дошкільного віку. Описати конкретні заняття, ігри та завдання, які сприяють розвитку художньої компетентності дітей.

ТЕМА 1.2. МЕТОДИ КЕРІВНИЦТВА САМОСТІЙНОЮ ХУДОЖНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ПЛАН

1. Педагогічні умови для розвитку самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку.
2. Методи організації та підтримки самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку.
3. Особливості організації самостійної художньої діяльності з дітьми дошкільного віку: на що важливо звертати увагу.
4. Керівництво вихователем самостійною художньою діяльністю дітей дошкільного віку: роль та стратегії педагогічного впливу.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Педагогічні умови для розвитку самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку

Самостійна художня діяльність дітей зазвичай розпочинається з їх ініціативи, часто без прямого втручання вихователя, однак важливо підкреслити, що навіть у таких випадках педагог має бути активним учасником цього процесу, створюючи для нього необхідні умови. Самостійність у творчості – це не лише особистісний прояв, а й результат вдумливо організованої педагогічної роботи, яка може ефективно сприяти розвитку в дитини художніх здібностей.

Основна роль вихователя полягає в тому, щоб спонукати дитину до творчих дій, даючи їй можливість проявляти власну ініціативу, при цьому не обмежуючи її вільного вибору і самовираження. Вихователь *створює сприятливі умови для*

самостійної художньої діяльності через вдало організоване навчання, яке дозволяє дітям діяти не лише за прямими вказівками дорослого, але й самостійно. Коли дитина отримує досвід виконання творчих завдань без постійної допомоги дорослого, це формує в неї навички самостійності, які стають корисними не лише під час занять, а й в її повсякденному житті. Вільна організація ігор, ігор-драматизацій, малювання, співу – все це є результатом саме такого підходу.

Важливим фактором є *вплив свят і розваг*, які не лише розважають дитину, але й стають потужним стимулом для її творчості²⁹. Музика, пісні, казкові образи, яскраві костюми, емоційне піднесення від святкових заходів стають потужним каталізатором для створення власних художніх творів. Свята виступають як непрямі збудники для виникнення бажання передати власні емоції та враження через різні види мистецтва – малювання, театр, музику, хореографію тощо. Відчуття краси і виразності, яке дитина переживає під час таких заходів, мотивує її до творчих пошуків і самовираження.

Також важливим чинником є *надання дітям різноманітних художніх матеріалів*, зокрема фарб, пензлів, паперу, музичних інструментів та інших предметів для творчості. Діти повинні мати вільний доступ до таких ресурсів, щоб мати можливість самостійно вибирати те, що їм необхідно для вираження власних ідей і переживань. Важливо, щоб ці матеріали були доступними та організованими таким чином, щоб дітям було зручно користуватися ними в будь-який час. Наявність простору для самостійних творчих експериментів дозволяє дитині відчувати себе вільно, самодостатньо та відповідально за власні дії.

Не менш важливим є також *співробітництво вихователів із батьками дітей*, адже саме через цей тісний контакт можна створити спільні умови для розвитку художніх

²⁹ Токарева Л.Д. Психологічні особливості дозвілєвої діяльності як фактор розвитку особистості дошкільника. *Психологія розвитку дошкільника*. 2010. № 4 (6). С. 226–237.

здібностей дитини, як у закладі дошкільної освіти, так і вдома³⁰. Батьки мають бути зацікавленими та активними учасниками творчого процесу, підтримуючи ініціативу дітей і створюючи відповідне оточення для розвитку їх творчих нахилів. Це може бути організація домашніх майстерень, підтримка участі в художніх конкурсах чи святкових виставах, а також забезпечення умов для творчих занять вдома.

Таким чином, педагогічні умови для розвитку самостійної художньої діяльності є багатограними і залежать від цілеспрямованої роботи вихователів, участі батьків та наявності необхідних матеріалів і простору для творчості. Всі ці аспекти мають взаємодіяти між собою, створюючи ефективне середовище для самовираження і розвитку дитини, сприяючи формуванню художньої компетентності та індивідуальності.

2. Методи організації та підтримки самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку

Методи організації та підтримки самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку є основними інструментами, які дозволяють вихователям створювати сприятливе середовище для розвитку творчих здібностей та самовираження дітей. Завдяки правильно використаним **методам** дитина не тільки отримує необхідні знання та навички, але й вчиться діяти самостійно, проявляючи ініціативу та творчий підхід до вирішення завдань.

1. *Метод створення проблемної ситуації.* Цей метод полягає в створенні ситуації, яка спонукає дитину до пошуку рішень і втілення ідеї у художній діяльності. Вихователь може поставити питання або задати тему, яка викликає в дитини бажання досліджувати, експериментувати та втілювати власні уявлення в конкретних формах мистецтва (малювання, ліплення, музика тощо). Наприклад, запропонувати дитині

³⁰ Швець Н. Співтворчість, а не наставництво. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 7–9.

зобразити на малюнку те, що вона відчуває під час прослуховування музики або розповісти власну версію улюбленої казки через драматизацію. Така ситуація стимулює дитину до самостійного пошуку шляхів розв'язання творчого завдання.

2. *Метод поетапного вивчення завдань.* Вихователь допомагає дитині освоїти складніші форми діяльності через поступове збільшення рівня складності завдань. Спочатку дитина може малювати прості образи або ліпити з пластиліну елементарні форми, а з часом – більш складні композиції, створюючи уявні світи та героїв. Це дозволяє дитині поступово досягати більш високих результатів у творчій діяльності, розвиваючи її фантазію та уяву.

3. *Метод диференційованої підтримки.* Підтримка творчої діяльності дитини повинна бути диференційованою, тобто вихователь має враховувати індивідуальні особливості кожної дитини: рівень її розвитку, інтереси, попередній досвід. У цьому методі педагог надає кожній дитині необхідну підтримку в залежності від її потреб – від загальних вказівок до конкретних порад і демонстрацій. Наприклад, дитина, яка тільки починає малювати, може отримати додаткові настанови від педагога, а більш досвідчена дитина може отримувати свободу у вираженні власних ідей.

4. *Метод стимулювання експериментування.* Вихователь заохочує дітей до експериментування з різними матеріалами та техніками. Це допомагає дітям не тільки освоювати нові способи творчості, але й розвивати інтерес до нових видів діяльності. Наприклад, діти можуть пробувати малювати не тільки фарбами, але й кольоровими олівцями, пастелями, а також досліджувати різні види текстур та поверхонь. Підтримка такого експериментування дозволяє дитині розширити власні творчі горизонти і знаходити нові способи вираження власних почуттів і ідей.

5. *Метод організації спільної діяльності.* Організація спільної діяльності дітей в групах може стати важливим засобом розвитку самостійності та соціальних навичок. Спільна художня діяльність дозволяє дітям обмінюватися ідеями, допомагати один одному, а також вчитися працювати в команді. Це може бути спільне малювання, створення колективного малюнка або театралізована вистава. Діти вчаться приймати думки інших, ділитися ресурсами, координувати власні дії, що є важливими аспектами розвитку творчих здібностей.

6. *Метод використання прикладів з художнього світу.* Вихователь може використовувати приклади з різних видів мистецтва – малюнків, картин, скульптур, музичних творів або театральних постановок, щоб надихнути дітей на творчість. Важливо, щоб ці приклади не тільки демонстрували техніки, але й розкривали ідеї, емоції та концепції, що стоять за кожним твором мистецтва. Це стимулює дітей до творчих пошуків і дає їм можливість інтерпретувати світ навколо себе через власне художнє бачення.

7. *Метод оцінки та заохочення.* Успіхи дітей у самостійній художній діяльності повинні бути оцінені не тільки за результатом, але й за процесом творчості. Вихователь поважає індивідуальність кожної дитини та її творчі здобутки, заохочує навіть маленькі успіхи. За допомогою позитивних відгуків і заохочень дитина почувається впевненою і бажає продовжувати займатися творчістю. Важливо, щоб підтримка не перетворювалася на контроль або домінування, а була спрямована на заохочення самовираження і самостійності.

8. *Метод використання самооцінки.* Оцінка власних досягнень є важливим елементом самостійної художньої діяльності. Вихователь може навчити дітей аналізувати свою роботу, оцінювати її та знаходити шляхи для вдосконалення. Це допомагає дитині розвивати критичне мислення, а також бажання вдосконалювати власні творчі здібності. Важливо,

щоб оцінка була конструктивною, направленою на підтримку і розвиток.

Загалом, застосування різних методів організації та підтримки самостійної художньої діяльності дає можливість дітям дошкільного віку активно розвивати власні творчі здібності, вчитися самостійно приймати рішення, творчо виражати думки та емоції, що є необхідним для їхнього всебічного розвитку.

3. Особливості організації самостійної художньої діяльності з дітьми дошкільного віку: на що важливо звертати увагу

Організація самостійної художньої діяльності з дітьми дошкільного віку потребує особливої уваги та розуміння педагогом процесу творчого розвитку дітей. Важливо враховувати різні аспекти, що сприяють розвитку індивідуальних здібностей кожної дитини, її ініціативи та самовираження.

Однією з основних складових цієї діяльності є *навчання дітей певній послідовності дій при реалізації задуму*. Наприклад, під час драматизації або театралізації казки необхідно не тільки розподілити ролі між учасниками, але й організувати простір, створити відповідну атмосферу для гри. Важливо, щоб дитина сама вибирала найкращий варіант виконання – наприклад, правильно інтерпретувати роль страшного ведмеда або ніжної Оленки, експериментуючи з інтонаціями, жестами, мімікою. Це сприяє розвитку критичного мислення та здатності до самоконтролю. Діти, спостерігаючи за власною грою, можуть самі оцінювати виконання і коригувати його, що стимулює їх до самостійної діяльності та вдосконалення власних творчих навичок.

Крім того, важливим етапом є *пропонування дітям різноманітних форм втілення творчих задумів*. Перш за все,

важливо показати, як одна і та сама казка може бути представлена в різних формах: діти слухають її, розглядають ілюстрації, складають сюжет за картинками, потім інсценують за допомогою театральних фігурок або настільного театру, а також малюють персонажів або ліплять їх з пластиліну. Такий підхід дозволяє дітям зрозуміти, що один і той самий образ може бути виражений через різні форми і матеріали, що розвиває їхню фантазію і творчий підхід до роботи.

Щоб зробити заняття максимально ефективними для розвитку самостійної художньої діяльності, педагог має звертати увагу на різні моменти:

Вибір доступного літературного та музичного матеріалу. Літературні твори та музика повинні бути простими і зрозумілими дітям, що дасть можливість їм легко втілювати власні ідеї в творчих завданнях.

Інтеграція матеріалів і посібників. Важливо організувати вільний доступ дітей до різноманітних художніх матеріалів – пензлів, фарб, паперу, пластиліну, книжок з ілюстраціями, музичних інструментів тощо. Це дозволяє дітям самостійно вибирати потрібні матеріали для реалізації їхніх творчих ідей.

Заохочення творчих завдань. Окрім стандартних завдань, можна пропонувати дітям цікаві варіанти для самостійної роботи: «намалюй ілюстрацію до улюбленої казки», «створи музичний інструмент з підручних матеріалів» або «зліпи з пластиліну персонажа з казки і розкажи про нього». Це не лише підтримує цікавість дітей, але й мотивує їх до прояву власної ініціативи та креативності.

Навчання самостійним діям. Вихователь повинен навчити дітей різним технікам художньої діяльності, які вони зможуть використовувати у власній практиці, як-от малювання, ліплення, гра на музичних інструментах тощо. Це дозволяє дітям відчувати себе більш впевнено при виконанні різних творчих завдань.

Самонавчання та взаємодопомога. Важливо організувати ситуації, де діти можуть не тільки самостійно виконувати завдання, але й допомагати один одному. Наприклад, запропонувати дітям навчити одне одного, як правильно грати на музичних інструментах або як краще діяти ляльками в театралізованій грі. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та вміння працювати в групі.

Крім того, необхідно створювати умови для безперервної практики самостійної художньої діяльності: забезпечити регулярний доступ до необхідних матеріалів та інструментів, організувати вільний час для творчості, де діти можуть спонтанно виражати власні ідеї через різні види художньої діяльності.

Таким чином, для того щоб заняття з художньої діяльності мали значний вплив на розвиток самостійності в дітей дошкільного віку, необхідно не тільки створити сприятливі умови, але й активно підтримувати ініціативу дітей, спонукаючи їх до пошуку нових рішень та творчого експериментування.

4. Керівництво вихователем самостійною художньою діяльністю дітей дошкільного віку: роль та стратегії педагогічного впливу

Керівництво самостійною художньою діяльністю дітей можна розділити на *два види*: пряме (безпосереднє) та непряме (опосередковане), кожен з яких виконує важливу роль у розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Пряме (безпосереднє) керівництво здійснюється педагогом у момент самостійної діяльності дитини та має на меті сприяти правильному та ефективному виконанню творчих завдань. Воно передбачає:

1. *Допомогу у виборі виду діяльності*: педагог допомагає дитині обрати такий вид творчості, який відповідає

її уподобанням і настрою, і який буде відповідати ситуації. Це дозволяє дитині відчувати себе комфортно і натхненно.

2. *Поради та підказки щодо організації простору:* важливо, щоб діти самостійно могли вибрати місце для занять, а також підготувати необхідні матеріали – від іграшок до обладнання. Педагог має стежити, щоб діти не заважали одне одному, і при цьому створювати атмосферу для співпраці та взаємодопомоги.

3. *Рекомендації щодо послідовності дій:* часто дітям необхідно допомогти у плануванні власних дій – наприклад, у визначенні, який порядок виконання завдання буде найбільш ефективним. Педагог може заохочувати дітей до аналізу власних дій і пошуку найкращих рішень.

4. *Мотивація до співпраці:* коли діти мають схожі інтереси, педагог може сприяти їх об'єднанню для спільної творчої діяльності. Це може включати драматизацію, малювання разом або створення колективних виробів.

5. *Коригування та варіативність виконання завдань:* педагог може вносити зміни до діяльності, пропонуючи різноманітні способи її виконання, що стимулює дітей до експериментів і творчого підходу.

6. *Підтримка самооцінки та рефлексії:* важливо, щоб діти вчилися оцінювати власну роботу, визначали, що їм вдалося, а що можна було б покращити. Це розвиває у дітей критичне мислення та усвідомленість.

7. *Забезпечення фізичної і психічної рівноваги:* педагог також має враховувати фізичні та психічні навантаження на дітей, щоб заняття були не тільки цікавими, але й безпечними для їх здоров'я.

Однак, варто пам'ятати, що в надмірному втручанні немає потреби. Педагог повинен підтримувати активність дітей, але не пригнічувати їх ініціативу, даючи їм простір для самовираження.

Непряме (опосередковане) керівництво

виражається у створенні сприятливих умов для самостійної діяльності дитини, що значно впливає на її розвиток навіть поза прямими заняттями. Ці умови охоплюють:

1. *Формування бази знань і вражень*: педагог сприяє накопиченню знань про навколишній світ, життєвий досвід, а також сприяє формуванню особистісних якостей у дітей, що створює основу для подальшої самостійної діяльності.

2. *Створення розвивального середовища*: організація простору має бути такою, щоб заохочувати дітей до самостійних занять різними видами діяльності. Обладнання, іграшки, матеріали повинні бути доступними і надихати дитячу фантазію. Важливо також забезпечити різноманіття можливостей для гри та творчості.

3. *Організацію соціального простору*: навколо дитини має бути підтримка від однолітків, старших дітей, а також педагогів та батьків. Всі ці контакти сприяють розвитку комунікаційних навичок та навичок співпраці.

4. *Динамічну зміну середовища*: для підтримки інтересу та стимулювання творчості, важливо періодично змінювати розвивальне середовище, додаючи нові елементи – іграшки, матеріали, освітні засоби. Це також сприяє створенню нових можливостей для самостійної діяльності.

Якщо непряме керівництво необхідне на всіх етапах дошкільного розвитку, то пряме керівництво особливо актуальне для дітей молодшого віку. Від педагогів вимагається постійна увага та спостережливість, адже тільки так можна своєчасно виявити таланти і допомогти дітям реалізувати власний потенціал у творчій діяльності.

Завдання педагога – підтримувати дітей у їхніх пошуках та експериментах, сприяючи розвитку унікальних здібностей через відповідні методи прямого та непрямого керівництва.

Питання та завдання для самопідготовки

1. Які ключові елементи слід враховувати під час створення розвивального середовища для художньої діяльності дітей?
2. Як впливає емоційна атмосфера в групі на активність дітей у художній діяльності?
3. Які фактори зовнішнього середовища можуть гальмувати розвиток самостійної творчості дітей дошкільного віку?
4. Які методи підтримки самостійної художньої діяльності дітей є найефективнішими, і чому?
5. Як правильно використовувати підказки або приклади, щоб не придушувати дитячу ініціативу?
6. Чим відрізняються методи організації художньої діяльності для дітей молодшого та старшого дошкільного віку?
7. Як враховувати індивідуальні особливості дітей при організації їхньої самостійної художньої діяльності?
8. Які ситуації можуть спричиняти конфлікти під час художньої діяльності, і як їх можна уникнути?
9. Якими прийомами може скористатися вихователь, щоб допомогти дитині реалізувати власний творчий задум?
10. Як визначити, коли вихователю слід втрутитися у самостійну діяльність дитини, а коли краще залишити її без втручання?

Завдання 1. Підібрати дидактичні ігри або завдання (загальна кількість не менше 10) з метою здійснення непрямого (або опосередкованого) керівництва самостійною художньою діяльністю дітей старшого дошкільного віку.

Завдання 2. Опрацювати одну із чинних освітніх програм для дітей дошкільного віку. Переглянути орієнтовну тематику завдань, яку можна пропонувати дітям дошкільного віку з напряду художньої діяльності (образотворчої, конструктивної, художньо-мовленнєвої, театралізованої, музичної). Вибрати по

1 завданню для кожної вікової групи з усіх напрямів і підібрати програмовий зміст до цих завдань. Оформити в таблицю.

Вік дітей	Напрямок художньої діяльності	Завдання з програми	Програмовий зміст до завдання
Молодший дошкільний вік	Образотворча діяльність		
	Конструктивно-моделювальна діяльність		
	Театралізована діяльність		
	Художньо-мовленнєва діяльність		
	Музична діяльність		
Середній дошкільний вік	Образотворча діяльність		
	Конструктивно-моделювальна діяльність		
	Театралізована діяльність		
	Художньо-мовленнєва діяльність		
	Музична діяльність		
Старший дошкільний вік	Образотворча діяльність		
	Конструктивно-моделювальна діяльність		
	Театралізована діяльність		
	Художньо-мовленнєва діяльність		
	Музична діяльність		

ТЕМА 1.3. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРЕДМЕТНОГО РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ПЛАН

1. Сутність та значення предметного розвиваючого середовища в розвитку творчої самостійної активності дітей дошкільного віку.
2. Особливості організації предметного розвивального середовища в групах закладу дошкільної освіти.
3. Основні принципи облаштування розвивального середовища в закладі дошкільної освіти.
4. Куточки активності дітей для самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Сутність та значення предметного розвиваючого середовища в розвитку творчої самостійної активності дітей дошкільного віку

Організація предметного розвивального середовища є одним із ключових завдань сучасної дошкільної освіти. Вона вимагає від педагогів створення умов, які сприяють гармонійному розвитку дитини, формуванню її знань, умінь і навичок, а також стимулюють прояви творчої активності. Такий підхід передбачає забезпечення всебічного розвитку особистості в процесі різних видів діяльності: ігрової, художньої, пізнавальної тощо.

Поняття «середовище» охоплює сукупність соціальних, побутових, суспільних, матеріальних та духовних умов, які

оточують дитину³¹. Предметне розвивальне середовище виконує важливу функцію: воно стимулює дитину до гри, розвиває уяву, сприяє реалізації творчих задумів³². У цьому контексті предмети, що оточують дитину, стають матеріальним утіленням її ідей і фантазій, допомагають їй відкривати нові грані світу через власну діяльність.

Особливу увагу до створення розвивального середовища звертала М. Монтесорі. Вона вважала, що основою розвитку дитини є свобода у самостійній діяльності, яка відбувається у спеціально підготовленому просторі. На думку М. Монтесорі, головне завдання педагога полягає у створенні такого середовища, яке дозволяє дитині самостійно здобувати досвід, експериментувати і вільно проявляти власні інтереси³³. У цьому середовищі мають бути присутні різноманітні засоби саморозвитку, а педагог має лише знайомити дітей із правилами їх використання. Такий підхід спирається на гасло: «Не поряд, не над, а разом із дитиною», яке підкреслює важливість партнерських взаємин між педагогом і вихованцем.

Збагачене предметне розвивальне середовище є сукупністю соціальних і природних умов, які забезпечують гармонійний розвиток дитини. *Складовими такого середовища можуть бути:*

- природничо-екологічні зони (зелені куточки, садки, водойми);
- архітектурно-ландшафтні об'єкти;
- спеціально облаштовані ігрові та спортивні майданчики;
- художні студії для творчої діяльності;
- тематичні набори іграшок, посібників, конструкторів;
- сучасні аудіовізуальні та інформаційні засоби.

³¹ Кошіль О.П. Освітнє середовище дошкільного навчального закладу: генеза та сутнісний зміст поняття. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3–4. С. 150–162.

³² Крутій К.Л. Предметно-розвивальне середовище як чинник супроводу діяльності дітей. *Дошкільна освіта*. 2008. № 2(20). С. 9–20.

³³ Хопта С.М. Педагогічні ідеї Марії Монтесорі в контексті сучасного освітнього простору. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Випуск 28. С. 48–51.

Основні вимоги до сучасного предметного розвивального середовища³⁴:

1. Проблемна насиченість – середовище має стимулювати дітей до активного мислення, пошуку відповідей, творчого вирішення завдань.

2. Готовність до змін – компоненти середовища повинні легко трансформуватися відповідно до змін інтересів і потреб дітей.

3. Діалогічний характер – середовище має сприяти взаємодії дитини з однолітками, дорослими та об'єктами довкілля.

4. Багатофункціональність – кожен елемент середовища повинен мати різні способи використання для різних видів діяльності.

5. Партнерство дитини і дорослого – середовище має бути пристосованим для спільної діяльності, що забезпечує підтримку дитини.

6. Естетичність – усі елементи повинні бути привабливими, відповідати віковим особливостям дітей та виховувати почуття краси.

Таким чином, створення сучасного предметного розвивального середовища – це не просто організація матеріального простору, а формування умов для активного, самостійного та творчого розвитку кожної дитини. Педагог, який організовує таке середовище, закладає основи успішної реалізації потенціалу дітей у майбутньому.

2. Особливості організації предметного розвивального середовища в групах закладу дошкільної освіти

У групах створюється естетичне, гармонійне середовище, яке відповідає кольоровим та просторовим потребам дітей

³⁴ Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу. Ч. 1: Концепції, проектування технології створення. Запоріжжя : ЛПС, 2009. 320 с.

дошкільного віку³⁵. Інтер'єр групових приміщень оформлюється в єдиній стильовій концепції, переважно у світлих і пастельних тонах, що сприяє створенню затишної та спокійної атмосфери. Ці кольорові рішення використовуються для оздоблення стін, підбору текстилю (штор), килимового покриття, меблів тощо, щоб забезпечити зоровий комфорт і стимулювати позитивні емоції у дітей.

Особливу роль у створенні динамічного предметного розвивального середовища відіграє правильно підібрані меблі. Педагоги активно використовують модульне розташування столів, що дозволяє змінювати конфігурацію приміщення залежно від освітніх завдань та форми занять. Це дає можливість впроваджувати режим «динамічних поз», де діти можуть працювати сидячи, стоячи або навіть рухаючись, що сприяє підтримці їхнього фізичного комфорту та заохочує активність.

Предметне розвивальне середовище групи є водночас майданчиком для творчості та полем для дослідницької діяльності дітей. Воно виступає засобом, за допомогою якого діти дошкільного віку набувають життєвого досвіду. Це середовище організовується так, щоб постійно інтригувати дітей, викликати інтерес через несподівані елементи, незавершені образи чи проблемні ситуації. Усе це спрямовано на те, щоб стимулювати дітей до пошуку, експериментування та творчого вирішення завдань³⁶.

Динамічність і гнучкість середовища дозволяє дітям самостійно взаємодіяти з ним, змінювати та адаптувати його відповідно до власних задумів. Вихователі прагнуть створити таке середовище, яке відкриватиме перед дітьми нові

³⁵ Писарчук О.Т. Особливості формування предметно-розвивального середовища дошкільного навчального закладу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2014. № 4. С. 9–17.

³⁶ Корендо Р., Бабіч С. Предметне розвивальне середовище як чинник всебічного розвитку дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 9. С. 44–50.

можливості та ступені свободи, дозволяючи їм виявляти ініціативу, проявляти індивідуальність і креативність³⁷.

Характерною особливістю розвивального середовища є взаємопроникнення його складових: наприклад, у процесі діяльності художньо-перетворювальне середовище може трансформуватися у дослідно-експериментальне, емоційно-рефлексивне – у культурно-комунікативне тощо. Ця інтеграція сприяє багатогранному розвитку дітей, допомагає їм глибше усвідомлювати та досліджувати явища навколишнього світу.

Педагоги також заохочують дітей до активної участі у створенні та зміні середовища. На ранніх етапах діти вивчають призначення предметів, звертають увагу на їхні характеристики: колір, форму, розмір, матеріал. Згодом вони починають експериментувати з розташуванням меблів та іграшок, пробують змінювати декор стін. Це не лише допомагає дітям розвивати естетичний смак, але й формує у них відчуття власної причетності до організації свого простору.

Для зручності дітей усі предмети, необхідні для ігор та навчання, розташовуються на доступних рівнях, щоб діти дошкільного віку могли самостійно обирати те, що їм потрібно. Особливий акцент робиться на створенні зон для навчальної, ігрової та творчої діяльності. Кожна зона облаштовується з урахуванням потреб і вікових можливостей дітей, забезпечуючи їм комфорт і можливість діяти самостійно або у взаємодії з однолітками.

Таким чином, правильно організоване предметне розвивальне середовище стає не просто місцем перебування дітей, а активним учасником їхнього розвитку. Воно сприяє формуванню в них здатності мислити творчо, вирішувати проблеми, експериментувати та вчитися через гру.

³⁷ Гончаренко А. Сучасні підходи до створення розвивального середовища у дошкільних навчальних закладах. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 3. С. 43-49.

3. Основні принципи облаштування розвивального середовища в закладі дошкільної освіти

Облаштування простору, в якому діти проводять більшу частину дня, вимагає врахування багатьох аспектів: вікових і психологічних особливостей вихованців, освітніх завдань, культурного контексту та сучасних тенденцій у сфері дизайну й навчання. Разом із тим важливо дотримуватись чітких **принципів**, які забезпечують ефективність розвивального середовища та його відповідність основним вимогам сучасної педагогіки.

Принцип взаємодії базується на встановленні позитивних і довірливих стосунків між дорослими та дітьми, що є ключовою умовою впровадження особистісно орієнтованої моделі виховання. Для його реалізації важливо створити в групі атмосферу доброзичливості, підтримки та партнерського спілкування. Обладнання приміщень меблями різної висоти дозволяє педагогам і дітям взаємодіяти на рівних, сприяючи гармонійній комунікації. Такий підхід забезпечує наближення до позицій дитини, демонструє повагу до її особистості та сприяє формуванню емоційної близькості.

Принцип активності, самостійності й творчості передбачає створення умов, за яких діти можуть вільно досліджувати навколишній світ, розвивати власні інтереси та здібності. У предметно-ігровому середовищі вони вправляються у виконанні завдань різної складності, експериментують, досягають поставлених цілей, виявляючи наполегливість, ініціативність та творчий підхід. Такі умови сприяють формуванню інтелектуальних, вольових та емоційних якостей, розвивають креативне мислення та емоційну стійкість.

Принцип динамічності означає, що предметне середовище повинно змінюватися та адаптуватися відповідно до вікових і індивідуальних особливостей дітей, тем освітньої програми, пори року та інших змінних факторів. Наприклад,

навіть найменші діти здатні вносити власні корективи до розвивального середовища, приносячи з дому цікаві предмети, вироби, альбоми або малюнки. Вихователю слід забезпечити раціональність цих змін, не перевантажувати середовище надмірною кількістю об'єктів і водночас підтримувати його інтерактивність та функціональність.

Принцип вільного центрування передбачає створення зон або куточків відповідно до різних видів діяльності. Це можуть бути художній, науковий, ігровий чи спортивний центри. Кожна зона дозволяє дитині самостійно обирати заняття, які відповідають її інтересам та настрою, і працювати в них без перешкод. Діти можуть переходити від одного виду діяльності до іншого, розвиваючи навички саморегуляції та адаптивності. Така організація простору сприяє гармонійному поєднанню активних і спокійних занять.

Принцип емоційного комфорту передбачає створення затишної атмосфери, яка викликає у дитини відчуття безпеки та стабільності. Це досягається за рахунок використання природних елементів декору, таких як живі або штучні квіти, репродукції картин, декоративні вироби, ікебани, настінні прикраси тощо. Подібне оформлення допомагає формувати позитивний емоційний фон, сприяє творчій активності та розвитку естетичного смаку.

Принцип естетичності спрямований на те, щоб усі елементи предметного середовища відповідали вимогам гармонії кольорів, форм і розташування. Вдалий добір обладнання за цими критеріями сприяє формуванню в дітей художнього смаку та почуття гармонії. Інтер'єр повинен бути естетично привабливим і водночас функціональним, що дозволяє дітям взаємодіяти з простором без зайвого напруження.

Принцип зв'язку з реальним життям полягає у відображенні сучасного соціального й культурного контексту у предметно-ігровому середовищі. Це можуть бути сучасні

технічні пристрої, побутові предмети або їх аналоги, національні символи, декоративні елементи, які знайомлять дітей з культурою рідного народу. У кожному регіоні предметне середовище може мати свою унікальну специфіку, яка враховує етнічну, природну чи соціокультурну ідентичність.

Принцип урахування вікових особливостей передбачає, що наповнення середовища має відповідати віковим потребам та можливостям дітей. Для наймолодших дітей це можуть бути прості та безпечні іграшки, які допомагають розвивати сенсорні навички. У міру дорослішання діти отримують доступ до більш складних ігрових та навчальних матеріалів, таких як конструктори, музичні інструменти, дидактичні ігри, фігурки тварин, тематичні набори тощо. Усі матеріали повинні бути доступними для дітей, щоб вони могли самостійно обирати та використовувати їх у власній діяльності.

Таким чином, предметне середовище закладу дошкільної освіти є універсальним простором, що сприяє гармонійному розвитку особистості дитини. Воно має бути гнучким, різноманітним і водночас структурованим, щоб стимулювати дітей до активної діяльності, творчості та самостійного пізнання світу. У цьому контексті особливу роль відіграють так звані «універсальні ігрові зони», що дозволяють трансформувати простір залежно від освітніх завдань і потреб дітей.

4. Куточки активності дітей для самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку

Куточки активності для самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку – важливі елементи розвивального середовища, яке сприяє розвитку їх творчих здібностей та самовираження. Вони створюють умови для дітей, щоб вони могли вільно вибирати вид діяльності, що відповідає їх інтересам і допомагає реалізувати їхні творчі ідеї.

Територія закладу дошкільної освіти є пріоритетним компонентом розвивального середовища, що забезпечує умови для різноманітної активності дітей. Для ефективної організації простору, слід виокремити кілька тематичних зон, що сприятимуть розвитку різних аспектів дитячої діяльності: екологічну зону (сад, город), де діти можуть долучатися до сільськогосподарської праці, архітектурно-ландшафтну, спортивно-ігрову, а також зону для різноманітних ігор – моторних, дидактичних, конструктивних, сюжетно-рольових та інших³⁸.

Саме навколишнє середовище є однією з основних умов, що визначають ефективність підготовки дітей до самостійного життя. Це середовище має бути організоване так, щоб максимально сприяти розвитку пізнавальної активності дитини, враховуючи її фізичні та психічні можливості, а також життєвий ритм. Однією з ключових концепцій у цьому контексті є створення умов для вибору самостійної діяльності, що стимулює розвиток творчих та пізнавальних здібностей.

Куточки активності є важливою частиною цієї організації, адже вони дають дітям можливість самостійно вибирати діяльність, що відповідає їх інтересам і вподобанням. Вихователі організовують роботу в таких куточках, але основну роль у виборі діяльності відіграють самі діти. Кожен куточок має чітко визначену тему та наповнення, що відповідають різним типам активності та розвитку.

1. *Куточок ігрової діяльності* є основним для розвитку фантазії та соціальних навичок дітей через сюжетно-рольові ігри. Ігрові матеріали, такі як конструктори, іграшки, меблі для ролевих ігор, а також дидактичні матеріали, дозволяють дітям створювати різні сценарії для гри, наслідуючи дорослих або вигадуючи власні ситуації. Важливо, щоб іграшки та обладнання відповідали віковим особливостям дітей і були

³⁸ Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу. Ч. 1: Концепції, проектування технології створення. Запоріжжя : ЛПС, 2009. 320 с.

достатньо мобільними для перетворення з одного виду гри в інший.

2. *Куточок ряження (вбирання)* дає дітям можливість розвивати творче мислення через вбрання та театралізовані ігри. Діти можуть одягати себе у різні костюми, приміряти маски та аксесуари, створюючи власні образи для сюжетно-рольових ігор. Це сприяє розвитку емоційного виразу, мовленнєвих навичок, а також здатності до співпраці та комунікації з однолітками.

3. *Куточок книги* сприяє розвитку інтересу до читання та книг. Тут створюються умови для тихого перегляду книжок, розвитку уваги та уяви через знайомство з літературою різних жанрів. Для дітей молодшого віку підбираються книги з яскравими ілюстраціями, а старші діти вже можуть самостійно розглядати тексти, що сприяє розвитку навичок читання та письма.

4. *Куточок самостійної художньої діяльності (Центри мистецтва та творчості)*. У ньому діти мають можливість займатися малюванням, аплікацією, ліпленням та іншими видами творчості. Важливо, щоб матеріали для творчості були різноманітними та доступними: фарби, олівці, пластилін, кольоровий папір, природний матеріал. Центр сприяє розвитку дрібної моторики, уяви, кольоросприйняття та здатності до самовираження через творчі роботи.

5. *Куточок пізнавально-дослідницької діяльності* організований для стимулювання цікавості та пізнавальної активності дітей. У ньому містяться матеріали для розвитку логічного мислення, сенсорних та пізнавальних здібностей. Діти знайомляться з різними природними явищами, вивчають основи науки, математики та логіки через інтерактивні ігри та досліди. Важливо, щоб матеріали відповідали віковим можливостям дітей і допомагали розвивати їх розумові здібності.

6. *Математична скарбничка* спеціалізується на розвитку математичних навичок через ігри та завдання, які допомагають дітям освоювати основи арифметики, порівняння, класифікації та логічного мислення. У куточку розміщуються різноманітні дидактичні ігри, шнурівки, кубики, пірамідки, абаки та інші матеріали, які допомагають дітям вивчати форми, кольори, числа та величини.

7. *Куточок музичної діяльності*. Музика має велику роль у розвитку емоцій та творчих здібностей дітей. В цьому куточку діти мають змогу слухати музику, співати, танцювати, а також експериментувати з музичними інструментами. Музична діяльність сприяє розвитку слухових навичок, ритму, а також допомагає дітям виражати власні почуття через музику і рухи.

8. *Куточок театральної діяльності* створює можливості для розвитку акторських навичок, уяви та емоційного вираження. Діти можуть створювати вистави, розігрувати ролі у казках або вигаданих сценках. Театралізовані ігри сприяють розвитку мовленнєвих навичок, соціальної взаємодії, а також здатності до співпраці в групі.

9. *Куточок будівельно-конструктивних ігор* формує у дітей просторові уявлення, здатність до планування та конструювання. Діти мають можливість працювати з різними конструкторами, будувати моделі споруд і транспорту, вивчати закони рівноваги та конструктивної взаємодії. Така діяльність сприяє розвитку дрібної моторики та когнітивних здібностей.

10. *Віконечко у природу*. Куточок, в якому діти можуть спостерігати за природними явищами, вивчати живу і неживу природу, проводити прості експерименти та дослідження. Це допомагає дітям сформувати пізнавальний інтерес до навколишнього світу, сприяє розвитку спостережливості та екологічної свідомості.

11. *Куточок усамітнення* необхідний для забезпечення емоційного комфорту та відпочинку дітей. Тут створено умови для релаксації та усамітнення, де діти можуть побути наодинці

з власними думками, відпочити або зайнятися улюбленою справою без зовнішніх подразників.

12. *Етнографічний куточок* є важливою частиною розвивального середовища, що допомагає дітям знайомитися з культурною спадщиною та національними традиціями українського народу. У цьому центрі діти мають можливість вивчати обряди, свята, звичаї, традиційні ремесла та одяг, а також розглядати національні обереги, які мають глибоке символічне значення для української культури. Діти активно залучаються до творчої діяльності, виготовляючи власні обереги, ляльки-мотанки, різноманітні вироби з природного матеріалу, а також беручи участь у виготовленні народних прикрас або розфарбовуванні традиційних орнаментів.

13. *Разом із сім'єю*. Цей куточок є місцем, де батьки можуть отримати консультації, дізнатися більше про виховання та розвиток дітей, а також брати участь у спільних активностях із дітьми. Підтримка взаємодії між закладом дошкільної освіти та родиною є важливим аспектом розвитку дитини, адже батьки є найближчими партнерами у процесі її виховання.

Кожен із цих куточків активності є частиною більш широкої системи, що допомагає створити гармонійне та різноманітне середовище для розвитку дітей дошкільного віку. Вони сприяють формуванню у дітей важливих навичок та якостей, необхідних для їх подальшого соціального, інтелектуального та творчого розвитку.

Питання та завдання для самопідготовки

1. Які основні аспекти предметного розвиваючого середовища сприяють розвитку творчої самостійної активності дітей дошкільного віку?

2. Як організація предметного середовища в групах закладу дошкільної освіти впливає на розвиток дітей та їхню самостійність?

3. Які елементи предметного середовища повинні бути враховані при створенні куточків для художньої діяльності дітей дошкільного віку?

4. Як можна забезпечити різноманітність і доступність матеріалів для творчості у дошкільному закладі, враховуючи вікові особливості дітей?

5. Як роль предметного середовища змінюється в залежності від віку дітей у закладі дошкільної освіти?

6. Яким чином можна поєднувати традиційні та інноваційні методи організації розвивального середовища для дітей дошкільного віку?

7. Які критерії важливі для ефективного облаштування куточків активності дітей, що підтримують самостійність та творчість у закладі дошкільної освіти?

8. Яким чином куточки для самостійної художньої діяльності можуть стимулювати дітей до активного пізнання навколишнього світу через творчість?

9. Як організація простору в групах закладу дошкільної освіти може впливати на розвиток соціальних навичок дітей через групову та індивідуальну активність?

Завдання 1. Створіть візуальний проект або макет куточка для художньої діяльності в групі дошкільного закладу. Поясніть вибір матеріалів та обладнання, які сприятимуть розвитку художніх здібностей дітей. Врахуйте різні варіанти для дітей різного віку.

Завдання 2. Скласти 3 тестових завдання з теми. Можна в Google-формі, можна в друкованому варіанті. Перевірити їх ефективність на прикладі однокласників.

Завдання 3. На основі контент-аналізу принципів створення розвивального середовища в різних джерелах, створити власний варіант такого переліку і записати його в порядку важливості (на Ваш погляд).

ТЕМА 1.4. ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОДИНИ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ВДОМА

ПЛАН

1. Заклад дошкільної освіти та родина: співпраця в організації самостійної художньої діяльності для розвитку дитини.

2. Партнерська взаємодія з сім'єю щодо організації самостійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку вдома.

3. Співробітництво з батьками щодо організації самостійної художньо-мовленнєвої творчості дітей дошкільного віку вдома.

4. Співпраця з родинами щодо організації самостійної музичної та театралізованої діяльності дітей дошкільного віку вдома.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Заклад дошкільної освіти та родина: партнерство в організації самостійної художньої діяльності для розвитку дитини

Сім'я та заклад дошкільної освіти – це два важливі інститути, які сприяють розвитку та вихованню дитини. Їх співпраця є не просто необхідною, а й взаємно збагачувальною. Однак на практиці не завжди виходить досягнути гармонії, оскільки іноді бракує взаєморозуміння, терпіння та тактовності між педагогами та батьками. Для того, щоб ця співпраця була максимально ефективною, важливо будувати партнерські

стосунки на основі довіри, взаємоповаги та спільного прагнення до розвитку дитини³⁹.

Основні завдання партнерства між закладом дошкільної освіти та родиною⁴⁰:

- забезпечення єдності в підходах до виховання через погодження вимог і наступність у сімейному та суспільному вихованні;

- активне залучення батьків до освітнього процесу через застосування новітніх інтерактивних методів та технологій;

- надання психолого-педагогічної підтримки родинам для розвитку їхніх дітей в різних аспектах;

- сприяння соціалізації дітей дошкільного віку через організацію спільних заходів для батьків та дітей;

- створення умов для взаємодії між закладами дошкільної освіти і соціальними, медичними, психологічними та іншими підтримуючими організаціями для допомоги дітям та їхнім родинам;

- обмін позитивним досвідом і сприяння залученню батьків до активної участі в освітньому процесі.

Одним із напрямів такої співпраці є організація самостійної художньої діяльності дітей вдома. Щоб співпраця стала дійсно результативною, вихователь повинен стати для батьків надійним партнером і другом, який не лише організує освітній процес, а й може стати підтримкою в питаннях виховання та розвитку. Важливо, щоб педагог не сприймав свою роль лише як доглядача за дітьми на час їхнього перебування в дошкільному закладі, а як висококваліфікованого фахівця, який володіє сучасними методами виховання та розвитку дітей.

³⁹ Плотнікова І.О. Партнерська взаємодія між батьками і педагогами в організації освітнього процесу. Львів: Вища школа, 2017. 195 с.

⁴⁰ Семенова Н., Лаврів Х, Бондарчук Д. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного ун-ту ім. Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. № 2. С. 19–29.

*Кроки до ефективного партнерства між педагогами та батьками*⁴¹:

1. Знайомство з родиною: важливо зібрати максимальну кількість інформації про дитину та її життя в сім'ї. Це дозволить краще зрозуміти потреби дитини та організувати його діяльність в закладі.

Методи: індивідуальні бесіди з батьками, анкетування, спостереження за взаємодією між дитиною та родиною під час ранкових або вечірніх годин.

2. Демонстрація фахової компетентності педагогів: педагоги повинні показати батькам власні знання в галузі дитячої психології та сучасних методів виховання.

Методи: доповіді з відеоматеріалами на батьківських зборах, короткі майстер-класи, інтернет-повідомлення, короткі відео-звіти про успіхи дітей.

3. Налагодження контакту з батьками: педагоги мають дізнатися більше про професії, хобі та інтереси батьків, створити спеціальну батьківську групу у соціальних мережах або месенджерах для швидкої та ефективної комунікації.

Методи: опитування, індивідуальні бесіди, створення ініціативних груп, встановлення взаємної довіри через соціальні мережі.

4. Активна участь батьків в освітньому процесі: батьки можуть брати участь у проведенні святкових заходів, розваг, створюючи з дітьми проєкти, які потім презентуються всім родинам.

Методи: заохочення до участі у святах, ознайомлення з досвідом співпраці з іншими родинами, фотозвіти, моральне стимулювання.

5. Залучення батьків до проєктної діяльності: спільна робота на таких проєктах, як «Улюблені ігри в нашій родині»,

⁴¹ Беленька Г. Дошкільний заклад і родина: співпраця заради дитини. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 3–5.

«Найдобріші фото», «Ми і наші домашні улюбленці» сприяє активній участі родини у розвитку дитини⁴².

Теми проектів: «Що ми можемо робити разом», «Веселий лепбук», «Галерея емоцій», «Історія родини в малюнках».

6. Універсальний підхід до залучення всіх батьків: спільна участь у святкових заходах, збиранні матеріалів для проектів або колективних роботах з благоустрою території закладу дошкільної освіти є важливою складовою партнерства⁴³.

Методи: координація участі всіх батьків через різноманітні заходи та активності, що дозволяють зібрати родину навколо загальної мети.

Партнерство між закладом дошкільної освіти та родиною, коли воно засноване на взаємоповазі і співпраці, допомагає не тільки організувати розвиток творчої активності дітей, а й створити гармонійну атмосферу для всіх учасників освітнього процесу. Через такі взаємодії в дитині формуються не тільки творчі здібності, а й соціальна відповідальність, самостійність, а також любов до своєї родини та світу.

2. Партнерська взаємодія з родиною щодо організації самостійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку вдома

Образотворча діяльність є важливим компонентом всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Вона сприяє формуванню уяви, розвитку дрібної моторики, виразності емоцій, а також допомагає дитині пізнавати навколишній світ через кольори, форми та текстури. Партнерська взаємодія між педагогами та родиною є основою для ефективного розвитку образотворчої діяльності дітей вдома. Батьки, як перші наставники дитини, мають можливість і відповідальність

⁴² Смольникова Г. Метод проектів у роботі з батьками. *Дошкільне виховання*. 2015. № 1. С. 16–17.

⁴³ Рудік О.А., Молодушкіна І.В. Взаємодія ДНЗ та сім'ї. Харків: Основа, 2013. 222 с.

створити відповідне середовище для творчого самовираження дитини⁴⁴.

Важливим аспектом розвитку образотворчої діяльності є активне залучення батьків до творчого процесу дитини. Батьки можуть надавати підтримку не тільки у формі матеріалів для малювання та ліплення, а й у вигляді моральної підтримки, заохочення до творчих експериментів. Педагоги можуть консультувати батьків щодо того, як організувати творчі заняття вдома: які матеріали використовувати, як створити стимулюючу атмосферу для малювання чи ліплення, як допомогти дитині виявляти власні ідеї.

Оскільки образотворча діяльність розвивається через постійне практикування, педагоги можуть порадити батькам забезпечити для дітей регулярні заняття, навіть у домашніх умовах, що допоможе дитині формувати навички самостійної роботи. Батьки повинні підтримувати дитину в її творчих пошуках, навіть якщо малюнок чи виріб не зовсім ідеальні, наголошуючи на самовираженні, а не на результаті.

Спільна творча діяльність батьків і дітей має особливе значення для розвитку образотворчих здібностей дитини. Така діяльність дозволяє не тільки покращити навички малювання, ліплення чи аплікації, але й укріплює емоційний зв'язок між батьками і дитиною. Спільне виконання творчих завдань допомагає дитині відчувати підтримку та розуміння з боку батьків, стимулюючи бажання експериментувати та проявляти свою творчість.

Педагоги можуть організовувати спільні художні проекти, до яких залучатимуться не лише діти, а й батьки. Це можуть бути домашні виставки, створення сімейних картин, спільне виготовлення арт-об'єктів, де кожен член родини вносить свою частку. Важливо, щоб процес творчості був для дитини не тільки корисним, а й захопливим, а батьки стали не просто спостерігачами, а активними учасниками цього процесу.

⁴⁴ Гончарова Н.В. Взаємодія закладів освіти з сім'ями. *Дошкільне виховання*. 2021. № 5. С. 54–60.

Педагоги можуть **надавати батькам низку рекомендацій** для організації самостійної образотворчої діяльності вдома. Це можуть бути прості, але ефективні завдання, що допомагають дитині розвивати художні здібності та здатність до самовираження⁴⁵:

– *різноманітність матеріалів*: для малювання або ліплення можна використовувати різноманітні матеріали – фарби, олівці, гуаш, акварель, пластилін, глина, папір, тканини, природні матеріали (листя, гілочки, камінці), що розширює можливості для самовираження і дозволяє дитині експериментувати з текстурями та кольорами;

– *тематичні завдання*: педагоги можуть пропонувати батькам завдання, пов'язані з певною темою, наприклад, малювання природи, тварин, фантастичних істот, або створення аплікацій з використанням різних елементів (наприклад, аплікація з осінніх листя);

– *розвиток ідей через спостереження*: батьки можуть заохочувати дитину до спостереження за навколишнім світом і відображення власних спостережень у малюнках. Наприклад, прогулянки на природі можна перетворити на цікаве завдання для малювання або аплікації;

– *використання нових технік*: батьки можуть знайомити дитину з різними техніками малювання, ліплення чи аплікації. Наприклад, обертання або поєднання різних кольорів, створення текстур за допомогою різних матеріалів, що сприяє розвитку дрібної моторики і творчої уяви.

Батьки можуть інтегрувати образотворчу діяльність у щоденні заняття, створюючи умови для творчого самовираження дитини в різних ситуаціях. Наприклад, при розв'язанні повсякденних завдань, таких як розставлення меблів, декорування кімнати або виготовлення подарунків для близьких, дитина може брати участь у розробці дизайну, малюванні картин чи прикрашанні предметів.

⁴⁵ Лесик В. Новий формат взаємодії з родинами. *Дошкільне виховання*. 2015. № 3. С. 20–22.

Крім того, батьки можуть організовувати вдома «міні-галереї» – спеціальні куточки, де дитина буде виставляти власні твори, таким чином отримуючи оцінку за власні зусилля, що мотивує до нових творчих досягнень.

Педагоги можуть систематично обговорювати з батьками хід образотворчої діяльності дитини вдома, надаючи поради та оцінки. Наприклад, у процесі консультацій або батьківських зборів вихователі можуть ділитися спостереженнями та досягненнями дітей, обговорювати труднощі, з якими зіштовхуються батьки, і пропонувати рішення, спрямовані на розвиток художньо-творчого потенціалу дітей.

Важливо також створити зворотний зв'язок, коли батьки можуть поділитися з вихователем результатами творчої діяльності дітей, наприклад, фото робіт, малюнків або творчих проєктів, що дозволяє педагогу підтримати дитину і родину в їх творчих пошуках.

Партнерська взаємодія з родиною щодо організації самостійної образотворчої діяльності дітей вдома сприяє розвитку не лише художніх, але й соціальних навичок дитини. Це допомагає формувати у дітей розуміння цінності творчості, збагачувати його внутрішній світ та заохочувати до подальшого розвитку.

3. Співробітництво з батьками щодо організації самостійної художньо-мовленнєвої творчості дітей дошкільного віку вдома

Розвиток художньо-мовленнєвої творчості у дітей дошкільного віку є важливим аспектом їхнього загального розвитку. Саме вдома, в колі родини, діти можуть активно реалізовувати власні творчі здібності, формуючи уявлення про мистецтво, набуваючи навичок мовленнєвої виразності, та вчаться передавати власні емоції та ідеї через різні види діяльності – від малювання та ліплення до театралізації та

складання історій⁴⁶. Співпраця між педагогами та родинами щодо організації такої діяльності допомагає створити сприятливе середовище для розвитку цих здібностей.

Батьки можуть стати важливими партнерами в розвитку художньо-мовленнєвої творчості, організовуючи вдома діяльність, яка сприяє розвитку мовлення та художнього смаку дитини. Залучення до створення власних казок, потішок дозволяє дитині не тільки проявити власну творчість, але й покращити мовні навички через описи, розповіді та бесіди. Педагоги можуть надавати батькам рекомендації щодо організації таких занять, пропонуючи прості вправи для розвитку мовленнєвої виразності, наприклад, заохочення до розповідання казок, описування малюнків чи предметів, використовуючи різноманітні емоційні інтонації.

Спільна художньо-мовленнєва діяльність, така як розповідання казок, створення малюнків чи театралізовані ігри, є потужним інструментом для розвитку комунікації та емоційної близькості між батьками та дитиною. Коли родина бере участь у такій діяльності, дитина отримує можливість спостерігати за зразками мовленнєвої виразності та творчості, а також практикувати їх у спільних іграх.

Батьки можуть активно залучати дітей до вигадкування і розігрування сценок з казок, створення персонажів, малювання сцен або малюнків до казок, читання вголос і разом обговорювати зміст, емоції героїв. Важливо, щоб у родині було створене середовище для вільного вираження думок і емоцій через творчість – це сприятиме розвитку мовлення, здатності до виразної комунікації, уяви і творчого мислення.

Педагоги можуть допомогти батькам організувати самостійну художньо-мовленнєву діяльність вдома через **надання конкретних рекомендацій та ідей для творчих занять**. Наприклад, педагог може запропонувати

⁴⁶ Петренко І.М. Співтворчість педагогів і батьків як основа ефективної взаємодії в дошкільному вихованні. *Дошкільне виховання*. 2020. № 4. С. 49–55.

низку вправ і завдань, що сприяють розвитку образного мислення і мовлення, таких як:

– *малювання та опис*: заохочення до створення малюнків, що супроводжуються розповіддю про те, що зображено на картині. Це дозволяє дитині використовувати мовлення для опису деталей, підвищуючи рівень словникового запасу та граматичні навички;

– *складання та розповідання казок*: пропонування дитині створювати власні казки або фантастичні історії. Важливо, щоб батьки підтримували творчість дитини, ставлячи питання, які допоможуть розвинути сюжет і дозволяють дитині проявляти власні ідеї;

– *театралізація*: батьки можуть разом із дітьми створювати міні-театральні постановки, де дитина буде використовувати костюми, рольові ігри та вільно розігрувати ситуації з улюблених казок. Це розвиває як мовлення, так і навички взаємодії з іншими людьми;

– *читання та обговорення книг*: читання казок або коротких оповідань, обговорення з дитиною, хто є героями історії, що вони відчують, як змінився сюжет. Це допомагає розвивати розуміння тексту, емоційну виразність мовлення.

Батьки можуть вбудовувати художньо-мовленнєву творчість у щоденне життя дитини, створюючи умови для її вираження в найрізноманітніших ситуаціях. Наприклад, під час прогулянок на вулиці дитина може описувати навколишнє середовище, на основі побаченого придумувати історії, вигадувати нові персонажі для малюнків або сценок. Важливо, щоб ці заняття були органічною частиною повсякденного життя дитини, адже це сприяє розвитку не лише мовлення, але й уяви, креативності, здатності до самовираження.

Педагоги можуть надавати батькам необхідну інформацію і підтримку у розвитку художньо-мовленнєвої діяльності вдома. Спільно з батьками вони можуть планувати домашні завдання або творчі проєкти, які стимулюють дитини до розвитку

мовлення. Це може бути як завдання для малювання, так і для вигадування казок, а також ідеї для спільних розмов про мистецтво, творчість і літературу.

Важливим є створення системи зворотного зв'язку, коли батьки можуть звертатися до вихователя за порадами, а педагог надає їм рекомендації та підтримку, допомагаючи вирішувати складнощі, що виникають у процесі творчого розвитку дитини.

Таким чином, співпраця з родинами щодо організації самостійної художньо-мовленнєвої творчості дітей є важливою складовою розвитку творчих та мовленнєвих навичок дітей. Родина є основним партнером педагога у процесі виховання, і взаємодія між ними дозволяє максимально ефективно стимулювати розвиток дитини, створюючи умови для її всебічного творчого самовираження.

4. Співпраця з родинами щодо організації самостійної музичної та театралізованої діяльності дітей дошкільного віку вдома

Співпраця з родинами у розвитку музичних і театралізованих навичок дітей є важливим аспектом виховання, адже саме вдома, у родинному колі, дитина отримує перші емоційні враження від музики, театру та художніх проявів. Завданням педагогів є не тільки навчити дітей слухати та розуміти музику, але й залучити батьків до процесу творчого розвитку через організацію самостійної музичної та театралізованої діяльності.

Батьки можуть стати активними учасниками музичного розвитку дитини через щоденну взаємодію з музикою в домашніх умовах. Важливо, щоб батьки створювали навколо дитини середовище, в якому вона мала можливість слухати різні музичні твори, експериментувати з інструментами та виражати власні емоції через музику. Діти можуть грати на простих музичних інструментах (ксилофони, барабани,

маракаси), співати пісні, танцювати під музику — і все це може стати частиною звичайного дня, створюючи емоційно насичене середовище.

Для батьків педагог може організовувати індивідуальні консультації чи майстер-класи, де розповідає про важливість прослуховування музичних творів вдома, рекомендує плейлисти з класичними або дитячими піснями, пропонує доступні музичні ігри та вправи, що розвивають слухову увагу та ритмічні здібності. Важливо також заохочувати батьків до спільних музичних вечорів або свят, де діти можуть показати власні досягнення, а родина разом переживатиме емоції від музичного мистецтва.

Театралізована діяльність — це чудова можливість для дитини не тільки проявити творчість, але й розвивати власні комунікативні навички, вміння працювати в колективі, здатність виражати емоції через рольові ігри. Батьки можуть організувати в домашніх умовах театральні вистави, де дитина буде актором, а батьки допоможуть створити декорації, костюми, підготують сценарії простих казок або сюжетів. Такі вистави можуть бути приурочені до свят чи просто служити формою розваги, яка стимулює розвиток уяви, мовлення і творчого самовираження.

Важливо, щоб батьки брали активну участь у створенні таких ігор. Під час підготовки театралізованих вистав вони можуть навчати дитину основним прийомам сценічної діяльності: виразним рухам, вимові, взаємодії з партнерами. Театралізовані ігри допомагають дітям розвивати емоційну чутливість, співпереживати героям казок і знаходити творчі рішення для вирішення життєвих ситуацій.

Педагог може рекомендувати родинам сценарії для домашніх вистав, підказувати, як організувати прості рольові ігри, пропонувати варіанти костюмів, що легко виготовляються з підручних матеріалів. Ці рекомендації допоможуть батькам

налаштуватися на творчий процес, спільно з дитиною створювати та втілювати театральні постановки.

Заклади дошкільної освіти відіграють важливу роль у підтримці родини у процесі організації музичної та театралізованої діяльності вдома. Вихователі та музичні керівники можуть надавати батькам конкретні поради щодо вибору музичних творів для слухання вдома, організації домашніх концертів та театральних вистав. Важливими є індивідуальні рекомендації, що допомагають батькам зрозуміти, як адаптувати музичну та театралізовану діяльність до вікових особливостей дитини.

Педагоги можуть організовувати спеціальні зустрічі для батьків, на яких вони надають інформацію про важливість музичного розвитку, демонструють цікаві ідеї для домашніх ігор, а також обговорюють кращі практики для спільної діяльності⁴⁷. Відвідування культурних заходів – таких як театральні вистави чи музичні концерти – також може бути підтримано через рекомендації вихователів, які дають батькам поради щодо вибору відповідних вистав і заходів, що сприятимуть розвитку естетичного смаку дитини.

Важливою частиною співпраці між родиною та закладом дошкільної освіти є *заохочення батьків до участі в створенні музичних та театральних заходів*. Наприклад, батьки можуть організувати спільні концерти або театралізовані вистави для інших родин або дітей дошкільного віку. Такі заходи сприяють розвитку взаємодії між дітьми та дорослими, покращують комунікацію та зміцнюють соціальні зв'язки в межах громади.

Заклад дошкільної освіти може допомогти родинам організувати ці заходи, підтримати їх ідеї та пропозиції, а також створити умови для виступів дітей на святкових заходах.

Таким чином, співпраця з родинами щодо організації самостійної музичної та театралізованої діяльності дітей

⁴⁷ Сербіна Н., Січкач І., Молочко М. Заклад дошкільної освіти, батьки та школа: форми ефективної взаємодії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 1. С. 43–47.

дошкільного віку є важливою складовою частиною розвитку творчих здібностей дітей. Спільна робота батьків і педагогів створює сприятливе середовище для розвитку емоційної та творчої сфери дитини, формує у неї любов до музики, театру та мистецтва загалом, а також сприяє становленню активної та креативної особистості.

Питання та завдання для самопідготовки

1. Як ви уявляєте ідеальний процес співпраці між вихователями і батьками для розвитку самостійної художньої діяльності дітей дошкільного віку? Які інструменти ви б використали для ефективної комунікації?

2. Як ви вважаєте, яку роль відіграють творчі майстер-класи та виставки в розвитку художньої діяльності дітей? Яким чином можна інтегрувати їх в освітній процес у співпраці з родиною?

3. Які завдання можуть бути цікавими та корисними для дітей у сфері образотворчої діяльності вдома? Як зробити ці завдання захопливими для маленьких дітей і водночас навчальними?

4. Які матеріали та інструменти ви б рекомендували батькам для проведення образотворчої діяльності вдома? Як вони можуть зробити цю діяльність більш доступною та різноманітною для дітей?

5. Як ви поєднаєте художні завдання для дітей з емоційно-психологічним розвитком через образотворчу діяльність? Які механізми для цього можна використовувати в рамках партнерської взаємодії з родиною?

6. Як залучити батьків до процесу розвитку художньо-мовленнєвої творчості вдома? Які поради ви б дали батькам для організації цієї діяльності в межах родини?

7. Яким чином можна заохотити батьків організувати театралізовану діяльність вдома? Які ідеї для створення

домашніх театральних вистав можуть бути цікавими дітям і сприяти розвитку їх творчих здібностей?

8. Яким чином можна допомогти батькам створити вдома «музичний простір», який заохочує дитину до активної участі в музичних та театралізованих іграх?

Завдання 1. Розробити концепцію і макет «Тематичного альбому творчості» для родини, в який можна включати малюнки, вироби, фотографії та опис процесу творчої діяльності вдома. Альбом має бути інтерактивним, заохочувати дітей до творчості, а батьків – до активної участі у спільних проєктах.

Завдання 2. Підготувати анкету для батьків у Google-формі з метою здійснення аналізу організації самостійної художньої діяльності дітей вдома. В анкеті повинно бути не менше 10 питань.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ТЕМА 2.1. САМОСТІЙНА ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ПЛАН

1. Сутність та значення самостійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.
2. Передумови виникнення самостійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.
3. Види самостійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку та методичні особливості їх організації.
 - 3.1. Малювання.
 - 3.2. Ліплення.
 - 3.3. Аплікація.
 - 3.4. Робота з природним матеріалом.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Сутність та значення самостійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку

Самостійна образотворча діяльність дітей дошкільного віку є одним із найважливіших видів творчої активності. Її унікальність полягає у тому, що вона розгортається за власною ініціативою дітей у вільний від занять час і відзначається високим ступенем самостійності та свободи у виборі тематики, матеріалів, способів виконання, а також початку і завершення роботи.

Основною ознакою такої діяльності є здатність дитини творчо застосовувати отримані навички, приймати самостійні рішення у процесі вибору ідеї, розробки задуму, вибору матеріалів та інструментів, а також засобів художнього вираження. Ці засоби можуть охоплювати:

- колір (вибір відтінків для передачі емоційного настрою чи зображення об'єкту);
- форма (передача об'єктів реального або уявного світу);
- композиція (розташування елементів на аркуші чи в просторі);
- ритм і динаміка (створення руху та гармонії у зображенні);
- декор (прикрасити роботу деталями, що додають завершеності).

Самостійна образотворча діяльність – це простір для експериментів, самовираження, а також вільного естетичного осмислення дитиною навколишнього світу.

Позиція вихователя в організації цієї діяльності має особливий характер і передбачає переважно непряме керівництво. Це означає, що педагог не нав'язує дітям теми, методи чи обов'язкові результати, а створює умови, які надихають дитину до творчості.

Основні аспекти роботи педагога:

1. *Стимулювання внутрішніх мотивів дітей.* Педагог заохочує дітей до створення художніх робіт через формування позитивного настрою і мотивів, наприклад:

- «Приготуємо подарунок для мами»;
- «Створимо прикрасу до свята»;
- «Закликаємо весну через малюнок»;
- «Готуємо виставку наших творів».

У таких завданнях творчість дитини набуває цілеспрямованого змісту, але залишається самостійною.

2. *Створення відповідного середовища.* Педагог організовує предметно-просторове середовище, багате на стимулювальні матеріали:

- різноманітні художні інструменти (олівці, фарби, пластилін, кольоровий папір тощо);
- розвивальні ресурси (альбоми, зразки дитячих робіт, репродукції картин, книги);
- вільний доступ до матеріалів, що забезпечує можливість дитині самостійно вибирати потрібне для творчості.

Змінність і доступність матеріалів стимулюють цікавість та дозволяють дитині експериментувати.

3. *Участь педагога у творчому процесі.* Роль вихователя варіюється в залежності від ситуації:

- спостерігач, який просто аналізує процес роботи дитини;
- співучасник, який допомагає лише за потреби;
- консультант, який дає підказки або ділиться ідеями;
- організатор, що створює завдання та організовує виставки або конкурси дитячих робіт.

Такий підхід дозволяє дитині відчувати підтримку, але не обмежує її творчої свободи.

Самостійна образотворча діяльність відіграє важливу роль у всебічному розвитку дитини, оскільки вона сприяє формуванню її емоційної, інтелектуальної та соціальної сфер. Розглянемо її значення детальніше.

Розвиток емоційного інтелекту, оскільки самостійна творчість дає дитині можливість відчувати і виразити власні емоції через мистецтво:

- емоційну відкритість (в процесі створення малюнків чи виробів діти знаходять спосіб виразити радість, сум, захоплення або переживання, що стає важливим етапом у формуванні емоційної зрілості);

– розуміння почуттів інших (досвід передачі емоцій у мистецтві допомагає дітям краще розуміти почуття оточуючих. Наприклад, використання темних тонів у картині може символізувати сум, а яскравих – щастя чи надію);

– регулювання власних емоцій (образотворча діяльність є способом заспокоїтися, подолати страхи або тривогу, сприяючи емоційному балансу).

Сприяння самовираженню та самоствердженню, бо мистецтво є простором, де дитина може бути собою, створювати унікальні роботи без страху бути осудженою. У процесі творчості дитина *знаходить власний стиль* і спосіб мислення, що формує її індивідуальність. Завершення власного художнього проєкту та отримання позитивного відгуку *зміцнюють самооцінку*. Самостійний вибір матеріалів, кольорів і форм сприяє *розвитку навичок прийняття рішень*.

Поглиблення знань про світ, так як образотворча діяльність допомагає дітям краще розуміти навколишнє середовище і знайомитися з його естетичними аспектами:

– дослідження форми і текстури (у процесі малювання чи ліплення діти вчаться аналізувати форми предметів, їхній колір, текстуру та пропорції);

– збагачення уявлення про природу (створюючи малюнки тварин, рослин або пейзажів, дитина краще усвідомлює природне розмаїття);

– розвиток когнітивних процесів (вибір композиції, побудова сюжетної лінії у картині чи виробі стимулює уяву, мислення і пам'ять).

Формування естетичного сприйняття – знайомство з мистецтвом розвиває у дітей здатність цінувати красу навколо себе:

– увага до деталей (діти починають помічати дрібні деталі у навколишньому середовищі: гру світла, візерунки на листі, кольори неба);

– повага до мистецтва (ознайомлення з репродукціями картин, відвідування виставок формує у дітей розуміння цінності культурних надбань);

– розвиток смаку (через спроби створювати гармонійні композиції дитина вчиться розрізняти гармонійні та дисгармонійні елементи у навколишньому світі).

Розвиток комунікативних навичок – хоча самотійна діяльність виконується індивідуально, її результати часто стають предметом спілкування з іншими, оскільки відбувається:

– обговорення робіт (діти охоче розповідають про власні малюнки чи вироби, обмінюються ідеями з друзями та дорослими);

– презентація себе (виставки дитячих робіт у закладах дошкільної освіти чи вдома навчають дитину демонструвати власні здобутки).

Самотійна образотворча діяльність *розвиває риси та навички, які стануть у пригоді дитині в майбутньому житті:*

– креативність (уміння генерувати ідеї та знаходити нові підходи до вирішення завдань є важливою компетенцією в сучасному світі);

– самоорганізація (робота над власним художнім проєктом вчить дитину планувати час і доводити почате до кінця);

– впевненість у власних силах (розуміння, що вона здатна створювати щось унікальне, формує впевненість у власних можливостях).

Методика організації самотійної образотворчої діяльності передбачає врахування індивідуальних особливостей кожної дитини, її інтересів, рівня розвитку

навичок та креативності⁴⁸. Важливо створювати атмосферу, де дитина почувається комфортно і не боїться експериментувати.

Педагог має підтримувати ініціативу, пропонувати цікаві теми, але не нав'язувати готових рішень. Наприклад, запитання типу: «Що ти хочеш намалювати сьогодні?» або «Як ти уявляєш цей об'єкт?» допомагають дітям обирати власний шлях до творчості.

Окрім цього, важливо навчати дітей основ роботи з різними матеріалами, показувати нові техніки, надавати простір для експериментів. Водночас слід звертати увагу на організацію простору: всі матеріали повинні бути доступними та безпечними.

Отож, самотійна образотворча діяльність – це не просто розвага чи дозвілля. Це важливий інструмент формування емоційного, інтелектуального та соціального розвитку дитини. Завдяки їй діти не лише вчаться розуміти себе і світ навколо, але й отримують базові навички, необхідні для гармонійного життя у суспільстві.

2. Передумови виникнення самотійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку

Самотійна образотворча діяльність дітей дошкільного віку виникає та розвивається завдяки цілеспрямованому створенню передумов, які стимулюють творчу активність. Однією з ключових умов є постійне спілкування дитини з природою, організоване у формі живого споглядання, активної взаємодії з об'єктами та явищами навколишнього світу. Діти отримують можливість досліджувати красу природи, спостерігати її багатогранність, гратися та експериментувати з піском, водою, снігом, листям, створювати з них образи. Такі заняття сприяють формуванню естетичного сприйняття світу та його відображення у творчій діяльності.

⁴⁸ Полішук О., Воедило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. 120 с.

Спостереження за кольорами, формами, текстурами у природі навчають дітей помічати тонкощі її краси, наприклад, як змінюється колір неба під час заходу сонця чи як блищить роса на траві. Діти отримують емоційні враження, які потім переносять у малюнки, аплікації, скульптури чи інші види художньої діяльності. Важливо, щоб педагог організовував такі моменти на прогулянках, у процесі роботи на природі або під час спеціально організованих екскурсій з естетичним спрямуванням.

Художньо-естетичні екскурсії, спостереження довкілля та творчі ігри стимулюють дитячу фантазію. Наприклад, педагог може запропонувати дітям уявити, як виглядає лісовий дух або створити свою фантазійну квітку. Такі завдання сприяють активізації творчого мислення і готують до самостійного художнього самовираження.

Ще однією важливою умовою є знайомство дітей із творами образотворчого мистецтва та творчістю художників. Педагог організовує виставки, експозиції, екскурсії до музеїв чи галерей, створює ігрові ситуації, пов'язані з мистецтвом. Наприклад, діти можуть стати «екскурсоводами», проводячи власну уявну виставку, або відчувати себе митцями у грі «Майстерня художника».

Феномен наслідування є важливим у навчанні дітей. Вони природно копіюють дії дорослих, особливо якщо ті викликають у них захоплення. Завдання педагога – зацікавити дітей мистецтвом, розповісти про творчий шлях відомих художників, пояснити, як вони створювали власні шедеври. Це допомагає дітям навчитися будувати задум, вибирати матеріали, працювати над композицією та вдосконалювати свою майстерність.

У повсякденному житті педагог може організовувати **різні тематичні хвилинки**:

– *пізнавальні хвилинки*, де діти дізнаються більше про природу чи мистецтво;

- *технічні хвилинки*, які допомагають відточити навички роботи з фарбами, олівцями чи іншими матеріалами;
- *творчі хвилинки*, де діти створюють щось нове, використовуючи власну уяву.

Таким чином, передумови виникнення самостійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку ґрунтуються на створенні умов для розвитку естетичного сприйняття, спостережливості та творчого мислення. Живе спілкування з природою, знайомство із творами мистецтва, організація художніх ігор і тематичних занять сприяють формуванню у дітей здатності до самостійного художнього самовираження. Роль педагога полягає в стимулюванні дитячої уяви, забезпеченні мотивації та підтримці творчих ініціатив.

3. Види самостійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку та методичні особливості їх організації

3.1. Малювання

Самостійна образотворча діяльність є однією з ключових складових художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку. Вона охоплює різноманітні види творчості, зокрема малювання, яке дозволяє дітям виражати власні емоції, уявлення та фантазії. Організація такого процесу вимагає продуманого підходу, створення сприятливих умов та забезпечення дітей необхідними матеріалами для творчості.

Малювання – це створення художніх зображень на площині за допомогою ліній, кольорових плям і форм. Воно може мати різні **напрями**:

- *предметне малювання* – відображення окремих об'єктів (наприклад, квітів, іграшок, дерев);
- *сюжетне малювання* – відтворення епізодів, подій чи явищ (наприклад, сцени ігор, свят чи прогулянок);

– *декоративне малювання* – створення орнаментів, візерунків або декоративних елементів.

Процес самостійного малювання є творчим і непередбачуваним, що дозволяє дитині відчувати свободу самовираження. *Основними етапами* цього процесу є:

1. Виникнення задуму – ідея, яка надихає дитину.
2. Виношування задуму – обдумування способів реалізації.
3. Реалізація задуму – процес створення художнього образу.

Щоб підтримати творчу активність дітей, необхідно облаштувати куточок для самостійної художньої діяльності. У ньому мають бути різноманітні ***матеріали для малювання:***

- кольорові олівці – використовуються для штрихування, тушовки та створення яскравих образів;
- графітні олівці – допомагають зробити попередній начерк чи пропрацювати деталі композиції;
- гумка – не лише для корекції помилок, а й для створення світлих деталей на зафарбованій поверхні;
- фломастери – забезпечують яскраві, соковиті лінії без значних фізичних зусиль;
- гуашеві фарби – дають матовий і оксамитовий ефект, дозволяють вносити корективи у процесі малювання;
- акварельні фарби – прозорі, чисті та яскраві, вимагають особливих технічних навичок та тонкого відчуття кольору;
- пензлі – різноманітні за формою (круглі, плоскі), якістю ворсу (колонкові, білячі, щетинисті) та розміром (тонкі, середні, товсті);
- папір різної щільності – для малювання олівцями, фарбами, фломастерами;
- розмальовки – для розвитку дрібної моторики та закріплення навичок кольорового заповнення;

- непроливайки – зручні стаканчики для води, які запобігають розливанню;
- контури для обведення – для розвитку точності та акуратності рухів;
- палітра – для змішування фарб;
- скотч-маллярний – для закріплення паперу чи створення чітких ліній у роботі з фарбами;
- спреї для закріплення (фіксативи) – для завершення робіт пастеллю або графітним олівцем;
- маркери різної товщини – для деталізації малюнків;
- текстурні щітки – для створення нестандартних ефектів та текстур;
- ватні палички та губки – для розтушовування чи створення спецефектів;
- пластикові лотки – для організації робочого простору та зручного зберігання матеріалів.

Щоб урізноманітнити художню діяльність і зацікавити дітей, у куточку творчості бажано додати **матеріали для нетрадиційного малювання:**

- трубочки для кляксографії – діти видують фарбу у вигляді клякс, створюючи оригінальні композиції;
- виделки, гребінці – для створення текстур (колючки їжачка, траву, сонячні промені);
- пальчикове малювання – використання долонь, пальців чи кулачків, що сприяє розвитку тактильних відчуттів;
- ватні диски – фарбуються, висушуються та приклеюються, утворюючи цікаві сюжети;
- ватні палички – для точкового нанесення фарби;
- нитки для ниткографії – просочені фарбою нитки укладаються на папір і створюють дивовижні візерунки під час витягування;
- штампи – виготовляються з поролону, овочів (яблука, картопля), листя чи конструктора;

- техніка з марлею – створення текстурних малюнків, накладаючи фарбу поверх марлі;
- зубні щітки – для техніки набризку, що імітує дрібний дощ або зоряне небо;
- воскова крейда чи свічка – дозволяє створювати приховані візерунки, які проявляються після нанесення фарби;
- кольорові мильні бульбашки – створення візерунків на папері за допомогою бульбашок, наповнених кольоровим розчином;
- целофанові пакети – для створення абстрактних текстур, накладаючи пакет на фарбу та притискаючи до паперу;
- пластикові виделки – для створення ліній, текстур та простих фігур;
- губки – використовуються для нанесення фарби, створення градієнтів чи текстур;
- природні матеріали (шишки, гілки, камінці) – для відбитків або текстурного малювання.

Отож, організація самостійного малювання є важливою складовою розвитку творчих здібностей дітей. Завдяки правильному підходу до створення сприятливого середовища, наданню свободи у виборі тем та матеріалів, а також стимулюванню самостійності, можна значно покращити навички дітей у малюванні. Поступове ускладнення завдань, індивідуальний підхід до кожного учня, а також заохочення експериментів з різними техніками допомагають формувати у дітей впевненість у власних силах.

3.2. Ліплення

Ліплення – це особливий вид образотворчої діяльності, в якому діти створюють об'ємні тривимірні форми за допомогою м'яких матеріалів, таких як глина, пластилін, легомаса, тісто для ліпки тощо. Цей процес розвиває у дітей дрібну моторику, уяву, творче мислення, а також сприяє формуванню уявлень

про форму, пропорції, пластику та структуру предметів. Ліплення допомагає дитині задовольнити її природну потребу у творчості та самовираженні, а також ознайомлює її з елементами скульптурного мистецтва.

Із раннього віку діти починають помічати пластичні властивості різних матеріалів, таких як пісок, тісто чи пластилін, і прагнуть експериментувати з ними. Вони маніпулюють цими матеріалами, створюючи об'ємні форми та об'єкти, що розвиває їхню фантазію та уяву. Оскільки різноманітні матеріали для ліплення стимулюють дитячу активність, вони також збагатять художньо-практичний досвід.

У куточку самостійної художньої діяльності дітям можна запропонувати різні **матеріали для ліплення**.

Глина – природний матеріал, що широко доступний в Україні. Глина має різні кольори, від жовто-коричневих до червоних відтінків, і може зберігатися в герметичних упаковках. Висушені вироби з глини можна випалювати в спеціальних печах або звичайних жаровнях, а потім розмальовувати фарбами, створюючи візерунки або тонуючи всю поверхню.

Пластилін – штучний матеріал, виготовлений на основі глини, воску та барвників. Він має різноманітні кольори, які можна змішувати для створення нових відтінків. Пластилін дуже зручний у використанні завдяки власній пластичності, але перед роботою його слід розігріти.

Тісто для ліплення – м'який і приємний на дотик матеріал, що дозволяє створювати об'ємні форми. Тісто можна виготовити з борошна, солі та води, додаючи барвники для фарбування. Технічне тісто, приготоване з борошна і солі, є доступним і простим у використанні для дітей.

Вологий пісок – ідеальний матеріал для ліплення на вулиці, що дозволяє створювати різноманітні об'ємні форми. Пісок легко формувати, а використання клею дає можливість додавати акценти та деталі в створених виробах.

Віск та парафін – матеріали, які стають пластичними при нагріванні. З них можна ліпити фігурки, які після охолодження набувають блиску та гладкості. Вони підходять для виготовлення скульптурок за допомогою спеціальних форм.

Сніг та лід – зимові матеріали, які можна використовувати для ліплення різноманітних фігур і скульптур. Наліплювання снігу дозволяє створювати цікаві композиції, а додавання фарб чи декоративних елементів дає можливість оформлювати деталі.

Для організації ліплення в куточку самостійної художньої діяльності необхідно мати **спеціальний інвентар**, який допоможе дітям створювати власні шедеври:

- дошки для ліплення, виготовлені з дерева або пластику, різних форм і розмірів, забезпечують зручне місце для роботи;

- турнетка – міні-гончарний круг, який допомагає дітям обертати матеріал і створювати вироби з усіх боків, ідеальний інструмент для старших дошкільнят, коли треба досягнути більшої точності та досконалості;

- стеки – інструменти для різання, виготовлення отворів, згладжування поверхні та нанесення рельєфів, можуть бути як фабричні, так і саморобні;

- петлі – інструменти для видалення зайвої глини або матеріалу, що допомагають в оформленні дрібних деталей;

- інструменти для декорування – палички з кінчиками у формі геометричних фігур або побутові предмети, такі як кришечки або гайки, для створення різноманітних відбитків на поверхні виробів;

- ганчірки та губки – для очищення інструментів та зволоження поверхні виробу, що сприяє легшому нанесенню та модифікації деталей;

- гумові груші – спеціальні інструменти для розмальовування скульптур та виробів, що дозволяють

наносити барвники рівномірно та створювати різноманітні малюнки;

- пензлі – для розмальовування виробів, використання різних технік декорування та створення візерунків;

- шприци та тюбики – для нанесення фарби, фарбування дрібних деталей або створення точкових візерунків;

- килимки для ліплення – для зручності роботи з глиною або пластиліном, а також для захисту робочої поверхні;

- інструменти для вирізання – ножі (пластикові) або ножиці для формування дрібних деталей або обрізки зайвих частин матеріалу.

Таким чином, самостійне ліплення є важливою складовою розвитку творчих здібностей дітей, адже воно не тільки розвиває дрібну моторику та уяву, а й дозволяє ознайомитись із різними видами мистецтва, такими як скульптура та кераміка.

3.3. Аплікація

Аплікація – ще одна популярна та доступна техніка образотворчого мистецтва, яка полягає у створенні художніх зображень шляхом наклеювання вирізаних фігур з різних матеріалів на основу. За допомогою аплікації діти можуть створювати не лише прості картини або панно, а й складніші роботи, такі як портрети, вітальні листівки, декоративні композиції на різні теми. Це дозволяє малюкам втілювати власні ідеї, навчаючись відчувати красу предметів і матеріалів, а також розвивати дрібну моторику, просторове мислення, вміння планувати і реалізовувати власні творчі задуми.

Процес виготовлення аплікації є цікавим і багатограним, адже він передбачає використання різних технік і матеріалів. Для створення аплікацій діти можуть працювати з численними видами паперу, кожен з них має власні унікальні властивості, що дозволяє створювати цікаві ефекти. Розглянемо деякі **види**

паперу, які отримали широке поширення в побуті і використовуються в художній практиці дітей дошкільного віку.

Папір для друку

Газетний папір використовується для короткочасного застосування. Має жовтуватий відтінок, не дуже міцний і схильний до розриву через склад з небіленої целюлози та деревної маси. Зазвичай його використовують для виготовлення виробів одноразового використання, таких як шапочки для спеки або фігурки тварин. Цей матеріал також застосовують у техніці пап'є-маше.

Книжково-журнальний папір є основою для друку книг, журналів та нот. Цей вид паперу включає різноманітні підкатегорії, такі як друкарський, нотний, літографічний та естампний папір. Оскільки він не продається в роздріб, для дитячої творчості часто використовують старі журнали та ілюстрації з кольоровими малюнками. Аналогічно, для виготовлення виробів з водними елементами використовуються старі картографічні карти, оскільки цей папір має хорошу міцність, не деформується після зволоження і ідеально підходить для створення човників чи птахів.

Обгортковий папір широко застосовується для упаковки книг, журналів та альбомів. Цей матеріал може бути використаний дітьми для створення фігурок або як фон для композицій, макетів та панно.

Фарбований папір

Настільний папір виготовляється з обгорткового паперу і має м'яке однотонне забарвлення. Його використовують для створення великих композицій, а також як фон для розміщення окремих виробів.

Глянцевий папір для письма має яскраву блискучу поверхню, що дозволяє використовувати його для виготовлення виробів у техніці орігамі, оскільки він легко складається і зберігає форму.

Мармуровий папір має унікальну обробку поверхні, що нагадує мармур. Цей папір ідеально підходить для створення декоративних композицій, таких як будиночки, коробочки або підставки.

Шпалерний папір з мальованою поверхнею також може бути використаний для виготовлення великих виробів або як фон для тематичних композицій. Наприклад, на папері з квітковим малюнком можна розмістити фігурки птахів або створити композиції ляльок та петрушок.

Папір для письма

Ксероксний та поштовий папір відзначаються високою якістю і підходять для виготовлення виробів в техніці орігамі. Цей папір добре фарбується, легко складається і може бути використаний в різних творчих проектах.

Калька – прозорий папір, що просочений воском або маслом. Його використовують для створення таких виробів, як ялинкові прикраси, метелики або персонажі з казок. Калька часто комбінується з іншими матеріалами для створення оригінальних ефектів.

Вбираючий (всмоктуючий) папір

До цього виду паперу відносяться фільтрувальний, промокальний, пергаментний та цигарковий папір. Всі ці матеріали мають м'яку текстуру і чудово підходять для виготовлення квітів, птахів та інших елементів для дитячих панно, макетів та костюмів для інсценізацій.

Картон

Для виготовлення виробів за технікою орігамі використовують тонкий картон різних кольорів. Він є ідеальним для створення більших, стійких виробів, таких як елементи декорацій для свят або вистав. Крім того, картон служить основою для створення панно з наклеєними декоративними елементами.

Ці різноманітні види паперу надають широкі можливості для розвитку творчих здібностей дітей і допомагають створювати різноманітні цікаві вироби та композиції.

Дітям дошкільного віку цікаво працювати з різними видами паперу, застосовуючи **техніки** різання, обривання, складання та склеювання. Кожна з цих технік розвиває у дітей творчі здібності, увагу, дрібну моторику та координацію. Розглянемо ці техніки детальніше:

Різання паперу є однією з основних технік, яку освоюють діти дошкільного віку. За допомогою ножиць (які повинні мати округлі кінці для безпеки дітей) малюки вчаться різати папір на різні форми, лінії та фігури. Цей процес сприяє розвитку дрібної моторики рук, уважності та точності. Під час виконання завдання діти можуть:

- різати прямі та криві лінії;
- створювати різні геометричні фігури (кола, квадрати, трикутники);
- виконувати прості завдання, такі як вирізання елементів для аплікацій або створення вирізаних деталей для колажів.

Обривання паперу – це техніка, при якій діти розривають папір на невеликі шматочки. Це не лише цікаво, але й корисно для розвитку моторики, так як діти тренують вміння правильно тримати папір і застосовувати силу для його розриву. Обривання може бути використано для:

- створення текстурних фонових матеріалів;
- виготовлення композицій або картин, де діти використовують дрібні шматочки паперу для створення образів (наприклад, квіти, тварини, пейзажі);
- виконання аплікацій, де обірвані шматочки паперу наклеюються на основу, формуючи певний малюнок.

Складання паперу – це техніка, яка охоплює багато різних підходів: від простих згинів до більш складних технік, таких як

орігамі. У дошкільному віці діти знайомляться з простими видами складання:

- просте складання: діти можуть складати папір навпіл або по діагоналі, щоб створювати нові форми. Це вчить їх розуміти симетрію, пропорції та лінії;

- орігамі: більш складне складання, яке включає створення фігур за допомогою складок. Це може бути початковий етап для створення різних тварин, квітів або геометричних фігур;

- складання для створення об'ємних виробів: діти можуть складати папір у вигляді гармошки, що використовується для виготовлення об'ємних елементів, таких як квітки, прапорці, інші декоративні елементи.

Склеювання паперу є важливою технікою для створення аплікацій та композицій. За допомогою клею або клейстеру діти з'єднують різні деталі, що дає можливість створювати складніші та цікавіші вироби. Ця техніка охоплює:

- нанесення клею: діти вчаться правильно наносити клей на необхідні ділянки, що допомагає їм розвивати дрібну моторику пальців та уважність;

- аплікація: використання шматочків різнокольорового паперу для наклеювання на фон, створення тварин, пейзажів, персонажів;

- колаж: це поєднання різних елементів на одній основі. Діти можуть поєднувати не тільки папір різних кольорів, а й текстури та форми для створення оригінальних картин і виробів.

Ці техніки дають можливість дітям не тільки розвивати творчі здібності, але й знайомлять їх із основами композиції, формуванням просторових уявлень та вмінням працювати з різними матеріалами. Важливо, що процес роботи з папером приносить дітям радість і задоволення від створення власних виробів.

Крім того, діти старшого дошкільного віку можуть освоїти техніки, що дозволяють додавати об'єм до аплікацій. Наприклад, прикріплення елементів на тканину або за допомогою поролону чи синтепону дозволяє створювати напівоб'ємні композиції, що виглядають дуже виразно та оригінально. Такі роботи вимагають більшої точності та уважності, тому вони є чудовим завданням для розвитку терпіння та акуратності у дітей.

Аплікація також може бути багатошаровою. Це техніка, що потребує зосередженості, витримки та акуратності, оскільки кожен шар матеріалу потребує ретельного наклеювання. Багатошарові аплікації часто використовуються для створення панно, натюрмортів, пейзажів, а також для декорування різних предметів інтер'єру, таких як одяг, сумки чи коробки. Крім того, багатошарова аплікація дозволяє експериментувати з різними матеріалами, комбінуючи папір, тканину, нитки та природні матеріали для досягнення унікальних візуальних ефектів.

У куточку самостійної художньої діяльності для аплікації необхідно забезпечити **наявність спеціального обладнання та інструментів.**

Ножиці. Для роботи з папером необхідно використовувати ножиці з округлими кінцями, що дозволяють дітям працювати без травм. Вони повинні бути зручними для малих рук і підходити для різних видів матеріалів, таких як кольоровий папір, картон, тканина. Ножиці можна зберігати в спеціальних коробках або підставках, що забезпечить порядок у робочому місці та легкий доступ до інструментів. Це також знижує ризик травм і запобігає розкиданню інструментів.

Клей. Для точного наклеювання необхідно використовувати спеціальні клеї або клейстер, що відповідають матеріалам, з якими працюють діти. Вони повинні бути безпечними та нетоксичними.

Клейонка. Для нанесення клею на деталі аплікації слід використовувати клейонку або пластикові підкладки, щоб уникнути забруднення робочої поверхні.

Пензлі. Важливо мати жорсткі пензлі для рівномірного нанесення клею на деталі аплікації. Вони повинні бути зручними для малих рук і витривалими до частого використання.

Серветки. Пензлі допомагають рівно нанести клей, а серветки дозволяють очищати руки, інструменти та робочу поверхню від надлишків клею.

Контейнери для матеріалів. Для зберігання різноманітних матеріалів, таких як кольоровий папір, тканина, нитки, кнопки, стікери і блискітки, необхідно передбачити спеціальні контейнери. Це дозволить дитині швидко знаходити потрібні елементи для створення аплікацій.

Важливо створити організовану і зручну робочу зону, що буде сприяти акуратності дітей та розвитку їх художніх навичок.

Таким чином, аплікація – це не лише метод художньої самовираженості, але й потужний інструмент для розвитку творчих здібностей, уваги, терпіння та моторики у дітей. Вона дозволяє використовувати різноманітні матеріали та техніки, що створює безмежні можливості для розвитку дрібної моторики та художнього смаку.

3.4. Робота з природним матеріалом

Ще одним цікавим видом самостійної образотворчої діяльності є робота з природним матеріалом. Цей процес дозволяє дітям не лише вивчати різноманітність навколишнього світу, а й розвивати творче мислення та фантазію. Природні матеріали – це не просто джерело натхнення, а й практичний інструмент для виготовлення оригінальних виробів, які можуть служити не лише як

декоративні елементи, а й як предмети для гри та навчання. Робота з природними матеріалами є важливою складовою еко-освітнього розвитку дітей, оскільки вона формує уявлення про природу, її багатство та необхідність збереження довкілля.

Кожен природний матеріал має власну особливість, яку треба враховувати в процесі роботи. У куточку самостійної художньої діяльності дітям доцільно пропонувати **різноманітні природні матеріали.**

Шишки хвойних дерев є чудовим матеріалом для створення об'ємних іграшок та виробів. Вони можуть служити основою для фігурок тварин чи людей. Найкраще використовувати шишки, які ще не розкрилися, оскільки з ними зручніше працювати. Вони відрізняються за розміром і формою (соснові, ялинові, ялицеві та інші). Збирати їх краще на вологому ґрунті, аби вони довше зберігали свою форму.

Хвойні голки відмінно підходять для виготовлення частин іграшок, таких як лапки павука чи вусики метелика. Їх можна збирати в будь-яку пору року, а зберігати в коробках для зручності.

Для виготовлення різноманітних виробів використовуються різні типи *горіхів*, такі як лісові, волоські, земляні та кедрові. Вони застосовуються для створення головок іграшок чи тварин. Лісові горіхи часто використовують для виготовлення головок півників, зайців, а шкаралупа волоських горіхів ідеальна для створення човників чи жуків.

Каштан – має привабливу поверхню і зручний для створення простих іграшок. Його легко проколювати, а сам каштан використовується для створення частин ляльок і тварин.

Жолуді та їхні чашечки (плюски) є чудовим матеріалом для створення різних іграшок, таких як фігурки тварин або забавні чоловічки. Вони легко піддаються обробці та виготовляються з них цікаві конструкції.

Зібрана з дерева *кора*, зокрема береста, соснова та дубова, використовується для створення підставок, декорування та виготовлення деталей іграшок. Після обробки і покриття лаком вона набуває гарного вигляду.

Листя осінніх дерев, таких як дуб чи клен, служить додатковим матеріалом для різноманітних іграшок, таких як вітрила для моделей яхт або плавники для риб. Щоб зберегти їх для подальшого використання, листя пресують між папером або картоном.

Насіння різних рослин, таких як клен чи соняшник, також використовується для створення частин іграшок, таких як лапи тварин чи крила для бабок. Цей матеріал зручний для створення декоративних елементів.

Плоди шипшини та ягоди горобини ідеальні для створення фігурок, таких як маленькі тваринки або люди. Вони легко проколюються та використовуються для різноманітних декоративних робіт.

Плоди латаття використовуються для виготовлення головок або інших частин тварин та іграшок, завдяки їхній формі. Після збору їх висушують та зберігають до використання.

Для виготовлення виробів використовується *кукурудзяний качан* без зерен. Він дозволяє створювати різноманітні фігурки, такі як пташки чи комахи. Качани зазвичай використовуються в період дозрівання кукурудзи.

Солома є гнучким матеріалом, з якого можна створювати іграшки шляхом плетіння, зшивання або наклеювання. Перед використанням її необхідно вимочити, що робить її більш гнучкою та легкою для обробки.

Рогіз – це м'яке, коричневе суцвіття, яке добре піддається обробці і може бути використане для створення фігурок або інших декоративних елементів.

Декоративні гарбузи – цей природний матеріал дуже легкий у обробці та використовується для створення різних фігурок і декоративних елементів.

Мох застосовується в основному для створення фонів або рослинних елементів у композиціях та іграшках, завдяки власній легкості та здатності добре приклеюватися.

Пір'я різних птахів є чудовим матеріалом для прикрашання іграшок та створення деталей, таких як крила чи хвости. Їх треба ретельно очистити перед використанням.

Мушлі є дуже красивими природними елементами, з яких можна створювати фігурки або додавати в композиції, наприклад, для створення вух у чебурашки чи крил у птахів.

При виготовленні іграшок часто використовують такі додаткові матеріали, як папір, фольга та інші. Папір дозволяє створювати різноманітні елементи, його можна легко рвати, згинати і склеювати. Фольга ж додає блиску та допомагає створювати ефектні деталі.

Всі ці матеріали доступні та можуть бути використані для створення красивих та оригінальних виробів, які допомагають розвивати у дітей уяву, творчі навички та вміння працювати з різними природними матеріалами.

Питання та завдання для самопідготовки

1. Як самостійна образотворча діяльність сприяє формуванню творчих здібностей дитини?
2. Чому важливо забезпечити дитині можливість для самостійного малювання та творчості в дошкільному віці?
3. Яким чином самостійна образотворча діяльність впливає на емоційний та когнітивний розвиток дитини?
4. Які внутрішні і зовнішні фактори сприяють виникненню самостійної образотворчої діяльності у дітей дошкільного віку?

5. Як соціально-культурне середовище впливає на розвиток образотворчих навичок у дітей?

6. Визначте роль педагогічного супроводу та підтримки в процесі організації самостійної образотворчої діяльності дітей.

7. Як різні види самостійної образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація, робота з природним матеріалом) сприяють розвитку творчості у дітей дошкільного віку?

8. Які методи й прийоми є найбільш ефективними для організації самостійної образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти?

9. Як правильно поєднувати різні види образотворчої діяльності для забезпечення комплексного розвитку дитини?

10. Які методичні підходи слід застосовувати для стимулювання творчості під час самостійної образотворчої діяльності?

Завдання 1. Підготувати зображення творчих завдань для дітей старшого дошкільного віку за 4-ма рівнями складності (перший рівень складності – завдання, що охоплюють зображення об'єктів, основні форми яких мають геометричні обриси, але з деякими модифікаціями або змінами в деталях; другий рівень складності – об'єкти, що, хоча й базуються на знайомих дітям геометричних формах, мають значніші варіації в індивідуальних характеристиках, що робить їх більш складними для відтворення; третій рівень складності – завдання, які передбачають зображення об'єктів, що складаються з кількох складових частин (це можуть бути натюрморти, будівлі, різні види транспорту, тварини, риби, птахи чи люди); четвертий рівень складності – завдання зображення об'єктів, що не мають чіткої, постійної форми, тобто мають аморфний контур (ці предмети можна розпізнати лише за основними типологічними ознаками, такими як хмари, дерева тощо).

Кожне завдання оформити на аркуші формату А-4. Два завдання малювання (фарби або олівці, або фломастери), два – аплікація. Визначити тему та мету до цих завдань.

Завдання 2. Розробити сюжетно-рольову гру для дітей старшого дошкільного віку, як передумову виникнення самостійної образотворчої діяльності дітей дошкільного віку на одну із запропонованих тем: «Художній салон», «Екскурсоводи на виставці картин», «У майстерні художника, скульптора», «Подорож у картину». Оформити у вигляді таблиці:

Назва гри	Мета гри	Хід гри	Матеріали та обладнання

ТЕМА 2.2. САМОСТІЙНА КОНСТРУКТИВНО-МОДЕЛЮВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ПЛАН

1. Роль самостійної конструктивно-моделювальної діяльності у всебічному розвитку дітей дошкільного віку.
2. Види конструкторів для дітей дошкільного віку.
3. Типи конструювання для дітей дошкільного віку.
4. Етапи та види конструктивно-моделювальної діяльності дітей дошкільного віку.
5. Методи керівництва самостійною діяльністю дітей з конструктором.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Роль самостійної конструктивно-моделювальної діяльності у всебічному розвитку дітей дошкільного віку

Конструювання – це процес створення моделей, який охоплює упорядкування і взаємозв'язок різних об'єктів, частин чи елементів. Особливістю цього процесу є перетворення та комбінування просторових уявлень (образів), що базується на засвоєних знаннях та вміннях. Конструювання належить до продуктивних видів діяльності, адже воно спрямоване на отримання конкретного результату – певного продукту⁴⁹.

Самостійна конструктивно-моделювальна діяльність є важливим компонентом гармонійного розвитку дітей дошкільного віку, оскільки вона сприяє формуванню низки важливих навичок, умінь та якостей. Завдяки їй діти

⁴⁹ Котелянець Ю.С. Конструктивна діяльність як засіб розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. № 28. С. 144–153.

розвивають творче мислення, дрібну моторику, уяву, логіку, а також вчаться вирішувати завдання різної складності.

Під час роботи з конструкторами, блоками чи іншими матеріалами **діти отримують можливість⁵⁰**:

– *розвивати когнітивні навички* – у процесі створення об'єктів дитина аналізує форми, розміри та пропорції, розробляє план дій і вчиться прогнозувати результати власних зусиль;

– *формувати просторове мислення* – діти вчаться орієнтуватися у просторі, співвідносити частини конструкції та розуміти взаємозв'язки між ними;

– *зміцнювати моторику* – робота з дрібними деталями конструктора чи іншими елементами покращує координацію рухів, розвиває точність і акуратність;

– *розвивати творчість і уяву* – самостійне створення моделей дозволяє дітям виражати власні ідеї, експериментувати з формами та кольорами, генерувати нові рішення;

– *виховувати наполегливість і самостійність* – створення конструкцій вимагає зосередженості, терпіння та здатності долати труднощі, що формує у дітей віру у власні сили та вміння працювати самостійно;

– *розвивати соціальні навички* – у разі спільної конструктивної діяльності діти вчаться домовлятися, обговорювати ідеї, ділитися матеріалами, діяти в команді та поважати думку інших;

– *формувати емоційно-вольові якості* – діти отримують позитивний емоційний досвід через реалізацію власних задумів і досягнення успіху у виконанні завдання.

Самостійна конструктивно-моделювальна діяльність також готує дітей дошкільного віку до навчання у школі, розвиваючи в них здатність до аналізу, планування і вирішення

⁵⁰ Творогова Н.О. Конструктивна творчість дошкільників. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 160 с.

практичних завдань. Саме тому важливо створити умови для різноманітної діяльності з конструкторами та іншими матеріалами, що сприяють всебічному розвитку дитини.

2. Види конструкторів для дітей дошкільного віку

Сучасні конструктори відрізняються великою різноманітністю форм, матеріалів та способів використання. Ця різноманітність дозволяє вибирати матеріали, які підходять до віку, інтересів та індивідуальних особливостей дитини. Основні **види конструкторів можна класифікувати:** за матеріалом виготовлення, способом з'єднання деталей та тематикою.

За матеріалом виготовлення

Дерев'яні конструктори вважаються одними з найдавніших і найпопулярніших. Вони виготовляються з екологічно чистого матеріалу, що не викликає алергії. Основними елементами дерев'яних конструкторів є кубики, бруски, балки, пластини, іноді арки або колеса.

Переваги:

- міцність і довговічність;
- простота у використанні, що дозволяє дітям вільно експериментувати;
- екологічна безпечність;
- стимуляція просторового мислення під час створення будівель, мостів чи транспортних засобів.

Недоліки:

- можуть бути важчими, ніж пластикові аналоги;
- обмежена варіативність деталей у порівнянні з сучасними конструкторами.

Дерев'яні конструктори ідеально підходять для дітей молодшого дошкільного віку, оскільки їхні прості форми й текстура сприяють розвитку дрібної моторики та уяви.

Металеві конструктори складаються з різних деталей, таких як пластини, шестерні, колеса, балки, які з'єднуються між собою болтами та гайками.

Переваги:

- міцність деталей, що дозволяє створювати стійкі й складні конструкції;
- можливість виготовлення об'єктів з рухомими елементами, наприклад, автомобілів, кранів, механізмів;
- підвищення навичок роботи з інструментами, оскільки для складання використовуються спеціальні ключі або викрутки.

Недоліки:

- металеві конструктори мають гострі кути, що вимагає обережності під час роботи;
- потребують високого рівня розвитку моторики й уважності.

Ці конструктори рекомендуються для дітей старшого дошкільного віку, які вже мають певні технічні навички й здатність концентруватися на завданні.

Пластикові конструктори є найпоширенішими серед усіх типів. Їхня популярність зумовлена легкістю, різноманітністю форм, кольорів і способів з'єднання.

Переваги:

- безпечність завдяки відсутності гострих країв;
- легкість деталей, що знижує ризик травмування;
- різноманітність варіантів: від простих кубиків для малюків до складних тематичних наборів (міста, робототехніка, тематичні серії з улюбленими героями);
- універсальність – підходять для дітей різного віку.

Недоліки:

- можливість ламання деталей при сильному натисканні;
- потреба в систематичному догляді, оскільки пластик може втрачати яскравість.

Пластикові конструктори стимулюють творчість, спритність рук і просторову уяву, сприяють навчанню через гру.

М'які конструктори виготовляють із поролону, текстилю чи інших легких матеріалів. Деталі, як правило, великі за розміром і мають гладку поверхню.

Переваги:

- ідеально підходять для наймолодших дітей завдяки їхній безпечності;
- легко з'єднуються, що сприяє формуванню перших навичок маніпуляції з об'єктами;
- розвивають координацію рухів і стимулюють допитливість.

Недоліки:

- обмежена кількість варіантів для складання складних конструкцій;
- м'які матеріали можуть швидко зношуватися.

М'які конструктори рекомендовані для дітей до трьох років, адже вони допомагають у безпечний спосіб пізнавати навколишній світ.

Паперові та картонні конструктори вимагають точності, терпіння й уважності. Завдяки їм діти створюють об'ємні моделі будівель, транспорту, тварин, персонажів і багато іншого.

Переваги:

- легкість роботи з папером і картоном;
- розвиток дрібної моторики, акуратності, просторової уяви;
- можливість власноруч декорувати моделі, використовуючи фарби, олівці або наклейки.

Недоліки:

- менша довговічність конструкцій у порівнянні з дерев'яними чи пластиковими;
- висока чутливість до вологості.

Робота з паперовими й картонними конструкторами допомагає дитині отримати перші навички моделювання, досліджувати форми й текстури, розвиваючи естетичний смак.

За способом з'єднання деталей

Модульні конструктори – це прості в користуванні набори, в яких деталі легко з'єднуються без використання додаткових інструментів. До цієї категорії належать блокові конструктори, пазли, кубики.

Особливості:

- з'єднання деталей за допомогою пазів, блоків або гнізд, що забезпечує швидке складання;
- здебільшого виготовляються з легких і безпечних матеріалів (дерево, пластик, поролон);
- можуть мати прості або складні елементи, залежно від вікової категорії дітей.

Розвиваючий потенціал:

- сприяють розвитку уяви, просторового мислення та дрібної моторики;
- допомагають дітям починати перші спроби складання об'єктів і споруд.

Модульні конструктори підходять навіть для наймолодших дітей завдяки їхній простоті у використанні та безпечності.

До класичних блочних конструкторів відносяться набори типу LEGO, в яких деталі мають спеціальні виступи й гнізда для надійного з'єднання між собою.

Особливості:

- блоки бувають різних розмірів, кольорів і форм, що дозволяє створювати нескінченну кількість варіацій конструкцій;
- з'єднання елементів передбачає певний рівень зусиль, що розвиває силу пальців і координацію;
- деякі набори доповнені рухомими елементами (колеса, шестерні), які надають динаміки готовим моделям.

Розвиваючий потенціал:

- розвиток логічного мислення й терпіння під час складання складних моделей;
- формування творчих навичок, адже діти можуть самостійно вигадувати власні моделі;
- удосконалення навичок роботи за інструкцією, що важливо для навчання в майбутньому.

Класичні блочні конструктори рекомендовані для дітей середнього й старшого дошкільного віку.

Магнітні конструктори складаються з деталей, у які вбудовані магніти, що дозволяють з'єднувати частини без зусиль. Це особливий вид конструкторів, який набирає популярності завдяки власній простоті й цікавому механізму взаємодії.

Особливості:

- магніти забезпечують швидке й зручне з'єднання деталей;
- деталі можуть мати геометричні форми (трикутники, квадрати, кола) або нагадувати частини предметів;
- моделі легко розбираються й трансформуються в нові.

Розвиваючий потенціал:

- допомагають дітям зрозуміти принципи магнітного тяжіння та фізичних властивостей матеріалів;
- розвивають просторове мислення, адже діти можуть створювати об'ємні споруди;
- сприяють розвитку дрібної моторики, уваги та уважності.

Магнітні конструктори підходять для дітей різного віку, навіть для наймолодших, оскільки не потребують складних маніпуляцій і є безпечними у використанні.

Конструктори з механічними кріпленнями – цей тип конструкторів передбачає з'єднання деталей за допомогою спеціальних механічних засобів – гайок, шурупів, болтів.

Найчастіше такі конструктори виготовляються з металу або пластику.

Особливості:

- для складання використовуються додаткові інструменти (ключі, викрутки), які входять до комплекту;
- деталі дозволяють створювати складні моделі з рухомими елементами, такі як автомобілі, крани, літаки;
- можуть мати тематику, що відображає реальні технічні механізми.

Розвиваючий потенціал:

- розвивають точність і терпіння, адже складання вимагає обережності та уважності;
- формують логічне мислення й навички послідовності дій;
- навчають базових принципів механіки та інженерії.

Конструктори з механічними кріпленнями рекомендовані для дітей старшого дошкільного віку, оскільки робота з такими наборами вимагає високого рівня розвитку дрібної моторики й посидючості.

За тематикою

Будівельні конструктори – цей тип конструкторів сприяє розвитку у дітей уявлень про архітектуру, інженерні рішення та будівельні процеси. Використовуючи будівельні конструктори, діти можуть створювати різноманітні об'єкти, такі як будинки, мости, замки, різноманітні міські та сільські споруди.

Особливості:

- набори складаються з елементів, які дозволяють створювати стіни, дахи, фундаменти та інші елементи будівель;
- можуть включати додаткові деталі, які імітують вікна, двері, меблі та інші атрибути;
- зазвичай такі набори базуються на принципах модульного конструювання, що дозволяє поєднувати різні частини й адаптувати конструкції.

Розвиваючий потенціал:

- формує уявлення про структуру та функціональність будівель, розвиває уяву, просторове мислення;
- вчить дітей створювати логічно завершені об'єкти з певною метою та функцією;
- розвиває дрібну моторику, координацію рухів і терпіння.

Транспортні конструктори дозволяють дітям створювати різноманітні транспортні засоби, такі як автомобілі, літаки, кораблі, потяги, а деякі моделі можуть бути механічними і рухатися. Ці набори чудово підходять для стимулювання технічного мислення та інженерних навичок.

Особливості:

- деталі включають колеса, двигуни, лопаті, кабіни й інші частини транспортних засобів;
- деякі моделі можуть мати рухомі частини, що дає дітям можливість створювати реалістичні механізми;
- доступні як для простого складання, так і для більш складних механічних конструкцій.

Розвиваючий потенціал:

- допомагає дітям ознайомитися з принципами роботи механізмів та машин;
- розвиває уяву і навички планування, коли дитина змушена створювати транспортний засіб, виходячи з конкретних функціональних вимог;
- зміцнює зв'язок між теорією (як працюють різні види транспорту) і практикою (збирання цих об'єктів).

Робототехнічні конструктори – це новітня категорія наборів, що дозволяє дітям створювати роботів та програмувати їхню поведінку. Цей тип конструктора підходить для дітей старшого дошкільного віку, оскільки поєднує технічну творчість із елементами програмування та інженерії.

Особливості:

- набори можуть включати спеціальні деталі для складання роботів, датчики, моторчики та програмні інтерфейси;
- деякі конструктори мають простий інтерфейс для програмування поведінки роботів, наприклад, за допомогою спеціальних додатків або пристроїв;
- збираючи роботів, діти вчаться основам механіки, електроніки та логіки.

Розвиваючий потенціал:

- розвиває логічне мислення, творчі здібності та навички вирішення технічних задач;
- спонукає до самостійного вивчення програмування та роботи з новітніми технологіями;
- вчить основам робототехніки, вбудовування різних елементів у єдину систему.

Екологічні конструктори використовують природні матеріали, такі як глина, дерево, природні камені, для створення моделей різних об'єктів. Вони можуть бути як простими, так і складними, в залежності від віку та рівня розвитку дитини. Цей тип конструктора сприяє розвитку екологічної свідомості.

Особливості:

- використовуються матеріали, які можуть бути знайдені в природі або зібрані в процесі дослідження навколишнього середовища;
- моделі можуть включати як декоративні об'єкти, так і практичні предмети для використання в побуті;
- деякі набори дозволяють створювати навіть міні-сади або зоопарки з природних матеріалів.

Розвиваючий потенціал:

- розвиває почуття гармонії з природою, заохочує до творчості за допомогою природних ресурсів;

– вчить дітей відповідально ставитися до природних ресурсів, формує екологічну свідомість;

– спонукає до пізнання навколишнього світу, вивчення різних видів матеріалів та їх властивостей.

Фантазійні конструктори орієнтовані на розвиток творчих здібностей дітей. Вони дають можливість створювати казкових персонажів, фантастичних тварин, абстрактні форми, світи та інші незвичайні конструкції. Ці набори мають особливу роль у розвитку уяви та креативності дитини.

Особливості:

– набори містять деталі для створення казкових і вигаданих образів: фантастичних істот, будівель, транспортних засобів;

– деталі часто мають нестандартні форми і кольори, що сприяє розвитку абстрактного мислення;

– часто ці конструктори дозволяють створювати змінні конструкції, що дає дітям можливість нескінченно експериментувати.

Розвиваючий потенціал:

– розвиває уяву та творчі здібності;

– допомагає дітям створювати власні власні казкові світи та персонажів;

– вчить комбінувати різні форми, кольори та матеріали, розвиваючи творчий підхід до вирішення задач.

Кожен вид конструктора має власний унікальний підхід до розвитку дітей, що дозволяє впливати на різні аспекти їхнього розвитку – від технічних навичок до творчого самовираження. Це дозволяє батькам і педагогам обирати найбільш підходящий конструктор для кожної дитини в залежності від її інтересів і вікових особливостей.

3. Типи конструювання для дітей дошкільного віку

У дітей дошкільного віку виділяють два основні **типи конструювання**: технічне та художнє⁵¹. Кожен із цих типів має власні особливості, завдання та способи реалізації.

Технічне конструювання орієнтоване на створення моделей, які відображають реальні або вигадані об'єкти, базуючись на асоціаціях із казковими образами, сюжетами фільмів чи іншими знайомими джерелами. У цьому виді діяльності діти намагаються відтворити основні структурні та функціональні характеристики об'єкта, наприклад, будинок із дахом, вікнами та дверима, або корабель із палубою.

Цей тип конструювання нагадує діяльність дорослих у сфері технічного проектування, оскільки спрямований на створення об'єктів із практичним призначенням. До технічного конструювання відносять:

- використання будівельних матеріалів;
- роботу з конструкторами, що мають спеціальні способи з'єднання (пази, шипи, болти, гайки);
- побудову з великих модульних блоків.

Художнє конструювання, на відміну від технічного, поєднує технічні навички з елементами мистецтва. Ця діяльність є творчою, оскільки діти створюють не лише функціональні, але й естетично виразні вироби, які можуть використовуватися в іграх, побуті або як декоративні об'єкти. Художнє конструювання передбачає використання різних матеріалів, а також створення унікальних образів, які відображають дитячі емоції, уявлення та індивідуальне бачення.

У художньому конструюванні діти враховують:

- колір і текстуру матеріалів;
- форму й стиль об'єкта;

⁵¹ Творогова Н.О. Конструктивна творчість дошкільників. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 160 с.

- естетичне враження, яке створює готовий виріб.

Ця діяльність базується на таких педагогічних принципах:

- поєднання утилітарного й естетичного: виріб повинен бути як функціональним, так і красивим;
- пошук нових форм: діти заохочуються до творчих експериментів із формами та стилями, використовуючи методи пошуку та уяви;
- гармонійна цілісність: створення об'єктів з урахуванням основ композиції, розвитку образного мислення. ;
- активна співтворчість: діяльність, у якій педагог і діти разом створюють естетично цінні вироби.

До матеріалів для художнього конструювання належать:

- папір і картон;
- природний матеріал (шишки, листя, гілки);
- викидний матеріал (коробки, пластикові пляшки, пінопласт);
- тканина та інші текстильні матеріали.

Матеріали, які використовуються у творчій діяльності дітей, поділяються на:

- неоформлені (папір, картон, тканина): не мають визначеної форми, що стимулює уяву та дослідницький інтерес;
- напівформлені (коробки, пластикові пляшки): такі матеріали мають певну форму, яку можна змінювати, комбінувати, створюючи нові об'єкти;
- природні (гілки, шишки, камінці): використовуються для відображення краси природи у виробах.

Діти експериментують із властивостями матеріалів, досліджують їхні можливості, що сприяє розвитку творчого мислення.

Художнє конструювання допомагає дітям розвивати естетичне сприйняття, любов до природи, здатність працювати з матеріалами різної текстури та характеру. У процесі такої

діяльності формується гармонійна особистість із розвиненим почуттям прекрасного.

4. Етапи та види конструктивно-моделювальної діяльності дітей дошкільного віку

Процес конструювання у дітей дошкільного віку включає **два основні етапи**: створення задуму та реалізація цього задуму. Крім того, важливим є етап планування, хоча цей навик у дітей ще недостатньо розвинений.

Основна увага приділяється задуму, який є уявленням про кінцевий результат та способи його досягнення. *Задум* – це уявлення про те, що дитина хоче створити, та як це зробити. Він формується в результаті порівняння, аналізу та синтезу вже знайомих конструкцій. Задум у дітей часто змінюється в процесі діяльності через експериментування, що сприяє розвитку творчого мислення та креативності. У дітей дошкільного віку сприймання світу є поверховим, тому їхній задум фокусується на зовнішньому вигляді предметів, а не на глибинних аспектах їх конструкції.

Завдання педагога – створити умови для більш глибокого освоєння різних предметів та явищ, аби дитина могла зібрати більш детальне уявлення про об'єкти, з яких вона створює власні конструкції.

Існують різні **види конструктивно-моделювальної діяльності**, зокрема ті, які визначаються способом створення конструкцій⁵². Розглянемо найпоширеніші з них.

Конструювання за зразком:

– у цьому виді діяльності дітям пропонують готові зразки об'єктів (паперові вироби, моделі з природних матеріалів або будівель з конструкторів);

⁵² Горбатих В. Будівельно-конструкційні ігри – джерело всебічного розвитку дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 5. С. 72–74.

– завдання дитини – відтворити ці об’єкти за допомогою зразка;

– важливе значення має аналіз зразка, що дозволяє дітям зрозуміти, як побудована конструкція, які елементи складають об’єкт, їх функції і взаємозв’язки.

Цей вид дозволяє дітям оволодіти основами конструктивного аналізу та створювати складніші конструкції в майбутньому.

Конструювання за умовами:

– у цьому виді діяльності дітям не дається готовий зразок, але встановлюються певні умови для майбутньої конструкції. Наприклад, завданням може бути побудувати міст чи будинок для певної кількості тварин;

– завдання має проблемний характер, адже дитина повинна сама придумати, як реалізувати задум і якими способами;

– цей вид конструктивної діяльності стимулює розвиток творчості, оскільки діти мають самостійно вирішити, які матеріали й способи використати;

– педагог не дає готових відповідей, а лише визначає рамки, у яких дитина має працювати.

Конструювання за найпростішими кресленнями та схемами:

– цей вид діяльності передбачає, що діти будують конструкції за допомогою простих схем чи креслень;

– завдання дитини – відтворити конструкцію на основі отриманої схеми;

– цей метод допомагає дітям розвивати образне мислення та просторове уявлення про об’єкти;

– для дітей дошкільного віку креслення зазвичай бувають схематичними, але навіть цей простий рівень дає можливість розвивати навички роботи з наочними моделями.

Конструювання за власним задумом:

- у цьому виді діяльності дитина самостійно визначає, що вона хоче побудувати, та які матеріали використати;
- це найвищий рівень самостійності у конструктивній діяльності, коли дитина має можливість проявити повну творчу ініціативу;
- завдання для дітей може бути складним, адже вони повинні самі придумати, як реалізувати власну ідею, знаходити рішення та застосовувати здобуті знання на практиці;
- цей вид діяльності сприяє розвитку креативності та самостійності у дітей.

Конструювання на тему, запропоновану педагогом:

- педагог пропонує загальну тематику, наприклад, «тварини», «транспорт», «місто»;
- дітям дається можливість створювати конструкції на визначену тему, але за власним задумом;
- цей вид конструювання за своєю суттю наближений до конструювання за задумом, але має обмеження через конкретну тему;
- завдання цього виду діяльності – актуалізація та закріплення знань і навичок, а також залучення дітей до діяльності через цікаву та знайому тематику.

Отже, усі види конструювання мають на меті розвиток у дітей дрібної моторики, просторового уявлення, логічного мислення та творчої уяви. Важливо, щоб діти мали достатньо часу для експериментування, що дозволить їм змінювати власні задуми та прийти до нових ідей. Педагог виступає не тільки як керівник, а й як партнер у творчому процесі, підтримуючи дитину в її пошуковій діяльності, даючи їй свободу для самовираження.

5. Методи керівництва самостійною діяльністю дітей з конструктором

Керівництво самостійною діяльністю дітей з конструктором є важливою частиною освітнього процесу, оскільки допомагає дітям розвивати творчі, пізнавальні та практичні здібності. Враховуючи індивідуальні особливості дітей, педагогу необхідно застосовувати **різні методи**, що сприятимуть розвитку конструктивних умінь, самостійності та ініціативи у дітей.

Метод спостереження та аналізу (педагог повинен спостерігати за процесом діяльності дітей і здійснювати аналіз їх конструктивної діяльності). Завдяки цьому можна:

- виявити труднощі, з якими стикаються діти;
- вчасно внести корективи в хід діяльності;
- оцінити рівень розвитку моторики, уяви та логічного мислення дітей.

Цей метод дозволяє педагогу розуміти, які саме аспекти діяльності потребують підтримки, і надає можливість для коригування діяльності дитини.

Метод заохочення і підтримки (для розвитку самостійності та ініціативи у дітей важливо застосовувати метод заохочення). Педагог може:

- підбадьорювати дітей у процесі роботи;
- похвалити за вдалі ідеї або оригінальні рішення;
- підтримувати їхні зусилля навіть у випадку невдач.

Цей метод допомагає створити у дітей впевненість у власних силах і бажання продовжувати працювати над складними завданнями.

Метод постановки проблемних завдань є ефективним способом розвитку критичного мислення та творчості у дітей. Педагог може ставити перед дітьми завдання, які мають кілька варіантів розв'язання. Це дозволяє дітям:

- самостійно шукати способи вирішення завдань;

- експериментувати з різними матеріалами та методами;

- розвивати навички логічного мислення та аналітичних здібностей.

Приклад: «Як би ти побудував міст для машини, щоб він не впав?» або «Які деталі потрібно додати до твоєї конструкції, щоб вона стала більш стійкою?».

Метод моделювання та демонстрації передбачає, що педагог може продемонструвати дітям прості способи використання конструктора або запропонувати побудувати невеликі моделі для натхнення. Однак важливо, щоб цей метод не призводив до наслідування або копіювання, а став засобом для розвитку уяви та вдосконалення конструктивних навичок:

- педагог може показати, як працювати з матеріалом, звернувши увагу на важливі технічні моменти (наприклад, правильне з'єднання елементів);

- важливо, щоб демонстрація була короткою і не перетворювалася на чітке інструктування, а давала дітям натхнення для подальшої роботи.

Метод надання вибору – для розвитку самостійності дітям можна надавати вибір серед кількох варіантів конструкторів або матеріалів. Це дає змогу дітям:

- проявити ініціативу та рішення щодо вибору будівельних елементів;

- розвивати індивідуальний стиль конструктивної діяльності.

Приклад: «Який матеріал ти хочеш використовувати для побудови твоєї конструкції? Дерево чи пластик?» або «Який тип конструкції ти хочеш створити? Міст чи будівлю?».

Метод покрокового планування. Хоча діти дошкільного віку ще не здатні до повного планування власної діяльності, педагог може допомогти їм розвивати це уміння через покрокове планування. Це охоплює:

– обговорення того, з чого почати роботу, що потрібно для створення конструкції (матеріали, інструменти, послідовність дій);

– допомога дітям у визначенні етапів роботи, починаючи з побудови основи та завершуючи деталями.

Цей метод формує у дітей уявлення про послідовність дій і вміння організувати власну діяльність.

Метод диференціації завдань. З огляду на різний рівень розвитку дітей, педагог може використовувати метод диференціації завдань. Це передбачає надання дітям завдань різного рівня складності, залежно від їхніх умінь:

– для дітей, які тільки починають знайомитись із конструюванням, можна запропонувати прості завдання (наприклад, складання геометричних фігур);

– для старших дітей або тих, хто вже має досвід, – складніші завдання, які вимагають більш складних конструкцій.

Метод самостійного оцінювання. Один із важливих аспектів розвитку самостійності у дітей – це здатність до оцінки власної діяльності. Педагог може:

– заохочувати дітей до самооцінки їхніх конструкцій, допомагаючи сформулювати їхні думки про те, що вдалося, а що – ні;

– розвивати вміння коригувати свою роботу, визначати, що можна змінити, вдосконалити.

Цей метод допомагає дітям розвивати самоконтроль і розуміння того, що вони можуть досягати самостійно, а також вчить критично оцінювати власні досягнення.

Методи керівництва самостійною діяльністю дітей з конструктором мають велике значення для розвитку у дітей не лише технічних умінь, але й креативності, критичного мислення, ініціативи та самостійності. Важливо, щоб педагог не тільки надавав дітям інструкції, а й створював умови для

їхнього самовираження та особистісного розвитку через конструктивну діяльність.

Питання та завдання для самопідготовки

1. Як конструктивно-моделювальна діяльність впливає на соціальне та емоційне становлення дітей дошкільного віку?
2. Які види конструктивно-моделювальної діяльності є найбільш ефективними для розвитку просторового мислення у дітей?
3. Які основні види конструкторів існують для дітей дошкільного віку, і які з них найбільш підходять для розвитку дрібної моторики?
4. Як вибір матеріалу конструктора (дерево, пластик, метал) впливає на розвиток пізнавальних здібностей у дітей?
5. Як правильно підбирати конструктори для дітей залежно від їх віку та рівня розвитку?
6. Яким чином конструювання за зразком відрізняється від конструювання за умовами і в чому полягає значення кожного типу для розвитку дитини?
7. Як конструювання за задумом сприяє розвитку самостійності у дітей дошкільного віку?
8. Які переваги та недоліки мають різні типи конструювання в педагогічній практиці?
9. Як типи конструювання допомагають у розвитку творчих здібностей та фантазії у дітей?
10. Які етапи конструктивно-моделювальної діяльності є ключовими для розвитку дитини і чому?
11. Які складнощі виникають на етапі реалізації конструктивного задуму і як педагог може допомогти дитині в подоланні цих труднощів?
12. Які методи керівництва діяльністю дітей з конструктором є найбільш ефективними для розвитку їхнього критичного мислення?

13. Яким чином педагог може використовувати методи заохочення для стимулювання творчості та ініціативи дітей у конструюванні?

14. Як правильно застосовувати методи диференціації завдань під час керівництва самостійною діяльністю дітей з конструктором, залежно від їх вікових особливостей?

Завдання 1. Сконструювати виріб із будь-якого виду конструктивного матеріалу на тему за власним задумом, але за певними умовами. *Умови: виріб повинен враховувати пору року (осінь) і бути корисним у ігровій діяльності з дітьми.* Сформулювати тему, мету і гру, в якій можна застосовувати цей виріб.

Завдання 2. Розробити план-конспект організації самостійної конструктивно-моделювальної діяльності з дітьми старшого дошкільного віку за найпростішими кресленнями і наочними схемами. Зобразити схему-креслення для практичного створення означеної конструкції. В конспекті відобразити: назву конструкції; мету; матеріали; хід.

Завдання 3. Довести, що конструювання за умовами має значний вплив на розвиток перетворювальної мисленнєвої діяльності та формування узагальнених уявлень дітей дошкільного віку про об'єкти навколишньої дійсності. Доведення оформити у вигляді ЕСЕ.

ТЕМА 2.3. САМОСТІЙНА ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ПЛАН

1. Поняття та основні форми самостійної художньо-мовленнєвої творчої діяльності дітей дошкільного віку.
2. Роль фольклору в розвитку самостійної художньо-мовленнєвої творчої діяльності дітей дошкільного віку.
3. Творча художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку на матеріалі казок.
4. Розвиток креативного мовлення дітей дошкільного віку в іграх-фантазуваннях.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Поняття та основні форми самостійної художньо-мовленнєвої творчої діяльності дітей дошкільного віку

Самостійна художньо-мовленнєва творча діяльність дітей дошкільного віку є важливим компонентом їхнього всебічного розвитку, що дозволяє не тільки розвивати мовленнєві навички, але й сприяє формуванню уяви, емоційної виразності та творчих здібностей⁵³. Ця діяльність охоплює різноманітні форми вираження творчості, у тому числі складання казок, оповідань, віршів та інших художніх творів.

Однією з основних форм самостійної художньо-мовленнєвої творчості є *складання розповідей на основі певної теми або образу*, що задається вихователем або самою дитиною. Це може бути історія за мотивами казки або

⁵³ Богуш А., Гаврик Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.

оповідання, а також творча інтерпретація відомих літературних сюжетів. Важливим елементом цієї діяльності є використання літературних образів і елементів художнього твору, що дозволяє дітям не тільки відтворювати почуте, а й створювати власні варіанти подій, відображаючи у власних розповідях емоційний стан і фантазії. У цьому процесі діти вправляються в мовленнєвих навичках, активно використовують власну уяву, формуючи індивідуальні образи та сюжети.

Другим важливим напрямом самостійної творчої діяльності є *створення розповідей за допомогою віршованих історій*. Римовані твори спонукають дітей до фантазування, адже в них часто присутнє багато «недомовленого», що дитина повинна самостійно доповнити. Це стає чудовим стимулом для розвитку мовленнєвої креативності, допомагає дитині виявити власні ідеї та побудувати унікальні мовленнєві конструкції.

Одним із важливих аспектів цього процесу є *підтримка і розвиток мовленнєвих навичок через рольові ігри та драматизації*. У таких іграх діти втілюють героїв казок чи власних історій, що дозволяє глибше пізнати образи, розвиваючи мову і уяву. Цей метод не лише сприяє мовленнєвому розвитку, а й допомагає дітям сформувати певні соціальні навички, оскільки в іграх вони взаємодіють з іншими учасниками, що дає можливість розвивати комунікативні вміння.

Особливо важливою є *підготовка вихователя до організації та керівництва процесом творчості*⁵⁴. У зв'язку з тим, що мовленнєвотворча діяльність є дуже індивідуальним процесом, педагог повинен враховувати різні темпи та рівень розвитку дітей, а також надавати можливість кожному вихованцю висловлювати власні думки та ідеї. Вихователь має виконувати роль наставника і підтримувати дитину, направляючи її творчість через допомогу в створенні сюжету,

⁵⁴ Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці: монографія. Донецьк: ТОВ Лебідь, 2001. 218 с.

підказки щодо окремих слів або фраз, але не нав'язувати готовий варіант твору. Це дозволяє дитині проявити власні здібності, не залежати від готових зразків, і водночас почуватися вільно у процесі творчого самовираження.

Також важливим аспектом є *запис і збереження результатів дитячої творчості*. Добре, коли в групі створюється спеціальний альбом або журнал, в який збираються найкращі твори дітей, малюнки, загадки, казки. Це не тільки дозволяє зберегти творчі роботи, але й дає дітям відчуття гордості за власні досягнення. Зібрані твори можуть бути використані для спільного обговорення, а також знайомства з ними інших дітей і батьків, що стимулює дітей до подальших творчих пошуків.

Отже, самотійна художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку є важливим етапом у розвитку їхніх мовленнєвих, когнітивних і соціальних навичок. Вона сприяє формуванню творчого потенціалу, розвиває фантазію та уяву, а також допомагає дітям краще зрозуміти навколишній світ і себе.

2. Роль фольклору в розвитку самотійної художньо-мовленнєвої творчої діяльності дітей дошкільного віку

Фольклор є одним із основних засобів розвитку художньо-мовленнєвої творчості у дітей дошкільного віку, оскільки він забезпечує багатий матеріал для самотійного творчого вираження, даючи змогу дітям адаптувати й трансформувати вже знайомі образи, слова, мелодії і структури⁵⁵. Саме в процесі взаємодії з творами фольклору діти розвивають власні мовленнєві навички, здатність до відтворення, реконструкції, а також до створення власних варіантів народних творів.

⁵⁵ Шевченко О.Є., Качалова Т.Г. (упор.). Веселі вірші: вірші, пісні, забавлянки, байки, небилиці, прозивалки, мирилки. Київ: Школа, 2005. 127 с.

Одним із яскравих проявів художньо-мовленнєвої творчості є так звані «фонетичні» *колисанки*, де діти, маючи за основу прості фонемі, самостійно створюють музичні ритми й повторюють звуки. Це дозволяє їм не лише закріпити навички звукової артикуляції, а й активно творити, перебудовуючи знайоме в нове. Приклад такого твору: «А-а-а-а, у-у-у-у, о-о-о-о, м-м-м-м».

Іншим видом мовленнєвої творчості є створення «однослівних» колісанок. Діти, повторюючи одне й те саме слово, надають йому емоційної насиченості та варіативності. Наприклад: «Ой моя рідненька», «Ти моя дитино», «Доня-доня», «Спи, спи, засинай». У цьому випадку дитина активно маніпулює звуками та інтонаціями, вносячи власні зміни у традиційний текст.

Колісанки третьої групи є найбільш яскравим прикладом творчості, адже діти самі доповнюють і змінюють текст, згідно з власними переживаннями або бажаннями. Наприклад, колісанки можуть бути такими:

«Спи, спи, моя зіронько,
Мрію я про тебе.
Будеш ти, як сонечко,
Усміхнена, як небо!»

«Ой, люлечки-люлі, прилетіли гулі,
Прилетіли гулі, ой, люлі-люлі.
Баю-баю, баю-бай,
Спи, маленька, засинай,
Дам тобі смачного,
І всього такого!»

Такі приклади показують, як діти самостійно вплітають у колісанки власні ідеї, використовуючи знайомі ритмічні структури й словесні образи.

Дитяча мовленнєва творчість не обмежується тільки колісанками. Діти активно створюють різні *примовлянки*,

забавлянки та інші короткі форми фольклору. Вони із задоволенням відтворюють чуті твори, додаючи до них нові елементи. Ось кілька прикладів таких текстів, складених дітьми:

– «Водичка, водичка, вмий моє личко, щоб воно блищало, сонце цілувало»;

– «Ладки, ладусі, їздили до бабусі, подарила «чупа-чупс» замість ладиків ладусь»;

– «Кашка-малашка, засмажили барашка, він сидить не плаче, на лавці скаче»;

– «Сонце, сонце, світле, жовте, угорі ти, високо! Скоро буде вечір, спати будемо, нумо!»

Усі ці твори демонструють, як діти з радістю використовують знайомі звукові поєднання, ритми й образи для створення власних інтерпретацій.

Особливо цікаві зміни виявляються в процесі створення *загадок*, де діти активно проявляють власну уяву й мовленнєву винахідливість. Вони із задоволенням складають загадки, адаптуючи знайомі образи і предмети до нових умов. Ось деякі приклади.

Загадка-опис: «Довжина, довжина, ні початку, ні кінця» (дорога).

Загадка-метафоричний образ: «Сонечко, яке горить кожного вечора» (лампа).

Загадка на порівняння: «Немає шапки – є відро, немає носа – є морква, якщо в хату занести, помре» (сніговик).

У цьому випадку загадки допомагають дітям розвивати спостережливість, здатність до узагальнень і фантазії.

У старшому дошкільному віці діти часто виявляють інтерес до різноманітних ігор зі словами, таких як *дражнилки*. Це ті форми фольклору, в яких діти активно проявляють власну творчу уяву. Фольклористи зазначають, що дражнилки є одними з найяскравіших прикладів дитячого фольклору. Вони є своєрідними формами самовираження дітей, де чітко

відображені особливості дитячої естетики. У цих текстах яскраво виявляються емоції, енергія та імпульсивність дітей, їх реакція на навколишній світ, що нерідко проявляється у вигляді ігор зі словами, жестикуляцією, або навіть у фізичних діях під час сварок чи суперечок.

Дражнилки зазвичай будуються на основі простих тверджень чи звернень, мають чітку ритмічну структуру та римування. Зазвичай ці тексти наповнені виразами, що викликають емоційні асоціації, а також використовують звукові комбінації та лексичні елементи, часто з негативним відтінком. Ось приклади таких дитячих текстів:

«Не мила личко, не сушила черевички.

Я розумна, а ви – ні! Тільки й робите, що заздрите мені!»

«Чапа-чапа по болоту,
Мила руки у компоті».

Ці тексти демонструють емоційний заряд дітей і їхній погляд на світ через гру зі словами.

Також у процесі дитячої творчості виявляється інтерес до лічилок, які часто є невід'ємною частиною дитячих ігор. Вони стимулюють дітей до роботи з числами, римуванням і ритмом, що сприяє розвитку їхнього мовного чуття та творчого мислення. Згідно з даними, отриманими відомим лінгвістом Г. Виноградовим, лічилка «Один, два, три, чотири, п'ять – вийшов зайчик погулять...» була повторена дітьми, які брали участь в дослідженні, в двадцяти чотирьох різних варіаціях.

Розвиток таких форм мовленнєвої творчості, як загадки, лічилки, дражнилки, є одними з найважливіших аспектів у розвитку дітей дошкільного віку, адже вони сприяють активному мовленнєвому і когнітивному розвитку, дозволяють дитині виявляти власні інтелектуальні та креативні можливості.

Тому, під час роботи з дітьми дошкільного віку важливо надавати дітям можливість творити і змінювати фольклорні

твори відповідно до власних бажань і уявлень, адже це не тільки сприяє розвитку мовлення, а й формує у дитини вміння використовувати слово як засіб комунікації в контексті народної культури.

3. Творча художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку на матеріалі казок

Фольклор, і зокрема казки, є важливим інструментом для розвитку творчості у дітей. Казки мають знайомі теми, такі як сім'я, природа, дитячі герої, що допомагає дітям зв'язувати сюжет з власним досвідом. Водночас елементи фантастики (чарівні перетворення, тварини, що вміють говорити людською мовою) відкривають можливості для розвитку уяви та творчого мислення⁵⁶. Важливою складовою цього процесу є складання власних казок або імпровізація на їх основі. Діти через казки можуть пізнавати різні культурні традиції, оволодівати мовами, здобувати емоційний досвід, який буде використовуватися ними в повсякденному житті. Адже казки вчать розрізняти добро та зло, справедливість і несправедливість, а також надають дітям можливість освоювати різноманітні ситуації, в яких вони можуть зіграти різні ролі, а інколи навіть стати частиною цих подій.

Одним із важливих завдань у творчій діяльності дітей є навчання їх створювати казки, оповідання та інші види літературних творів. Оскільки мовлення є основним інструментом вираження думок та почуттів, важливо активно залучати дітей до **творчих завдань**, які допомагають розвивати їх мовленнєві здібності та творчі навички.

Перетвори вірш на казку

Тема: Складання творчої розповіді за віршем Григорія Чубая «Хмарка йшла на іменини»

⁵⁶ Фесюкова Л.Б. Виховання казкою: для роботи з дітьми дошкільного віку. Харків: Фоліо, 2000. 464 с.

Мета: вчити дітей складати розповідь на основі вірша, розвивати мовленнєві здібності, передавати емоційний настрій вірша, розвивати уяву.

Матеріал: великий аркуш паперу, фарби, олівці, аркуші паперу для кожного.

Хід заняття:

1. Вихователь розпочинає з обговорення, яке небо буває, коли йде дощ, які почуття відчують діти в такий час. Заохочує дітей малювати дощові хмари та дощ на великому аркуші.

2. Після цього читає вірш Григорія Чубая: «Хмарка йшла на іменини».

3. Вихователь пропонує дітям придумати імена для хмаринки та її старшої сестрички. Потім розвиває сюжет далі: хто могла бути іменинницею, як подарунки несли хмарки.

4. Діти можуть разом із вихователем створити казку, яка починається словами: «Десь у далекому небі жила маленька хмаринка, і звали її...». Вихователь дає підказки, формуючи логічний зв'язок подій, наприклад, «І ось одного разу... Раптом старша хмаринка...».

Це завдання дозволяє дітям не тільки розвивати уяву, але й отримати задоволення від творення власної казки.

Тема: Складання розповіді за віршем Петра Ребра «Соняхи»

Мета: вчити дітей створювати власні розповіді, передавати настрій вірша, застосовувати художні засоби виразності.

Матеріал: ілюстрації соняхів, кольоровий папір для аплікацій.

Хід заняття:

1. Вихователь запитує, чи бачили діти соняхи, що вони знають про ці квіти.

2. Діти виготовляють аплікацію соняха.

3. Після цього вихователь читає вірш Петра Ребра, запитує дітей, як вони думають, які характери можуть мати соняхи.

4. Під керівництвом вихователя, діти створюють казку про соняхів, як вони могли грати із сонечком.

5. Завдання для дітей – вигадати, як соняхи веселилися на сонечку, зображуючи їх у вигляді казкових персонажів.

Завдяки цьому завданню діти розвивають навички створення образів та сюжетів, підвищують свою уяву.

Тема: Складання казки за віршем В. Струтинського «Таємниця»

Мета: навчати дітей створювати казки, які відображають емоції природи, передавати красу осіннього ландшафту.

Матеріал: ілюстрації літньої та осінньої природи.

Хід заняття:

1. Вихователь обговорює з дітьми, чим приваблює осінь, яку красу вона приносить.

2. Після цього читає вірш В. Струтинського «Таємниця» і запитує дітей, куди може зникнути літо.

3. Діти разом з вихователем складають казку про те, де може «зимувати» літо. Класичні осінні образи у вигляді птахів, листя, сонця перетворюються в казкових персонажів.

Це завдання дозволяє дітям розвивати виразність мовлення і творчий підхід до природних явищ.

Тема: Складання ліричної казки за віршем Г. Химича «Вербові котики»

Мета: розвивати образне мовлення, уяву, вчити складати казки, які передають ліричний настрій.

Матеріал: гілочки верби, олівці, папір, музика П. Чайковського «Лютий».

Хід заняття:

1. Вихователь пропонує дітям подивитися на вербові котики і запитує, для чого вони з'являються в лісі навесні.

2. Діти разом із вихователем складають казку про вербу і її маленьке вербенятко, яке хоче швидше стати дорослим і випустити листя.

3. Казка повинна бути ліричною і виражати прагнення до весни і тепла.

Завдання сприяє розвитку ліричної чутливості і уважності до природних змін.

Тема: Складання жартівливої казки за віршем Н. Забіли «Білий котик»

Мета: вчити дітей створювати жартівливі історії, використовувати виразні мовні засоби для розкриття комічного.

Матеріал: аркуші паперу, олівці, іграшковий котик.

Хід заняття:

1. Вихователь знайомить дітей з іграшковим котиком і запитує, що вони про нього знають.

2. Діти створюють історію про білого котика, використовуючи елементи жарту і гумору.

3. Розповідають казку, використовуючи різні вирази для підкреслення комічних ситуацій.

Це заняття вчить дітей спостерігати за ситуацією, розуміти комічні моменти та розвивати творчі навички.

Ігри, що базуються на літературних творах, є чудовим засобом для розвитку художньо-мовленневої творчості дітей. Такі ігри можуть бути як частиною літературних занять, так і проводитись окремо, щоб створити сприятливі умови для творчого самовираження кожної дитини. Важливим є те, щоб кожен малюк мав можливість висловити власні думки, проявити ініціативу та внести свій вклад у розвиток сюжету. Вихователь, хоч і може мати кілька варіантів розвитку історії, не повинен перешкоджати дітям у їхніх ідеях. Його головне завдання – заохочувати дітей до творчості, сприяти тому, щоб кожен із них відчув задоволення від самостійного створення

нових образів і ідей. Педагог має схвалювати навіть найменші пропозиції малюків і допомагати їм розвивати їх.

Ось кілька цікавих пропозицій для проведення творчих ігор на основі казок:

До казки Ш. Перро «Червона шапочка»

– Уявіть, що маленька дівчинка потрапила в ліс, де її чекає небезпека. Як її можна врятувати від вовка? Уявіть, що Червона Шапочка отримала чарівні чобітки. Як і чому вони з'явилися? Як змінилася її поведінка після того, як вона одягла ці чобітки? Давайте разом вигадати нову казку «Чарівні чобітки Червоної Шапочки».

До казки «Колобок»

– Пригадайте, кого зустрічав Колобок на своєму шляху? Що він говорив звірам? Як йому вдалося обдурити лисичку? А що, якщо ми змінимо цю казку і врятуємо Колобка? Хто може йому допомогти? Як горобці можуть вплинути на його долю? Давайте разом вигадати нову казку «Горобці та Колобок», і вона закінчиться щасливо.

До казки «Пан Коцький»

– Вгадайте, як кіт міг стати страшнішим за вовка і ведмедя? Що сталося після того, як звірі втекли від нього? Що могло змусити Пана Коцького вирушити до чарівного лісу, щоб попросити допомоги в наймогутнішого чарівника? Давайте разом створимо казку «Пан Коцький у чарівному лісі».

До казки «Лисичка і Журавель»

– Чому Лисичка і Журавель посварилися? Хто з них був більш винний? А може, вони повинні помиритися? Що могло статися, щоб вони змирилися? Може, сталося якесь лихо? Хто з друзів допоміг їм у вирішенні конфлікту? Давайте вигадати казку «Як Лисичка і Журавель помирилися».

До казки «Ріпка»

– Ви пам'ятаєте, хто допомагав дідові тягнути ріпку? Як ви думаєте, чому це так важко було зробити? А що, якщо замість ріпки на городі у діда виріс космічний корабель, схожий на

ріпку? Як він потрапив на город і що сталося, коли дід спробував його витягти? Давайте створимо казку про «Незвичайну ріпку» і вигадати дивовижну пригоду.

Іншим цікавим видом мовленнєвих ігор є **складання творчих розповідей на запропоновану тему**. Це допомагає дітям не тільки розвивати мовленнєві навички, але й активізувати уяву, покращувати здатність до вирішення проблем.

Приклад: Тема «Коза в літаку»

– Педагог пропонує дітям уявити, що коза опинилася в літаку. Куди вона летіла? Який це був літак? Що сталося під час подорожі? Після обговорення цих питань діти складають колективну історію, після чого кожен малюк може намалювати моменти з цієї казки, домислити її варіанти і розповісти про них власним друзям, вихователю, а також батькам.

Пропоновані теми для творчих розповідей:

- «Як промінець варив борщ Лисичці»;
- «Зачарована дівчинка»;
- «Дівчинка і новорічна ялинка»;
- «Пригоди маленького мурашника в казковому лісі»;
- «Жук-чарівник»;
- «Зачаровані квіти»;
- «Пригоди веселого песика, який умів водити трамвай».

Приклад: Складання казкової історії про доброту

Мета: розвивати у дітей здатність до самостійного складання розповідей, вчити їх думати нестандартно, розвивати мовленнєві навички.

Матеріал: ластик, гудзик, скріпка, суниця, кіт, відро, машина, пташка, пиріг, кишень, їжак, аркуші паперу та олівці.

Спочатку вихователь проводить етичну бесіду з дітьми, запитує їх про важливість добрих вчинків і як можна виявити вдячність. Потім пропонує дітям прослухати вірш, де

маленький хлопчик допомагає пташці, і завдяки подяці від пташки він підріс.

Діти обирають ілюстрації для створення казки, підбирають синоніми до слова «крихітний», складають речення та розвивають сюжет. Далі вони малюють епізоди з казки і складають книжку, яку можуть показати батькам.

Таким чином, творчі ігри за мотивами казок не лише розвивають мовлення дітей, але й допомагають їм пізнавати навколишній світ через уяву та фантазію, стимулюють творчі здібності та формують моральні цінності.

4. Розвиток креативного мовлення дітей дошкільного віку в іграх-фантазуваннях

Розвиток креативного мовлення у дітей через ігри-фантазування є важливим аспектом становлення мовленнєвої особистості. Це не просто передумова для розвитку словотворчості, але й суттєвий етап у розвитку творчих здібностей дитини, її фантазії та уяви. Творче мовлення не можливе без креативного мислення, що в свою чергу потребує активно розвиненої уяви та здібностей до вигадування. У процесі такої діяльності дитина створює образи, що відображають її внутрішній світ і дозволяють їй висловлювати найрізноманітніші почуття та емоції.

Фантазія та уява – це здібності, які розвиваються в дошкільному віці та є основою для подальшої творчої діяльності. Без спеціальної підтримки та розвитку уяви в цьому віці, вона може суттєво знижуватись з часом, що обмежує можливість творчого мислення в майбутньому.

Ігри-фантазування виступають ключовим інструментом для розвитку креативного мовлення, оскільки вони стимулюють дитину до створення нових образів, зв'язків і ситуацій. Як стверджував Джанні Родарі, фантастичні образи, створювані під час ігор, допомагають дитині відчувати цілу

низку можливих варіантів розвитку подій і вільно маніпулювати ними.

Гра-фантазування є творчим процесом, оскільки під час її виконання розвиваються ключові риси творчої діяльності, такі як:

- швидкість мислення – здатність миттєво генерувати велику кількість різноманітних ідей.

- гнучкість у мисленні – вміння швидко переходити від однієї ідеї до іншої, адаптуючись до нових умов і ситуацій.

- оригінальність – здатність створювати нові, несподівані концепції та нестандартні рішення.

- розробленість ідей – вміння не лише генерувати ідеї, але й творчо їх обробляти та доопрацьовувати.

- сміливість – готовність приймати нестандартні рішення в умовах невизначеності та ризику.

- допитливість – бажання відкривати нове, здатність побачити незвичне в звичних речах і дивуватися цьому.

Ці характеристики є невід'ємною частиною творчої діяльності, що стимулює розвиток креативних здібностей у дітей під час гри.

Для розвитку мовленнєвих творчих здібностей використовують різні ігри-фантазування:

- ігри на словотворення та римування;
- складання мирилок, закличок, дражнилок тощо;
- складання загадок;
- складання віршиків;
- складання творчих розповідей на словесній основі:
- продовження розповіді вихователя;
- розповідь на тему, запропоновану вихователем;
- розповідь за опорними словами;
- розповідь за смішним епізодом;
- розповідь за мотивами знайомих художніх творів;
- казка-небилиця;

– складання творчої розповіді, історії, казки за власним сюжетом.

Ігри, які наводимо нижче стануть у нагоді здобувачам, вихователям та батькам дітей для захоплюючого фантазування, словотворення, римування. Вони принесуть користь будь-якій дитині незалежно від віку.

Гра «Чий це звукохвостик?»

Виокремлюється частина слона, пропонується віднайти подібну частину в інших словах: калина-дівчина, красно-ясно.

Можна використати приказки та примовки, де є римування:

Або пан – або пропав.

Хоч так – хоч сяк.

Хочеш їсти калачі – не сиди на печі.

Гра «Доберемо слова-намистини»

Діти добирають слова, що в тій чи іншій мірі стосуються запропонованого слова:

Музикант – інструмент, класична, гучна, народна, оркестр, диригент, звук, соліст, музикант, оплески, партитура, квіти, концертна зала ...

Осінь – дощ, листопад, хмари, вітер, калюжі ...

Гра «Мовці приклади»

Діти знайомляться з поняттям «складні слова», вправляються в їх утворенні. Така гра сприяє розвитку мовотворчих здібностей.

Кава + варити = ... (кавоварка)

Газон + косити = ... (газонокосилка)

Хліб + пекти = ... (хлібопічка)

М'ясо + рубати = ... (м'ясорубка)

Лист + носити = ... (листоноша)

Земля + трусити = ... (землетрус)

Молоко + возити = ... (молоковоз) тощо.

Гра «Додай слівце»

Діти отримують початкові поняття про слова із співзвучними закінченнями, про римування слів.

Калина – малина, діти – квіти, сонце – віконце тощо.

Гра «Складемо розповідь» (за опорними словами)

Таке завдання може бути корисним для розвитку креативного мовлення. Особливо цікаво включити до ланцюжка опорних слів слово, яке порушує формальну сюжетно-тематичну логіку.

Скажімо, до зимової тематики пропонують такий набір слів: мороз, сніг, холод, годівниця, птахи, дерева, діти + книга. Зразок розповіді: «Птахи, що залишилися зимувати в наших краях, знають місця, де їх підгодовують люди. Таке місце є і в нас, тому щодня можемо спостерігати за різними птахами і все цікаве про них замальовувати, записувати. Із цих записів та малюнків потім створимо свою книгу, придумаємо їй назву і будемо читати всім, хто зацікавиться нею».

Гра «Казка-небилиця»

Створення казок-небилиць сприяє розвитку у дітей почуття гумору, формуванню критичного мислення та навичок стисло й образно формулювати власні думки. Для цього ефективно використовувати методи словесних ігор-фантазувань. Спочатку педагог допомагає дітям розпізнавати небилиці в текстах казок і веселих оповідань, а згодом заохочує їх до самостійного вигадування таких сюжетів, стимулюючи розвиток уяви та здатність створювати цікаві уявні ситуації.

Особливий інтерес викликають у дітей оповідання-небилиці, побудовані на основі відомих казок. Наприклад: «Йде Червона Шапочка лісом, співає веселі пісні та збирає квіти, а назустріч їй раптом з'являється Колобок, клацає зубами й каже: «Ось зараз я тебе з'їм!» На що Червона Шапочка спокійно відповідає: «Не їж мене, Колобок, краще пошукай золотий ключик...».

Щоб розвивати дитячу фантазію, можна запропонувати дітям створювати власні небилиці за такими методами:

- перенесення героїв знайомих казок у нові, незвичайні обставини;
- зміна подій у відомій казці та вигадування нового фіналу;
- складання колажу з персонажів і сюжетів різних казок.

Гра «Віршики-добавлянки» або «Хто придумає кінець, той і буде молодець»

Діти самостійно або з допомогою вихователя добирають останнє слово у рядку вірша. Умова: воно повинне римуватися. Можна використати будь-який дитячий віршик.

Лісові музики

Вітерець дубок хитає,
Тихо жолуді ... (скидає).
Кучерявенький баран
Гучно бив у ... (барабан).
Порося собі мовчить
І тихесенько ... (сидить).
З задоволенням лисиця
Грала на новенькій ... (скрипці).
Тихо киценька дрімає,
Песик м'ячик ... (підганяє).
Величезний сірий слоник
Все видзвонював у .. (дзвоник).
Сіра мишка шарудить
«Як би кицю ... (обдурить)?»
Порося затупотіло
Й нашу кицю ... (розбудило).

Загалом, через ігри-фантазування діти здатні розвивати не тільки мовлення, але й набувають вмінь працювати з образами та ідеями, що сприяє їх пізнавальному розвитку та культурному збагаченню. Ці методи дозволяють збудувати не лише творчі мовленнєві навички, але й формують почуття власної гідності та віру у власні можливості.

Питання та завдання для самопідготовки

1. Яке значення має самостійна художньо-мовленнєва діяльність для розвитку дітей дошкільного віку?
2. Які основні форми самостійної художньо-мовленнєвої діяльності застосовуються в роботі з дітьми дошкільного віку?
3. Як самостійна художньо-мовленнєва діяльність сприяє розвитку мовлення, уяви та творчості у дітей?
4. Яким чином педагог може інтегрувати фольклор у процес розвитку мовленнєвої творчості дітей?
5. Як казки сприяють розвитку художньо-мовленнєвої творчості у дітей дошкільного віку?
6. Які методи використовуються для адаптації казок до самостійної творчої діяльності дітей?
7. Яким чином педагоги можуть залучати дітей до вільної імпровізації, заснованої на казках?
8. Як ігри-фантазування впливають на розвиток креативного мовлення у дітей дошкільного віку?
9. Які типи ігор-фантазувань найбільш ефективні для розвитку мовної творчості та уяви дітей?
10. Як педагог може створювати умови для розвитку креативного мовлення в ігрових ситуаціях?

Завдання 1. Скласти казку за опорною схемою: кішка, хлопчик, м'ячик, корабель, тигр.

Завдання 2. Скласти власні твори усної народної творчості (примовлянка, колисанка, лічилка, загадка...).

Завдання 3. Використовуючи початок знайомої казки, придумати нове продовження і несподівану кінцівку до казки. Казка за вибором.

Завдання 4. Придумати казку-небилицю за змістом дитячого вірша. Вірш за вибором.

ТЕМА 2.4. ТВОРЧІ ПРОЯВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В САМОСТІЙНІЙ ТЕАТРАЛІЗОВАНО-ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

ПЛАН

1. Творчі прояви дітей дошкільного віку в самостійній театралізовано-ігровій діяльності.
2. Види театралізовано-ігрової діяльності дітей дошкільного віку та її вплив на творчість.
3. Різновиди театрів для самостійної театралізовано-ігрової діяльності дітей дошкільного віку.
4. Прийоми керівництва самостійною театралізовано-ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Творчі прояви дітей дошкільного віку в самостійній театралізовано-ігровій діяльності

Театралізовано-ігрова діяльність є важливою складовою в розвитку дітей дошкільного віку. Вони надають можливість для прояву творчих здібностей, оскільки дають дітям простір для самовираження через виконання різноманітних ролей, створення образів і сюжетів, а також взаємодії з іншими дітьми. Важливою особливістю таких ігор є те, що вони сприяють не тільки розвитку уяви, але й формуванню емоційної чутливості, мовленнєвих і соціальних навичок.

Розкриємо *аспекти творчих проявів дітей під час самостійної театралізовано-ігрової діяльності*⁵⁷.

Створення образів та персонажів. У театралізовано-ігровій діяльності діти вчаться створювати різноманітні образи та персонажів, що вимагає активного використання уяви та

⁵⁷ Мігунова Є.В. Театральна педагогіка в дитячому саду: метод. реком. ТЦ Сфера, 2009. 128 с.

фантазії. Дитина не лише імітує роль, але й намагається проникнути в внутрішній світ персонажа, зрозуміти його мотивацію, переживання та емоції. Наприклад, якщо дитина грає роль тварини або казкового героя, вона не просто повторює слова чи рухи, але й уявляє, як цей персонаж відчуває, що він переживає в певній ситуації. Це дозволяє розвивати емоційну чутливість, здатність до співпереживання, а також глибше пізнання себе та інших.

Використання засобів виразності. Театралізовано-ігрова діяльність дає дітям можливість виражати власні думки, почуття і переживання через різноманітні виразні засоби, такі як:

- міміка та жести: діти вчаться виражати емоції через обличчя і жести, що допомагає їм зрозуміти внутрішній стан персонажа;

- інтонація та голос: діти використовують різні зміни голосу, інтонацій, тембру для того, щоб відтворити характер персонажа, додати емоційного забарвлення в свій виступ;

- рухи та поза: для дітей важливо втілювати не тільки слова, але й рухи, щоб персонаж був більш виразним. Наприклад, дитина може імітувати рухи тварини чи героїв казки, змінюючи свою позу залежно від ситуації, що відображає її внутрішній стан.

Імпровізація та творчі рішення. Театралізовано-ігрова діяльність дає дітям можливість імпровізувати, створюючи нові ситуації та елементи сюжету. Оскільки діти дошкільного віку ще не мають досвіду виконання чітко заданих ролей, вони часто створюють власні варіації на вже знайомі сюжети. Наприклад, під час драматизації казки дитина може внести зміни в розвиток сюжету, придумати нові події чи діалоги, що розвиває її креативність та здатність до самостійного мислення.

Колективна творчість та взаємодія. Театралізовано-ігрова діяльність часто охоплює групову діяльність, що дозволяє дітям взаємодіяти з однолітками. Спільна робота над

створенням вистави чи сценки дозволяє дітям вчитися співпрацювати, слухати та розуміти інших, узгоджувати власні дії для досягнення спільної мети. Такі ігри розвивають навички колективної роботи, сприяють формуванню соціальних навичок, вчать дітей поважати думку інших і працювати в команді.

Використання атрибутів та декорацій. У театралізовано-ігровій діяльності діти нерідко використовують різноманітні предмети, які допомагають створювати атмосферу та підтримують їхній образ. Це можуть бути костюми, реквізит, ляльки чи інші атрибути. Використання цих елементів розвиває в дітей уяву, адже вони не лише використовують предмети, але й здатні створювати з них нові об'єкти, поєднувати їх у відповідності з сюжетом гри. Це стимулює їхню креативність, вміння вигадувати нестандартні рішення.

Сюжетне конструювання та рольова самотійність. Діти, беручи участь у театралізовано-ігровій діяльності, створюють власні сюжети або обирають ролі, що відповідають їх інтересам та бажанням. Це дозволяє дітям самотійно вирішувати, яким чином розвиватиметься подія, які персонажі будуть задіяні в сценах. Така самотійність у виборі ролей і сценаріїв сприяє розвитку творчого потенціалу, навичок планування та організації діяльності.

Емоційний розвиток через театральні ігри. Театралізовано-ігрова діяльність дає дітям можливість переживати різноманітні емоції через втілення різних персонажів. Це дозволяє дітям краще розуміти та виражати власні почуття, а також вчитися співпереживати. Діти можуть через гру набути важливих соціальних і емоційних навичок, таких як співчуття, розуміння іншої точки зору, здатність до емпатії.

Розвиток мовлення та вербальних здібностей. У театралізовано-ігровій діяльності значну роль відіграє мовленнєвий розвиток. Діти вчаться правильно будувати

діалоги, використовувати виразні засоби мови, різноманітні інтонації, а також розвивають свій словниковий запас. З часом вони починають створювати власні тексти для вистав, що значно покращує їхні мовленнєві навички, а також стимулює їхню творчість у використанні слів.

Отже, творчі прояви дітей у театралізовано-ігровій діяльності виявляються у їх здатності створювати образи, діяти за допомогою різноманітних виразних засобів, імпровізувати та взаємодіяти з іншими дітьми. Це сприяє розвитку уяви, емоційної виразності, мовлення та соціальних навичок, що є важливими для становлення творчої, самостійної та впевненості у власних силах особистості.

2. Види театралізовано-ігрової діяльності дітей дошкільного віку та її вплив на творчість

Театралізовано-ігрова діяльність дітей дошкільного віку охоплює різноманітні форми гри, які мають значний вплив на розвиток їх творчих здібностей, уяви, мовлення та емоційного сприйняття навколишнього світу⁵⁸.

Ігри-драматизації є однією з найбільш поширених форм театралізованої діяльності. Вони полягають у відтворенні сюжетів літературних творів чи казок шляхом виконання ролей, використання міміки, жестів і рухів. Діти стають активними учасниками процесу, мають можливість проявити свою уяву та інтерпретувати персонажів згідно зі власними відчуттями та розумінням. У таких іграх розвиваються навички імпровізації, адже діти часто самостійно дописують епізоди чи додають нові деталі до сюжету. Це сприяє розвитку їхнього творчого мислення, емоційної виразності та комунікативних здібностей.

Ігри-інсценізації передбачають виконання ролей за допомогою ляльок, іграшок чи інших предметів, що замінюють

⁵⁸ Артемова Л. В. Театр і гра: посіб. для вихов. та батьків. Київ: Томіріс, 2002. С. 108–144.

персонажів. Діти виступають у ролі режисерів, організуючи сцену, рухи ляльок і голоси персонажів. У цьому виді діяльності діти розвивають уяву, здатність до планування, а також отримують досвід спільної творчої діяльності в групі. Крім того, ігри-інсценізації розвивають у дітей відчуття відповідальності за свою роль, а також сприяють розвитку мовленнєвих навичок через озвучування персонажів.

У *режисерських іграх* діти виступають у ролі сценаристів і організаторів. Вони самостійно створюють сюжет, розподіляють ролі серед інших учасників, а також керують процесом дій. Важливою особливістю цих ігор є розвиток уяви та здатності до планування: дитина не лише відтворює вже існуючі сюжети, а й самостійно їх створює. Відтак, режисерські ігри сприяють розвитку критичного мислення, креативності, а також навичок організації простору й взаємодії з іншими.

Ігри з елементами мімічної та пантомімічної виразності – ці ігри включають використання міміки, пантоміми та жестів для вираження емоцій і створення образів без слів. Діти вчаться передавати емоції, стани та настрої за допомогою рухів і виразів обличчя. Такі ігри розвивають у дітей здатність до самовираження, чутливість до емоційного стану інших людей та вміння розуміти і передавати складні почуття.

Використання *різноманітних атрибутів і костюмів* дозволяє дітям повноцінно зануритись у створений ними світ образів. Костюми допомагають дітям краще відчувати себе в ролі персонажа, а також розвивають їхню фантазію при виборі та виготовленні цих елементів. Ігри з атрибутами зазвичай передбачають високий рівень творчої діяльності, адже діти активно взаємодіють із предметами, що допомагають їм у втіленні різноманітних образів.

Подані види театралізовано-ігрової діяльності впливають на розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку. Вони сприяють розвитку уяви, мислення, мовлення, емоційної чутливості, а також соціальних навичок. Крім того, театр

стимулює дітей до самостійної діяльності, допомагає у формуванні здатності до самостійного прийняття рішень, планування і реалізації задумів. Завдяки таким іграм діти набувають досвіду взаємодії з іншими, вчаться розуміти і поважати різні точки зору, а також виховують свою відповідальність за виконання ролей і обов'язків у колективі.

3. Різновиди театрів для самостійної театралізовано-ігрової діяльності дітей дошкільного віку

Різноманітні види театру для самостійної театралізовано-ігрової діяльності дітей дошкільного віку відкривають безліч можливостей для творчості та розвитку. Ось деякі з них:

Настільні театралізовані ігри:

1. *Театр іграшок.* Для цього театру використовують іграшки різних видів — як фабричні, так і саморобні. Вони можуть бути виготовлені з різних матеріалів, таких як дерево, пластик чи природні матеріали. Важливо, щоб іграшки були стійкими та не створювали перешкод під час гри.

2. *Театр картинок.* У цьому театрі необхідно зробити двосторонні картинки, що відображають персонажів та декорації. Потрібно забезпечити їх стійкість, щоб вони не падали під час руху. Картинки розміщуються так, щоб при необхідності можна було змінювати їх положення та створювати різні сцени.

Стендові театралізовані ігри:

1. *Стенд-книжка.* Цей тип театру ідеально підходить для створення ігор, що демонструють подорожі. Ілюстрації в такій книжці змінюються по ходу подій, відображаючи різні етапи мандрівки.

2. *Фланелеграф.* Для цього театру картинки прикріплюються до екрана за допомогою фланелі, що дозволяє

створювати «живі» сцени. Вони можуть зображати масові події, як-от переліт птахів або інші динамічні моменти.

3. *Тіньовий театр*. Цей вид театру вимагає наявності екрану з напівпрозорого паперу та джерела світла, яке створює тіні персонажів на екрані. Такий театр дозволяє показати цікаві і захоплюючі сцени за допомогою світлотіньових ефектів.

4. *Пальчиковий театр*. У цій грі використовуються ляльки, які одягаються на пальці, що дозволяє дітям вільно рухати ними і програвати сцени з казок, таких як «Ріпка» або «Гуси-лебеді».

Лялькові театри:

1. *Театр Петрушок*. Тут використовуються ляльки, що одягаються на руку. Вони рухаються завдяки пальцям, що дозволяє ляльководу контролювати дії персонажів.

2. *Театр маріонеток*. Ляльки, що рухаються за допомогою ниток, які прив'язані до різних частин тіла ляльки.

3. *Театр естрадної ляльки*. Це великі ляльки, які за допомогою резинок або рук ляльководів оживають і можуть виконувати різноманітні рухи.

Існують також творчі та нестандартні варіанти:

1. *Театр повітряних кульок*. Повітряні кульки, наповнені повітрям, можна декорувати різними деталями, такими як очі, вуха, бантики, щоб створити унікальних персонажів.

2. *Театр коробок*. Для цього театру використовуються коробки різних розмірів, які також можна декорувати і використовувати для створення інсценізацій.

3. *Театр рукавичок*. Рукавички можна перетворити на персонажів, прикрашаючи їх відповідними елементами, такими як нитки для волосся чи борід.

4. *Театр-пуф*. Інсценізація за допомогою персоніфікованих м'яких подушок, які можуть виконувати роль різних персонажів, як-от тваринки чи комахи.

5. *Магнітний театр.* Для цього театру використовуються іграшки з магнітами, які можна пересувати по підставці. Це створює додатковий ефект руху і дозволяє дітям виводити власні персонажі.

Як видно, фантазія та бажання педагога є ключовими в створенні театральних вистав, що дозволяють дітям не тільки розважатися, а й розвиватися, виявляючи творчі здібності, створюючи нових персонажів та активно беручи участь у театральних іграх.

4. Прийоми керівництва самотійною театралізовано-ігровою діяльністю дітей дошкільного віку

Керівництво самотійною театралізовано-ігровою діяльністю дітей дошкільного віку вимагає від вихователя гнучкості, уваги до індивідуальних потреб кожної дитини та творчого підходу. Основні *прийоми керівництва* охоплюють:

1. *Створення сприятливих умов для гри.* Вихователь має подбати про наявність необхідних атрибутів, костюмів, реквізитів та простору для гри, що стимулює творчість дітей і дозволяє їм повноцінно виразити себе у театральній діяльності.

2. *Моделювання ігрових ситуацій.* Використання різноманітних сценаріїв, казок, сюжетів, які сприяють розвитку уяви у дітей, допомагає їм занурюватися в обрані ролі. Вихователь може також вводити нові елементи в сюжет, щоб заохотити дітей до імпровізації та самовираження.

3. *Індивідуальний підхід.* Урахування інтересів і можливостей кожної дитини, надання їй свободи в виборі ролей та сюжетів, дозволяє кожному малюкові проявити свою унікальність і творчий потенціал.

4. *Підтримка ініціативи.* Вихователь має заохочувати ініціативу дітей, давати їм можливість самотійно

організувати гру, обирати партнерів і створювати власні театральні вистави.

5. *Навчання основам театральної майстерності.* Використання вправ на розвиток міміки, пантоміми, дикції, голосу, а також освоєння основних технік акторської майстерності дозволяє дітям краще вживатися у роль і вдосконалювати власні творчі здібності.

6. *Оцінка та рефлексія.* Після кожної вистави або театралізованої гри важливо провести обговорення, в якому діти зможуть оцінити власну роботу та роботу партнерів. Це сприяє розвитку самосвідомості, критичного мислення та вміння аналізувати власні досягнення.

7. *Робота з батьками.* Активне залучення батьків до театралізованої діяльності дітей, організація спільних заходів і вистав допомагає не лише покращити результат гри, а й зміцнити зв'язок між закладом дошкільної освіти та сім'єю.

Ці прийоми допомагають вихователю не лише спрямовувати діяльність дітей, а й створювати умови для розкриття їх творчого потенціалу, що в свою чергу сприяє розвитку особистості кожної дитини.

Питання та завдання для самопідготовки

1. Як проявляється творчість у самостійній театралізовано-ігровій діяльності дітей дошкільного віку?

2. Які фактори сприяють розвитку творчих здібностей дітей під час театралізованих ігор?

3. Яким чином театралізована діяльність допомагає дітям виражати власні емоції, уяву та творчі ідеї?

4. Які існують основні види театралізовано-ігрової діяльності у дітей дошкільного віку?

5. Яким чином театралізовані ігри сприяють розвитку комунікаційних та емоційних навичок дітей?

6. Які різновиди театрів можуть використовуватися в самостійній театралізовано-ігровій діяльності дітей?

7. Які прийоми керівництва педагогом можуть бути використані для стимулювання самостійної театралізовано-ігрової діяльності у дітей?

8. Як педагог може поєднувати інструктаж з підтримкою творчої ініціативи дітей під час театралізованих ігор?

9. Яким чином важливо організувати простір для самостійної театралізовано-ігрової діяльності дітей, щоб підтримати їхні творчі прояви?

Завдання 1. Виготовити фігури для одного із видів театру за українською народною казкою (казка за вибором). Підготуватись для показу театру, використовуючи виготовлені фігурки.

Завдання 2. Довести вплив самостійної театралізовано-ігрової діяльності на розвиток творчої особистості дітей дошкільного віку. Доведення подати у формі ЕСЕ.

ТЕМА 2.5. САМОСТІЙНА МУЗИЧНО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ПЛАН

1. Особливості самостійної музично-творчої діяльності дітей дошкільного віку.
2. Формування передумов до початкових музично-творчих проявів.
3. Вплив музично-ігрового фольклору на дитячу творчість.
4. Методи і техніки стимулювання самостійної музично-творчої діяльності дітей дошкільного віку.
5. Прийоми керівництва самостійною музично-творчою діяльністю дітей дошкільного віку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

1. Особливості самостійної музично-творчої діяльності дітей дошкільного віку

Самостійна музично-творча діяльність є однією з найбільш природних і захоплюючих форм самовираження для дітей дошкільного віку. Вона охоплює широкий спектр активностей, що сприяють гармонійному розвитку дитини, розширенню її уяви, розвитку емоційної сфери та формуванню соціальних навичок.

У дошкільному віці психофізіологічний розвиток дитини створює сприятливі умови для музично-творчої діяльності. До **основних характеристик цього віку належать**⁵⁹:

– *емоційна чутливість*: діти відкриті до музичних впливів, вони здатні глибоко відчувати різноманітні емоції

⁵⁹ Газіна І.О. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта», вихователів дошкільних навчальних закладів та батьків. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. 196 с.

через музику. Радість, сум, натхнення – усе це може бути виражено ними в співі, танці чи грі на інструментах;

– *розвинена наслідувальна здатність*: діти легко відтворюють почуті мелодії, ритми та звуки. Вони охоче повторюють за дорослими чи ровесниками, що створює базу для подальшого розвитку їхніх музичних здібностей;

– *схильність до фантазування*: у процесі музичної діяльності діти активно використовують уяву, створюючи нові мелодії, ритми чи імпровізації, навіть не маючи ґрунтовних знань чи технічних навичок;

– *ігровий підхід*: музика для дітей дошкільного віку – це насамперед гра, в якій вони вільно експериментують зі звуками та ритмами, що сприяє розвитку творчості.

Самостійна музично-творча діяльність дітей дошкільного віку є багатогранною й охоплює такі **складові**:

– *імпровізація*: діти створюють мелодії, ритми чи музичні образи, використовуючи голос, інструменти або навіть повсякденні предмети. Це може бути як цілеспрямоване створення музики, так і спонтанні експерименти;

– *спів*: діти люблять співати, і це може бути як відтворення знайомих пісень, так і створення власних текстів або мелодій. Пісенна творчість сприяє розвитку мовлення, пам'яті, художнього смаку;

– *танець*: діти нерідко виражають власні емоції через рухи, створюючи вільну пластичну імпровізацію. Танцювальні вправи покращують координацію, ритмічність і фізичну витривалість;

– *гра на дитячих музичних інструментах*: використання простих інструментів, таких як маракаси, барабани, ксилофони, дзвіночки тощо, сприяє розвитку моторики, слухового сприйняття і ритмічного чуття.

Емоційна складова відіграє ключову роль у музично-творчій діяльності дітей. Музика допомагає дітям переживати і

виражати широкий спектр почуттів, від радості до суму. Завдяки цьому:

- підвищується їхня емоційна стійкість;
- формується позитивне ставлення до музичного мистецтва;
- розвивається здатність до емпатії, тобто розуміння емоцій інших.

Самостійна музично-творча діяльність дозволяє дітям проявляти ініціативу, розвивати уяву і формувати впевненість у власних силах. У процесі такої діяльності дитина:

- навчається самостійно приймати рішення (обирати інструмент, придумувати мелодію тощо);
- освоює способи творчого самовираження;
- отримує задоволення від досягнення власних творчих результатів.

Для успішного розвитку самостійної музично-творчої діяльності дорослим необхідно створити відповідне середовище:

- наявність доступу до різноманітних музичних інструментів;
- забезпечення простору для танцю та рухів;
- запропонування музичних записів, які надихають на творчість;
- стимулювання активності через похвалу, заохочення та участь у музичних іграх.

Отже, самостійна музично-творча діяльність дітей дошкільного віку має унікальну здатність гармонійно поєднувати розвиток музичних здібностей, емоційної сфери, креативного мислення і соціальних навичок. Це важливий етап у формуванні гармонійної особистості та вихованні любові до мистецтва.

2. Формування передумов для початкових самотійних музично-творчих проявів

Самостійна музично-творча діяльність дітей дошкільного віку не має яскраво вираженої структури. Якщо в дітей старшого дошкільного віку під час виконання творчих завдань можна спостерігати планування задуму, аналіз і вибір засобів виразності для створення образу, то в дітей молодшого дошкільного віку цей процес перебуває на етапі оволодіння початковими способами дій.

Для формування музично-творчих навичок важливо знайомити дітей з образною стороною музичних явищ. Залучаючи їх до різних видів музичної діяльності, слід показувати, як у пісні можна виразити різні емоції, як у грі передати характер персонажів, а при грі на музичних інструментах – відтворити звуки, що нагадують реальні життєві ситуації.

Таким чином, музичне мистецтво розкриває перед дітьми багатство образів, а вони самі починають активно брати участь у творчому процесі. Діти поступово освоюють різноманітні інтонації, пробують грати на дитячих музичних інструментах і рухатися під музику, відтворюючи доступні їм музичні образи.

Процес формування музично-творчих передумов охоплює виконання спеціальних творчих завдань, які відповідають віковим особливостям:

- орієнтування в засобах музичної виразності, що є базою для формування різних дій під музику;
- виконання творчих завдань, адаптованих для молодшого віку. Ці завдання відрізняються простотою та стислістю часу на виконання. Наприклад, діти не складають повноцінні мелодії, а лише імпровізують із різними інтонаціями або придумують окремі танцювальні рухи.

На ранніх етапах творчі прояви дітей мають власні особливості. Хоча вони емоційно реагують на музику, їхні

переживання більше пов'язані з настроєм, який викликає музичний образ. Часто ці емоції супроводжуються рухами, які підкреслюють їхній стан.

На початкових стадіях імпровізації діти використовують окремі елементи музичного мистецтва. Вихідною точкою для таких дій є розвиток музичного слуху. Тому формування передумов музичної творчості починається з розвитку сенсорних здібностей через завдання, які залучають дітей до ігор зі звуками різної висоти, тривалості, тембру та динаміки.

До завдань входить:

- розпізнавання та поєднання звуків різної висоти (наприклад, використання іграшок-дзвіночків різного розміру);

- відтворення ритмічних співвідношень звуків (наприклад, плескання ритмів відповідно до ігрових образів);

- розрізнення звуків за динамікою (гра з тихими та гучними звуками, наприклад, імітація «дощу» за допомогою металофону);

- розпізнавання тембрів (голосів і музичних інструментів).

Умови для успішного виконання музично-творчих завдань:

- емоційна привабливість завдань. Незвичні ситуації чи цікаві обставини стимулюють у дітей бажання брати участь у творчій діяльності;

- поєднання різних видів художньої діяльності. Використання слів, віршів, ілюстрацій або іграшок допомагає дітям краще сприймати образи та розвивати уяву;

- ігровий підхід. Гра в різних формах сприяє формуванню творчих передумов;

- поєднання самостійних дій із наслідуванням. Наслідування педагога допомагає дитині відкривати нові способи дій і стимулює її власну творчість.

З віком можливості дітей розширюються. На п'ятому році життя починає формуватися більш самостійна музично-творча діяльність, з'являються імпровізації, де діти застосовують ширший спектр виразних засобів і наближаються до створення цілісних музичних образів.

3. Вплив музично-ігрового фольклору на розвиток дитячої творчості

Народні пісні та ігри-хороводи мають значний потенціал для формування музично-ігрової творчості в дітей дошкільного віку. Це обумовлено художньою цінністю фольклорних творів, їх виразними образами та мелодійною насиченістю. Важливою особливістю народної творчості є її варіативність, що дозволяє ефективно використовувати пісенно-ігровий фольклор для розвитку творчих здібностей дітей⁶⁰.

Народна пісня-гра, як колективний імпровізаційний витвір, відзначається відкритістю до змін та варіацій. Ця характеристика дає змогу адаптувати її для вирішення сучасних освітніх завдань. Базовий компонент дошкільної освіти⁶¹ акцентує увагу на розвитку творчої ініціативи, зокрема в ігровій діяльності, включно з музично-ігровою. Проте для цього недостатньо лише традиційних ігор під музику, адже фольклорний матеріал пропонує значно ширші можливості.

У дитячих іграх із піснями розкриваються елементи творчості. Часто можна спостерігати «співавторство» дітей, яке проявляється у внесенні нових сюжетів, рухів чи змін у тексті. Ці творчі внесення є яскравим прикладом дитячої ініціативи.

Фольклорні пісні-ігри можна використовувати для розвитку творчих здібностей у різних видах діяльності.

⁶⁰ Горішна О. Розвиток творчих здібностей старших дошкільників засобами музично-ігрового фольклору. Кам'янець-Подільський, 2017. 97 с.

⁶¹ Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція». 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

Особливо це стосується сюжетно-рухових елементів, які легко адаптуються до творчих завдань.

Форми участі дітей у музично-ігровій творчості:

- створення нових рухів і комбінацій у відомих народних іграх із піснями;
- імпровізаційне розігрування фольклорних пісень-ігор;
- композиційні ігрові варіанти на основі народних пісень.

Послідовність роботи над використанням фольклорних пісень-ігор. Для формування творчості використовують систему завдань, що поступово ускладнюються: від початкової активізації окремих творчих проявів (I стадія) до індивідуальної інтерпретації пісні (II–III стадії) та колективної композиції гри (IV–V стадії).

I стадія: початкові творчі прояви в народних іграх. На цьому етапі діти отримують можливість експериментувати з імітаційними рухами. Наприклад, у грі «Зайчик» педагог пропонує дітям відтворювати рухи зайчика, як вони їх уявляють (стрибки, плескання «лапками», присідання тощо). Важливим є заохочення дітей створювати власні варіанти. Використовуються методичні прийоми, які спонукають дітей до активності, але тільки після того, як вичерпано всі можливості творчого потенціалу дітей і самого твору.

II–III стадії: розігрування малих форм фольклору. На цих етапах відбувається знайомство дітей із простими формами народної творчості, такими як колискові, потішки чи частушки. Завдання стають більш складними: діти не лише вигадують рухи, а й створюють сценки чи мімічні композиції. Увага педагога спрямовується на підтримку тих дітей, які потребують індивідуального підходу.

IV стадія: створення гри на основі народної пісні. На цьому етапі завдання мають спрямованість на колективне

створення ігрових композицій. Наприклад, поспівка «Дощику, дощику, лий поливай» може стати основою для гри, де діти вигадують рухи, що зображають їхню реакцію на дощ. Гра складається з активною участю дорослого, але залишає простір для дитячої ініціативи.

V стадія: колективна композиція хороводу. До цього етапу діти вже засвоїли базові навички обігравання народних пісень. Метою є навчити їх аналізувати твір і підбирати найбільш підходящі рухи. Наприклад, для хороводних пісень, таких як «Весно, наша Весно», діти разом з педагогом створюють цілісну композицію, використовуючи власні ідеї.

Прийоми для стимулювання творчості:

- аналіз твору перед грою;
- розширення уявлень під час навчання;
- опора на вже сформовані навички;
- заохочення до індивідуальних і групових експериментів;
- використання елементів змагання;
- вибір солістів і «журі» серед дітей;
- участь педагога в якості партнера.

На кожному етапі педагог відіграє ключову роль, поступово зменшуючи вплив прямих методів навчання та надаючи дітям більше свободи для творчих проявів.

4. Методи і техніки стимулювання самотійної музично-творчої діяльності дітей дошкільного віку

Стимулювання самотійної музично-творчої діяльності дітей дошкільного віку не лише сприяє формуванню музичного слуху, розвитку уяви та творчих здібностей, але й допомагає дітям навчитися самовиражатися через музику, розвивати комунікативні навички та виховувати в собі почуття колективної відповідальності. Педагоги можуть застосовувати широкий спектр методів і технік, спрямованих на формування

гармонійної особистості та підтримку інтересу дітей до музичної творчості.

Методи стимулювання самотійної музично-творчої діяльності дітей дошкільного віку:

1. *Ігрові методи* (ігрова діяльність є природною для дітей дошкільного віку, тому використання музичних ігор сприяє активному залученню до творчого процесу):

- музичні ігри охоплюють ігри на розпізнавання звуків, ритмів, мелодій, а також імпровізаційні завдання, де діти створюють музичні супроводи для певних ситуацій або дій персонажів;

- сюжетно-рольові ігри, де діти приміряють на себе ролі музикантів, композиторів, героїв казок, які через музику передають власні емоції та настрої. Це розвиває фантазію та впевненість у власних силах.

2. *Методи емоційного впливу* (емоційне залучення через музику сприяє формуванню чуттєвого досвіду дитини):

- слухання музики: знайомство з класичними творами, народними мелодіями, сучасною дитячою музикою створює широкий емоційний спектр для сприйняття звуків.;

- музична казка: діти слухають музичні казки, а потім самі пробують створювати мелодії для власних історій, виражаючи через музику емоції та характери персонажів.

3. *Проблемні методи:*

- завдання на створення музичних рішень: дітям пропонуються ситуації, де вони самотійно обирають музичний супровід для дій героїв або розв'язання казкових конфліктів;

- музичні головоломки: завдання на впізнання мелодій або відтворення ритмічних малюнків допомагають розвивати логічне мислення в музичному контексті.

Техніки стимулювання самотійної музично-творчої діяльності дітей дошкільного віку:

1. *Техніка імпровізації* (імпровізація сприяє розвитку креативності та впевненості у власних музичних здібностях):

– створення простих мелодій чи ритмічних композицій на основі знайомих мотивів;

– імпровізація вокальних партій або акомпанементу за допомогою простих інструментів, таких як металофони, маракаси, барабани.

2. Техніка музичних експериментів:

– надання дітям можливості досліджувати звуки різних інструментів і вивчати їхні особливості;

– експерименти зі зміною темпу, ритму, динаміки звучання для створення унікальних композицій.

3. Техніка «музичних малюнків»:

– створення графічних зображень, що символізують мелодії чи ритми, які діти потім відтворюють у музиці;

– використання кольорів для позначення висот звуків або тривалості нот сприяє розумінню музичної структури.

4. Вокальні техніки:

– вправи на розвиток голосу, дикції та ритму через співи, скоромовки, ритмічні вправи;

– заохочення дітей до створення нових текстів для знайомих мелодій або до імпровізації під час співу.

Методи інтерактивного залучення дітей дошкільного віку до самотійної музично-творчої діяльності:

1. Спільна творчість (колективні музичні завдання розвивають почуття єдності та підтримки у групі):

– музичні ансамблі: діти разом створюють музичні композиції, обираючи інструменти та ролі в ансамблі;

– творчі музичні заходи: охоплюють постановки музичних вистав або організацію дитячих концертів, де кожен учасник вносить власний вклад у загальний результат.

2. Проектна діяльність (проектний підхід розвиває музичні навички, уміння планувати власну діяльність):

– музичні проекти: діти самостійно підбирають інструменти, створюють сценарії, обирають музичні супроводи для вистав або святкових заходів.

3. *Рефлексивні техніки* (рефлексія сприяє усвідомленню дітьми своїх досягнень та можливостей розвитку):

– обговорення творчих досягнень: діти разом із вихователем аналізують власні музичні композиції, акцентуючи увагу на позитивних моментах;

– самооцінка: вихователь стимулює дітей до самостійного оцінювання своєї творчості та виявлення шляхів для покращення.

Комплексне використання методів і технік стимулювання самостійної музично-творчої діяльності дозволяє дітям отримувати задоволення від творчого процесу, формувати важливі життєві навички: креативне мислення, емоційне самовираження, співпрацю з іншими та впевненість у власних силах. Створення розвивального середовища, де кожна дитина може вільно експериментувати та розвиватися, є важливим аспектом формування гармонійної особистості в дошкільному віці.

5. Прийоми керівництва самостійною музично-творчою діяльністю дітей дошкільного віку

Керівництво самостійною музично-творчою діяльністю дошкільників передбачає створення таких умов, де діти можуть проявляти активність, розвивати творчу ініціативу та здобувати позитивний досвід у музичних вправах. Основне завдання вихователя полягає у стимулюванні та підтримці дитячої творчості без надмірного контролю. Збалансований підхід дозволяє забезпечити гармонійний розвиток дітей в контексті музично-творчої діяльності.

Мотивуючі прийоми (мотивація є ключовим фактором, що спонукає дітей до активної участі в творчій діяльності):

– ігрові ситуації: вихователь створює умови, де музичні завдання подаються у формі казкових сюжетів чи пригод. Наприклад, діти допомагають казковим персонажам створити ритмічний супровід для виступу або придумати пісню для веселого святкування.

– заохочення імпровізації: вихователь підтримує будь-які творчі експерименти дітей із музичними інструментами або мелодіями, допомагає розширювати їхні ідеї та розвивати початкові задуми.

Організаційні прийоми (організація музичного простору та часу для самостійної діяльності допомагає дітям почуватися впевнено у творчому середовищі):

– простір для музичної діяльності: створення музичних куточків із різноманітними доступними дитячими інструментами (металофони, бубни, барабани, маракаси) сприяє розвитку цікавості та спонтанних музичних проявів;

– вибір музичних засобів: надання дітям можливості обирати інструменти для вираження власних музичних ідей створює атмосферу творчої свободи;

– гнучкість у плануванні: передбачення у графіку занять спеціального часу для самостійних музичних експериментів дозволяє дітям працювати у власному темпі.

Пізнавальні прийоми (розширення музичних знань і розуміння допомагає дітям формувати нові ідеї для творчості):

– музичні загадки: діти впізнають мелодії чи ритми за звуковими підказками. Це розвиває слухову увагу та уяву;

– знайомство з жанрами: прослуховування творів різних стилів і жанрів надихає дітей на створення власних композицій.

Інтерактивні прийоми (залучення дітей до спільної діяльності з однолітками та вихователем формує відчуття колективної творчості та співпраці):

– спільне музикування: виконання музичних композицій у групах стимулює розвиток комунікативних навичок і відчуття ритму;

– дискусії про творчість: вихователь організовує обговорення створених дітьми композицій, заохочуючи позитивну взаємодію та рефлексію.

Емоційно-підтримуючі прийоми (підтримка емоційного комфорту стимулює впевненість дітей у власних здібностях і заохочує до подальших творчих спроб):

– похвала: вихователь акцентує увагу на позитивних моментах діяльності дітей, заохочуючи кожен крок у їхньому творчому розвитку;

– атмосфера довіри: створення середовища, де діти не бояться помилитися, дає їм свободу експериментувати.

Демонстраційні прийоми (можливість демонструвати власну досягнення зміцнює віру в себе та розвиває відчуття успіху):

– концерти: організація невеликих виступів перед групою або батьками мотивує дітей до творчих пошуків і підвищує самооцінку;

– приклади від вихователя: демонстрація вихователем власної імпровізації служить моделлю для наслідування.

Рефлексивні прийоми (рефлексія дозволяє дітям усвідомити свої досягнення та шляхи для подальшого розвитку):

– самооцінка: діти діляться власними враженнями від виконання завдань, обговорюють процес і результати своєї роботи;

– обговорення: вихователь спільно з дітьми аналізує створені композиції, акцентуючи увагу на позитивних досягненнях і нових ідеях.

Комплексний підхід до керівництва самотійною музично-творчою діяльністю сприяє всебічному розвитку дитини, формує її емоційну чуйність, музичні здібності та соціальні навички. Важливо, щоб вихователь виступав як партнер і наставник, створюючи умови для свободи творчості та підтримуючи кожен дитину в її унікальних проявах.

Питання та завдання для самопідготовки

1. Які основні характеристики самотійної музично-творчої діяльності дітей дошкільного віку?
2. Як музичні ігри можуть сприяти розвитку самотійної творчості у дошкільнят?
3. Які методи і техніки можуть бути ефективними для стимулювання самотійної музичної творчості у дітей?
4. Як роль педагога змінюється на етапі формування музично-творчих передумов у дітей?
5. Які види музично-ігрового фольклору є найбільш ефективними для розвитку дитячої творчості?
6. Як педагог може спрямовувати творчі пошуки дітей при грі на музичних інструментах?
7. Які методи роботи з дітьми допомагають розвивати їх танцювальну творчість?
8. Як можна використовувати імпровізацію в таночках для розвитку музично-творчої активності дітей дошкільного віку?

Завдання 1. Скласти гру до одного з видів малих форм пісенно-ігрового фольклору по типу будь-якої народної гри. Описати план заняття по складанню цієї гри з дітьми дошкільного віку.

Завдання 1. Виготовити дидактичну гру або посібник для розвитку самотійної дитячої музично-творчої діяльності дітей дошкільного віку. Підготуватись до їх презентації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В. Театр і гра: посіб. для вихов. та батьків. Київ: Томіріс, 2002. С. 108–144.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція». 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Беленька Г. Дошкільний заклад і родина: співпраця заради дитини. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 3–5.
4. Біла І.М. Розвиток художнього сприймання у дошкільному віці. *Практична психологія і соціальна робота*. 2014. № 1. С. 4–8.
5. Богуш А., Гаврик Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.
6. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків: Мадрид, 2015. 220 с.
7. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці: монографія. Донецьк: ТОВ Лебідь, 2001. 218 с.
8. Газіна І.О. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта», вихователів дошкільних навчальних закладів та батьків. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. 196 с.
9. Гац Г., Добринюк Л. Музичне виховання як невід'ємний чинник гармонійного розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. № 2 (5). С. 21–26.

10. Глухова Н. Емоційне спілкування дитини з природою як умова творчого осягнення світу. *Дошкільне виховання*. № 10. 2011. С. 8–9.
11. Гончаренко А. Сучасні підходи до створення розвивального середовища у дошкільних навчальних закладах. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 3. С. 43–49.
12. Гончарова Н.В. Взаємодія закладів освіти з сім'ями. *Дошкільне виховання*. 2021. № 5. С. 54–60.
13. Горбатих В. Будівельно-конструкційні ігри – джерело всебічного розвитку дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 5. С. 72–74.
14. Горішна О. Розвиток творчих здібностей старших дошкільників засобами музично-ігрового фольклору. Кам'янець-Подільський, 2017. 97 с.
15. Григор'єва Н. Теоретичні засади проблеми виховання самостійності у дітей дошкільного віку. *Наукові записки БДПУ*. 2019. С. 109–119. URL: <https://pedagogy.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/14.pdf>
16. Гуріна З.В. Розвиток самостійності як базової характеристики підростаючої особистості дитини. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Випуск 9. С. 65–74.
17. Долинна О., Низковська О. Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі. *Дошкільне виховання*. 2010. № 10. С. 7–15.
18. Дудник Н. Виховання самостійності у дітей дошкільного віку. *Гірська школа українських Карпат*. 2018. № 19. С. 118–122.
19. Єлдінова Є. Особливості театральної-ігрової діяльності в закладах дошкільної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 2024. Випуск 71. Том 1. С. 343–348.

20. Закон України «Про дошкільну освіту» № 4059-IX від 19.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
21. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>
22. Коваленко О., Бухарева Я. Особливості методичного супроводу самостійної художньої діяльності дітей п'ятого року життя. *Молодий вчений*. 2022. № 8 (108). С. 43–46. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-10>
23. Кононко О. Особистісно орієнтована модель дошкільної освіти: *Суть та проблеми впровадження у практику: збірник наукових праць*. Київ: Науковий світ, 2002. С. 273–283.
24. Концепція «Нова українська школа». 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
25. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/12ta1d3vfwTtFhITpMTcJ-NO3SISU47Gd/view>
26. Корендо Р., Бабіч С. Предметне розвивальне середовище як чинник всебічного розвитку дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 9. С. 44–50.
27. Котелянець Ю.С. Конструктивна діяльність як засіб розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. № 28. С. 144–153.
28. Кошіль О.П. Освітнє середовище дошкільного навчального закладу: генеза та сутнісний зміст поняття. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3–4. С. 150–162.
29. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу. Ч. 1: Концепції, проєктування технології створення. Запоріжжя : ЛІПС, 2009. 320 с.

30. Лесик В. Новий формат взаємодії з родинами. *Дошкільне виховання*. 2015. № 3. С. 20–22.

31. Лісовець О. Особливості становлення і розвитку самостійності дитини у дошкільному віці. *Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 28–34.

32. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти. 2021. URL: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti>

33. Микуліна А.К., Михайлова К.В. Організація самостійної художньої діяльності дошкільників в умовах дошкільного закладу. *Освіта і наука: міжнародний науковий журнал*. 2022. № 1 (32). С. 68–72.

34. Мігунова Є.В. Театральна педагогіка в дитячому саду: методичні рекомендації. ТЦ Сфера, 2009. 128 с.

35. Петренко І.М. Співтворчість педагогів і батьків як основа ефективної взаємодії в дошкільному вихованні. *Дошкільне виховання*. 2020. № 4. С. 49–55.

36. Писарчук О. Т. Особливості формування предметно-розвивального середовища дошкільного навчального закладу. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. 2014. № 4. С. 9–17.

37. Плотнікова І.О. Партнерська взаємодія між батьками і педагогами в організації освітнього процесу. Львів: Вища школа, 2017. 195 с.

38. Поліщук О., Воєдило О. Підготовка студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. 120 с.

39. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 3–8. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/02/22/Dytyna%20u%20sviti%20mystetstva.pdf>

40. Рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти у 2024/2025 навчальному році. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/92911/>
41. Рудік О.А., Молодушкіна І.В. Взаємодія ДНЗ та сім'ї. Харків: Основа, 2013. 222 с.
42. Савченко М. Вплив ігрової діяльності на виховання самостійності в дітей дошкільного віку. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/4_2011/26.pdf
43. Семенова Н., Лаврів Х, Бондарчук Д. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного ун-ту ім. Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. № 2. С. 19–29.
44. Сербіна Н., Січкара І., Молочко М. Заклад дошкільної освіти, батьки та школа: форми ефективної взаємодії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 1. С. 43–47.
45. Смольникова Г. Метод проектів у роботі з батьками. *Дошкільне виховання*. 2015. № 1. С. 16–17.
46. Творогова Н.О. Конструктивна творчість дошкільників. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 160 с.
47. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php>
48. Токарева Л.Д. Психологічні особливості дозвілєвої діяльності як фактор розвитку особистості дошкільника. *Психологія розвитку дошкільника*. 2010. № 4 (6). С. 226–237.
49. Фесюкова Л.Б. Виховання казкою: для роботи з дітьми дошкільного віку. Харків: Фоліо, 2000. 464 с.
50. Фурманюк С.М. Естетичне виховання дітей на сучасному етапі засобами художньої праці. *Психологія і педагогіка: актуальні питання: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 12–13 квітня 2019 р.)*. С. 29–33.

51. Хопта С.М. Педагогічні ідеї Марії Монтессорі в контексті сучасного освітнього простору. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Випуск 28. С. 48–51.

52. Шаповалова О., Парфілова С., Павлущенко Н. Теоретичні аспекти виховання самостійності дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. Випуск 2 (8). С. 6–12.

53. Швець Н. Співтворчість, а не наставництво. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 7–9.

54. Шевченко О.Є., Качалова Т.Г. (упор.). Веселі вірші: вірші, пісні, забавлянки, байки, небилиці, прозивалки, мирилки. Київ: Школа, 2005. 127 с.

Навчальне видання

**БУТЕНКО Віта Григорівна,
КОНДРАТЮК Світлана Миколаївна,
ШАПОВАЛОВА Ольга Віталіївна**

**ОРГАНІЗАЦІЯ
САМОСТІЙНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНІ ОСВІТИ**

Навчальний посібник

Підп. до друку 26.02.2025.
Формат 60x84/16. Гарнітура Georgia.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 9,3.
Ум. фарб.-відб. 9,3. Обл.-вид. арк. 7,16.
Тираж 100 пр. Вид. № 6.

Видавець:
СумДПУ імені А. С. Макаренка
40002, м.Суми, вул.Роменська, 87
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Виготовлювач:
ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.
Зам. № 9.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.